

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sara Kovačič, Valerija Naglič

**Etične dileme pri načrtovanju in izvajanju socialnega eksperimenta v
znanstvenem raziskovanju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sara Kovačič, Valerija Naglič

**Etične dileme pri načrtovanju in izvajanju socialnega eksperimenta v
znanstvenem raziskovanju**

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Vesna Leskošek
Somentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Ljubljana, 2017

Ovire so tiste strašljive stvari, ki jih zagledaš, če odvrneš pogled od svojega cilja.
Henry Ford

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: **Sara Kovačič, Valerija Naglič**

Naslov diplomske naloge: **Etične dileme pri načrtovanju in izvajanju socialnega eksperimenta v znanstvenem raziskovanju**

Mentorica: **izr. prof. dr. Vesna Leskošek**

Somentorica: **doc. dr. Liljana Rihter**

Kraj: **Ljubljana**

Leto: **2017**

Št. strani: 107

Št. tabel: 0

Št. prilog: 6

Št. virov: 38

Ključne besede: socialni eksperiment, raziskovanje, etične dileme, načelo soglasja, znanost, altruizem, načrtovanje, zasebnost, udeležba, ozaveščanje

POVZETEK

Z diplomskim delom sva želeli raziskati področje etike pri načrtovanju in izvajanju socialnega eksperimenta kot metode znanstvenega raziskovanja. V teoretskem delu sva opredelili raziskovanje v socialnem delu, definirali eksperiment in socialni eksperiment ter navedli nekaj znanih eksperimentov različnih avtorjev. Nadalje sva pozornost namenili etiki, tako v socialnem delu kot v raziskovanju, pojmu zasebnosti ter opredelili altruizem. Pripravili sva načrte eksperimentov ter v okviru njih opredelili tveganja. Izvedli sva tri socialne eksperimente, kjer sva po zaigranih prizorih s tematiko nasilja udeležence obvestili, da so bili udeleženi v socialnem eksperimentu ter jih prosili za odgovore na vprašanja v vprašalniku ter z nekaterimi opravili intervju. Zanimalo naju je, kako so doživeli svojo udeležbo v eksperimentu in kakšne etične zadržke so opazili pri njegovi izvedbi. Udeležencem se najino raziskovanje ni zdelo etično sporno; v tem, da njihovega soglasja za sodelovanje nisva predhodno pridobili, so videli prednost. Na podlagi spoznanj najine raziskave vidiva potrebo po ozaveščanju in večji razširjenosti socialnih eksperimentov tudi na področju znanstvenega raziskovanja.

INFORMATION ON THE THESIS

Name and surname: **Sara Kovačić, Valerija Naglič**

Title of the thesis: **Ethical dilemmas at planning and execution of social experiment within scientific research**

Mentor: **izr. prof. dr. Vesna Leskošek**

Co-mentor: **doc. dr. Liljana Rihter**

City: **Ljubljana**

Year: **2017**

No. of pages: 107

No. of tables: 0

No. of additions: 6

No. of sources: 38

Keywords: social experiment, research, ethical dilemmas, informed consent agreement, science, altruism, planning, privacy, participation, awareness

ABSTRACT

We conducted this dissertation in order to investigate the field of ethics when planning and executing of social experiments as a method of scientific research. In the theoretical part we determined research in social work, defined an experiment and a social experiment and also listed some known experiments of different authors through history. We further devoted our attention to ethics, both in social work and in research, defined the concept of privacy and altruism. We prepared outlines of the experiments and determined possible hazards in their framework. We then carried out three social experiments, where we mimicked a violence themed scene with actors, then notified the participants about their participation and asked them for responses to our questionnaire, and conducted interviews with some. We wondered how they have attained their participation in the experiment and what ethical reservations they had noticed at its realisation. Our research did not seem ethically controversial to participants; moreover they saw an advantage in the fact that we did not obtain consent agreements preliminarily. Based on our findings, we detected a need for awareness and larger prevalence of social experiments in the field of scientific research.

KAZALO:

1. TEORETIČNI DEL	1
1.1. Raziskovanje v socialnem delu	1
1.2. Eksperiment	3
1.2.1 Zgodovina eksperimenta	4
1.2.1.1. Solomon Eliot Asch: Eksperiment o konformnosti (1951)	4
1.2.1.2. Stanley Milgram: Eksperiment o poslušnosti avtoriteti (1961)	5
1.2.1.3. Martin Seligman: Eksperiment o naučeni nemoči (1967)	7
1.2.1.4. John M. Darley in Bibb Latané: Pomagati ali ne pomagati (1968)	7
1.2.1.5. Philip George Zimbardo: Standfordski zaporniški eksperiment (1971)	9
1.2.2. Socialni eksperiment	9
1.2.3. Načrtovanje eksperimentov	10
1.3. Raziskovalno novinarstvo	12
1.4. Zasebnost v dobi informacij	14
1.5. Etika in morala v socialnem delu	16
1.5.1. Etika v raziskovanju	18
1.6. Altruizem	22
2. FORMULACIJA PROBLEMA	26
2.1. Načrti eksperimentov	27
2.2. Raziskovalna vprašanja:	29
3. METODOLOGIJA	31
3.1. Vrsta raziskave	31
3.2. Merski instrumenti in viri podatkov	31
3.3. Populacija in vzorčenje	32
3.4. Metoda zbiranja empiričnega gradiva	32
3.5. Obdelava podatkov	33
4. REZULTATI	35
4.1. Opisi izvedenih eksperimentov	35
4.2. Rezultati vprašalnikov	37
4.3. Rezultati intervjujev	41
5. RAZPRAVA	45
6. SKLEPI	51
7. PREDLOGI	53
8. UPORABLJENA LITERATURA	55
8.1. Spletni viri	58

9. PRILOGE	59
9.1. Vprašalnik.....	59
9.2. Vodila za intervju.....	62
9.3. Refleksije	63
9.4. Intervjuji.....	64
9.4.1. Intervju A	64
9.4.2. Intervju B.....	66
9.4.3. Intervju C.....	68
9.4.4. Intervju D	69
9.4.5. Intervju E.....	70
9.4.6. Intervju F	71
9.5. Analiza vprašalnikov	73
9.6. Analiza intervjujev.....	85

1. TEORETIČNI DEL

1.1. Raziskovanje v socialnem delu

Znanost je »posebna vrsta zavestne družbene dejavnosti, katere glavni smoter je ugotavljanje, opisovanje in pojasnjevanje naravnih in družbenih pojavov, odkrivanje zakonov, po katerih se dogajajo in dejavnikov, ki jih izzivajo in pogojujejo njihov obstoj in spreminjanje.« (Mesec *et al.* 2009: 23). Pojem znanosti se lahko uporabi na dva načina, kot zapiše Mesec (Mesec *et al.* 2009: 46) »enkrat kot zakladnico spoznanj, drugič pa kot dejavnost, s katero pridemo do teh spoznanj.«

V socialnem delu ima raziskovanje dvojno funkcijo:

- Uporaba različnih metod in tehnik raziskovanja za pridobitev podatkov, potrebnih za doseg cilja v določenem praktičnem procesu v socialnem delu.
- Preverjanje, raziskovanje, kritično vrednotenje in ocenjevanje različnih metod dela, ukrepov, strategij, ciljev itd. za oblikovanje sistematične teorije socialnega dela. (Mesec *et al.* 2009: 48)

Pri tem sta razvidni dve razsežnosti etike raziskovanja, ki sta ločeni na 'mikro' in 'makro' raven. Prva se nanaša na odnos med sodelujočimi in raziskovalci samimi, pri drugi pa gre za učinek pridobljenega znanja na družbo kot celoto. Opazni sta dve temeljni nasprotji v razumevanju vloge znanosti, ki postavljata vprašanje: ali je znanost sredstvo na poti do cilja, ali cilj sam (Malnar 2010: 8). Strokovno socialno delo se ne opira le na zdravorazumska spoznanja, ampak stroka sama zahteva tudi znanstveno raziskovanje. Zdravorazumska spoznanja so prisotna pri vsakdanjem strokovnem delu, saj se prav z njimi vzpostavi pristen stik z uporabnikom, vseeno pa je potrebno tudi znanstveno raziskovanje, da se uporaba takšnih metod lahko razvije na primeren način za vse vpletene.

Znanstvena metoda ima naslednje prednosti:

- Razlaga pojavov na sistematičen način, ki je preverljiv z dejstvi.
- Določitev natančne meje veljavnosti spoznanj, razvrščanje le-teh na splošna, posamezna in posebna.
- Oblikovanje neprotislovnih razlag in teoretičnih sistemov.
- Uporaba jasnega in razločnega jezika.

- Ni omejena na praktične probleme ljudi.
- Stalno preverjanje svojih trditev (Mesec *et al.* 2009: 28–30).

Socialno delo mora slediti vzoru razvoja tehnologije in posodobiti veščine, s katerimi socialna delavka skrbi za dobrobit uporabnika. Za razvoj le-teh pa je potreben tudi razvoj metod raziskovanja. Socialne delavke so pri svojem delu zavezane upoštevati Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije (v nadaljnje Kodeks etike) (v Milošević Arnold, Poštrak 2003: 192-197) ki že v svojem 1. členu predvidi naraščajoče spremembe in nakaže smer delovanja. »Zaradi vse večje kompleksnosti, spremenljivosti in nepredvidljivosti življenjskih razmer postajajo v socialnem delu (poleg neposredne pomoči) vse bolj pomembna tudi takšna znanja in spretnosti

- s katerimi razvijamo samopomoč in omogočamo ljudem uporabiti njihove lastne sposobnosti za reševanje problemov;
- s katerimi izboljšujemo dostopnost uporabnikov do obstoječih ali novih virov pomoči;
- s katerimi vplivamo na zakonsko regulacijo zakonskih pravic in na prilagajanje ter razvoj socialne politike« (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 192).

Socialnega dela ljudje po navadi ne povezujejo z raziskovanjem, vendar je temelj razvoja pravil in načinov dela. Eksperiment kot metoda raziskovanja lahko poveže več strokovnih področij in tako nudi alternativo standardiziranim načinom pridobivanja podatkov. Interdisciplinarnost je pri raziskovanju v socialnem delu pomembna, kar opisuje 29. člen Kodeksa etike: »Profesionalnost socialne delavke/delavca vključuje angažiranje tudi na tistih družbenih vprašanjih in področjih, ki so s strokovnim socialnim delom zgolj v posredni, a pomembni zvezi«. (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 197).

Akcijska raziskava Spreminjanje mladinske organizacije s skupnostnim delom opisuje socialnoterapevtske kolonije za vedenjsko in osebnostno motene otroke. Prava tovrstna kolonija je bila izvedena leta 1975 na Rakitni kot primer skupnostne intervencije. »Osnovni cilj akcije je bil vzpostaviti tako delovanje organizacije, kjer bodo izenačene možnosti za zadovoljitev psihosocialnih potreb članov, in razstrukturirati hierarhične odnose, vzpostaviti demokratično vodenje in samoupravno odločanje.« (Mesec *et al.* 2009: 283).

Rezultati raziskave so se pokazali v porastu števila članov organizacije, številu akcij, izboljšanju vedenjskega in emocionalnega stanja otrok. Vključenost v akcijsko raziskavo pa je vplivala tudi na strokovnjake, ki so pridobili neponovljive izkušnje neposrednega stika z uporabniki na terenu. Med drugim so potrdili tudi primernost uporabe strategije skupnostnega dela kot reševanje tovrstnih težav v naši družbi in s tem pridobili vrsto »drobnih spoznanj o ustreznosti posameznih metod in tehnik.« (Mesec *et al.* 2009: 286, 287).

1.2. Eksperiment

»Eksperiment je postopek, pri katerem ugotavljamo vzročno-posledične odnose med pojavi ali značilnostmi tako, da na kontroliran način sistematično uvajamo ali spreminjamo neodvisne, eksperimentalne variable (domnevne vzroke) in opazujemo spremembe na odvisnih variablah (domnevne posledice), bodisi tako, da opazujemo spremembe odvisnih variabel, potem ko so se zaradi naravnih procesov spremenile vrednosti neodvisnih, eksperimentalnih variabel (nepravi eksperiment).« (Mesec 2007: 102).

Mesec (2007: 102–103) govori o dveh vrstah eksperimentov:

- Pravi eksperiment, kjer se celoten potek eksperimenta načrtuje. Po določenih postopkih se izbereta dve skupini, pri katerih se ugotovi začetno stanje pri odvisnih variablah. Eno izmed skupin se potem izpostavi eksperimentalnemu faktorju ali obravnavi in s tem postane eksperimentalna skupina. Druga skupina je kontrolna. Po obravnavi se izmeri končno stanje in razlike med vrednostmi odvisnih variabel pri obeh skupinah se pripišejo delovanju eksperimentalnega faktorja.
- Nepravi eksperiment (kvazi eksperiment): »Pogosto naletimo na skupino, na katero je deloval kak dejavnik, ki ga mi opredelimo kot eksperimentalnega (kvazi-eksperimentalna skupina), hkrati pa najdemo tudi skupino, na katero ta dejavnik ni deloval (kvazi kontrolna skupina). Za obe skupini ugotovimo stanje na kaki odvisni variabli. Razliko med obema skupinama na odvisni variabli pripišemo delovanju eksperimentalnega faktorja. /.../ Pri takem kvazi eksperimentu nismo nikdar gotovi ali so razlike med skupinama posledica delovanja eksperimentalnega faktorja ali pa so morda obstajale med skupinama, še preden je na eno od njiju deloval eksperimentalni faktor.« (Mesec 2007: 102).

»Eksperimente po načinu organiziranja razvrščamo v dve skupini:

- nekontrolirani eksperimenti (kvazi eksperimenti) in
- kontrolirani eksperimenti.« (Tihi 1995 v Glojek 2009: 17).

Za nekontrolirane eksperimente je značilno, da je kontrola neizmerjenih neodvisnih spremenljivk nemogoča, kar privede do nizke interne veljavnosti. Tako imenovani kvazi eksperimenti nimajo vseh značilnosti pravega eksperimenta, zato se lahko proces eksperimentiranja dogaja tudi v več skupinah. Vrednosti izmerjenih spremenljivk lahko tako zajamejo merjene kot tudi neizmerjene vplive. Prav tako se lahko vrednosti merijo samo po uvedbi eksperimentalnega faktorja, saj raziskovalec navadno nima podatkov o vrednostih odvisnih spremenljivk pred njegovo uvedbo (Glojek 2009: 17–18).

1.2.1 Zgodovina eksperimenta

Začetnik eksperimentiranja je Francis Bacon, angleški filozof in znanstvenik 16. stoletja, ki je prvi prešel iz uporabe dedukcije na poskus. Ta je verjel, da je dedukcija uporabna samo v matematiki in logiki, za raziskovanje naravoslovja pa je potrebna induktivna metoda posploševanja. Trudil se je pridobiti ugled eksperimentalni znanosti, zato je uvedel eksperiment kot načelo znanstvenega raziskovanja (Durant 2012: 30–203).

V nadaljevanju navajava nekaj znanih eksperimentov na področju psihologije. Ravnanja raziskovalcev pri načrtovanju in izvedbi, načini uporabe metod ter posledice spodaj opisanih eksperimentov so v laični in strokovni javnosti spodbudili razmišljanje o tem, kaj je etično.

1.2.1.1. Solomon Eliot Asch: Eksperiment o konformnosti (1951)

Nadalje je raziskovanje z eksperimentom uporabljal Asch, ki je leta 1951 izvedel eksperiment o skupinskem pritisku in konformnosti. Ascheva paradigma pravi, da je pritisk skupine močan in bo podredil posameznika h konformnosti. Večja kot je skupina, večji je pritisk, bolj se bo posameznik temu prilagodil. To je dokazal s serijo eksperimentov o konformnosti in skupinskem pritisku. 123 moških posameznikov je sodelovalo v eksperimentu, vsak pa je bil dodeljen v svojo skupino moških, ki so bili pravzaprav

sodelavci eksperimentatorja, igralci. Dobili so navodila, da bodo videli dve kartici; na prvi bo standardna črta, katere dolžino morajo ustrezno povezati z eno izmed treh črt na drugi kartici. Takšnih ocenjevanj je bilo 18, za 12 od njih pa so igralci od vodje dobili navodilo, da morajo izbrati očitno napačno dolžino črte. Stopnja konformnosti posameznika s skupino je bila 37 %; od tega se 24 % udeležencev ni niti enkrat podredilo, 75 % se jih je podredilo vsaj enkrat, 5 % pa vsakič. V kontrolni skupini brez pritiska skupine je dal eden izmed petintridesetih nepravi odgovor (Carlsmith *et al.* 1976: 1–4).

Ob eksperimentu je izhajal iz predpostavke, »da je v večini socialnih situacijah vedenje ljudi vendarle pogojeno z njihovo skupinsko pripadnostjo in da je skupinska pripadnost v teh situacij odločilna za zaznavanje in predstavo socialne stvarnosti.« (Oakes, Haslam, Turner 1994 v Ule 2009: 181).

1.2.1.2. Stanley Milgram: Eksperiment o poslušnosti avtoriteti (1961)

Stanley Milgram je izvedel več raziskav, v katerih je meril poslušnost avtoritetam in pripravljenost za podrejanje. Preko časopisa je v oglasu povabil ljudi k sodelovanju v eksperimentu za manjše plačilo. Udeležilo se je 40 moških z različnimi stopnjami izobrazbe in različnih starosti, ki so bili pod vtisom, da gre za eksperiment o učinkih kaznovanja na učenje. Udeleženec je bil poskusna oseba in je imel vlogo "učitelja", medtem, ko je bil "učenec" pravzaprav Milgramov sodelavec. "Učitelj" je "učencu" prebral eno izmed asociativnih besed v paru, ta pa je moral povedati drugo ustrezno besedo. Za vsak nepravilen odgovor, je "učitelj" moral "učenca" kaznovati z lažnim električnim šokom, katerega jakost se je za vsako vprašanje povečevala (od lahkega šoka, ki je bil močan 15–50 V, do smrtno nevarnega šoka, močnega 375–450 V). Za vsak prejem elektrošoka je "učenec" zaigral bolečino, oziroma svojo reakcijo stopnjeval z močjo šokov. Med potekom eksperimenta je eksperimentator poskusno osebo ob dvomu vzpodbujal z vnaprej določenimi besednimi frazami, kot npr. eksperiment zahteva, da nadaljujete (Ule 2009: 346–352).

Rezultati eksperimenta so presenetili raziskovalce, saj so vsi udeleženci bili pripravljeni sodelovati v eksperimentu. Kar 26 od 40 poskusnih oseb pa je poskus izpeljalo do konca, kjer so "učencu" zadali šok "smrtno nevarne" stopnje kljub temu, da so med eksperimentom

reagirali skrajno nervozno, se potili in histerično smejali. Zato je Milgram pripisal visoko stopnjo poslušnosti naslednjim dejavnikom:

- prelaganje odgovornosti,
- legitimnost avtoritet,
- neposredni socialni kontekst oziroma okoliščine eksperimenta,
- socialna podpora neposlušnosti (*ibid.*).

V javni in znanstveni sferi je Milgramov poskus o poslušnosti izzval številne polemike. Ena izmed njih je bila dobrobit poskusnih oseb, za katero je skrb izrazila dr. Diana Baumrind v reviji *American Psychologist*. Spraševala se je, ali so v poskusu udeležence ustrezno zaščitili, ter zapisala, kakor da so »z eksperimentalno manipulacijo namenoma in premišljeno povzročali stres pri poskusnih osebah.« (Milgram 2009: 233).

Milgram (2009: 232–237) je bil deležen tudi očitkov dr. Baumrind, da udeleženci poskusa ne morejo opravičiti svojih dejanj in jih je zaradi silovitosti izkušnje odvrnil od sodelovanja v morebitnih psiholoških poskusih. Bila je namreč mnenja, da Milgram poslušnosti ni dal razumne alternative, kar je vplivalo na to, da je bila situacija neprimerna za preverjanje poslušnosti. Preostale kritike na Milgramov eksperiment so v ospredje postavljale udeležence in njihovo doživljanje med in po eksperimentu in se spraševale o etičnosti poskusa, medtem ko se dobljenim rezultatom niso posvetili. Očitki so bili, da so z ustvarjanjem nesprejemljive stopnje stresa pri udeležencih kršili enega izmed glavnih načel etike; da sodelujoči izgubijo zaupanje v avtoriteto znanosti zaradi občutka zlorabe, ko izvejo, kakšna je bila resnična narava eksperimenta (Curk 2014).

Navkljub napadom je Milgram stal za svojim eksperimentom in bil prepričan v pravilno in primerno izvedbo poskusa. Zatrjeval je, da se je eksperimentator pogovoril z vsakim sodelujočim po poskusu, prav tako pa so jim predstavili "učenca" in s tem ponovno vzpostavili pozitiven odnos. Udeležence, ki so eksperimentatorja poslušali, so pomirili z dejstvom, da je večina ravnala podobno in doživljala napetost in vznemirjenje (Curk 2014).

Poleg tega so vsem udeležencem domov poslali poročilo o rezultatih in namenih projekta s kratkim vprašalnikom o sodelovanju v poskusu. »Rezultati so bili približno enaki za tiste, ki so ubogali do konca in tiste, ki so prekinili eksperiment (upoštevati moramo, da so se pri udeležencih, ki so sodelovali do konca, gotovo aktivirali različni obrambni mehanizmi):

- 84 odstotkov jih je izjavilo, da so zadovoljni, ker so lahko sodelovali;
- 15 odstotkov je bilo nevtralnih;
- dober odstotek jih je obžalovalo, da so se odločili za sodelovanje;
- 80 odstotkov jih je izjavilo, da bi morali izvajati še več podobnih eksperimentov;
- 74 odstotkov jih je izjavilo, da so se naučili nekaj osebno zelo pomembnega.« (Curk 2014).

1.2.1.3. Martin Seligman: Eksperiment o naučeni nemoči (1967)

Martin Seligman je leta 1967 izvedel eksperimente o naučeni nemoči kot podaljšek njegovega zanimanja za depresijo. Eksperiment je izvedel z izvajanjem elektrošokov na pse z željo, da dokaže, da se lahko naučijo nemoči. Psi so bili razdeljeni v tri skupine. Prva skupina je prejela šok, ki ga je lahko obvladala s tem, da je pes s smrčkom pritisnil na stikalo. Druga skupina je prejela enake šoke, vendar ne glede na njihovo reakcijo šoki niso prenehali. Tretja skupina šokov ni prejela. V drugem delu raziskave so psi lahko preskočili ograjo, da bi se izognili šokom in le druga skupina psov ni kazala motivacije za iskanje rešitev in niti ni poskusila preskočiti ograje (Seligman 1992 v Tement 2012: 20).

Psi so kazali znake naučene nemoči, ki pa po Carmichael (2007 v Tement 2012: 19) nastopi takrat »ko oseba ali žival zaznava, da ne more spremeniti dogodkov, čeprav so ti spremenljivi. Ko posameznik zazna negativno situacijo, meni, da je ni sposoben nadzorovati. Nemoči se posameznik nauči, ko poskusi, da bi spremenil oziroma vplival na situacijo, ne uspe. Občutek nemoči se pogosto razširi na prihodnje podobne ali pa celo povsem drugačne dogodke.«

1.2.1.4. John M. Darley in Bibb Latané: Pomagati ali ne pomagati (1968)

Eksperiment o intervenciji opazovalcev v izrednih stanjih sta izvedla J. M. Darley in B. Latané, kjer sta dokazovala občutek razpršitve odgovornosti z naraščajočim številom udeležencev v skupini. Teoretične predpostavke o raziskavi sta izpeljala iz resničnega dogodka iz leta 1964, v katerem je bila ženska Kitty Genovese napadena in zabodena do smrti na poti od avta do stanovanja. Dogodek je trajal 35 minut, med tem časom pa je samo eden izmed sosedov skozi okno zakričal, naj pusti žensko na miru. Po 35 minutah je nekdo

poklical policijo, ki je prišla na kraj zločina v dveh minutah, vendar je bila Kitty že mrtva, napadalec pa je pobegnil. Med raziskovanjem okoliščin so intervjuvali sosede, od katerih je starejši par povedal, da sta si k oknu pripravila stola za opazovanje misleč, da je nekdo od sosedov že poklical policijo (Hock 1999: 295-303).

Darley in Latané sta kot teme raziskave določila altruizem, sodelovanje, upiranje skušnjavi in dejansko pomoč osebi v težavah. Verjela sta, da v primeru K. Genovese nihče ni priskočil na pomoč zaradi pojava, ki ga poimenujeta razpršitev odgovornosti, ki pravi, da ko število opazovalcev v krizni situaciji raste, se razširi prepričanje, da bo pomagal kdo drug. Za testiranje hipoteze o razpršitvi odgovornosti sta oblikovala eksperiment za študente, vendar sta zaradi etične spornosti poustvarjanja dejanskega dogodka naravo in namen raziskovanja udeležencem prikrila (Hock 1999: 295-303).

V primarnem eksperimentu je sodelovalo pet študentov, ki bi naj preko interkoma iskreno govorili z drugimi študenti o prilagajanju na visoko tekmovalnost v urbanih središčih in s tem povezane težave. Prvemu študentu je bilo rečeno, da bo na interkomu govoril samo še z eno drugo osebo, drugemu študentu z dvema, tretjemu s tremi, četrtemu s štirimi in petemu študentu je bilo rečeno, da bo komuniciral še s petimi osebami. Tako je vsak subjekt verjel, da je v skupini z določenim številom sogovornikov. V resnici na drugi strani interkoma ni bilo nikogar, študent je poslušal vnaprej pripravljene posnetke, na katerih so se preostali "študentje" predstavili, eden izmed njih pa je izpostavil, da ima včasih zaradi stresa prilagajanja tudi resne napade. Ko se je krog pogovora v vsaki skupini obrnil nazaj na osebo z občasnimi napadi, je ta z jecljanjem in prošnjami na pomoč zaigrala napad. V prvi skupini se je subjekt takoj odzval na situacijo in prijavil dogodek izvajalcem eksperimenta, v vsaki naslednji skupini, pa je odziv upadal z rastočim številom udeležencev. To sta videla kot potrditev spremembe vedenja pri posamezniku zaradi prisotnosti drugih: socialni vpliv. Prav tako kot se razprši odgovornost za pomoč, pa se z večjim številom udeležencev razprši tudi občutek krivde ob ne pomoči. Nadaljnje ugotovitve se uporabljajo tudi pri raziskavah o skupinski dinamiki terapevtskih skupin (Ferencik 1992 v Hock 1999: 295-303). Avtorja upata, da bosta z ozaveščanjem širše javnosti o "efektu opazovalca" ljudi vzpodbudila k dejanjem pomoči v kriznih situacijah (Hock 1999: 295-303).

1.2.1.5. Philip George Zimbardo: Standfordski zaporniški eksperiment (1971)

Philip Zimbardo je izvedel poskus o simulaciji zaporniške situacije s prostovoljnim sodelovanjem študentov, ki bi naj trajal en mesec. Polovica študentov je bila določena za "paznike", ki so imeli enake zadolžitve in pravice kot pravi pazniki in druga polovica za "zapornike", ki so bili deležni enake obravnave kot običajni zaporniki. "Zaporniki" so po nekaj dneh začeli razmere in osebe kritizirati ter se pritoževali. Kazali so znake anksioznosti in depresije, postajali so nerazpoloženi. "Pazniki" pa so kazali navdušenje nad svobodo izbire pri izvedbi nadzora in vzpostavljanja reda. Pooblastila, ki so jim bila dana, so striktno uporabljali, svojo moč nad "zaporniki" pa so pogosto tudi zlorabili. »Zaradi socialnopsiholoških težav in motenj 'zapornikov' in njihovih pritožb, da se 'pazniki' izživljajo nad njimi, je bilo namreč treba eksperiment predčasno zaključiti (Zimbardo idr. 1973).« (v Ule 2009: 323).

Ule (2009: 324) meni, da je ta eksperiment dokazal, da lahko velika moč spremeni tudi mirne mlade osebe v tirane, ki so pri tem očitno uživali. Opiše tudi mnenje Zimbarda (1973), da lahko zaporniška situacija privede do sprememb v ravnanju tudi najboljših ljudi, ki ob dani zadostni moči lahko privede do samovolje in korupcije.

1.2.2. Socialni eksperiment

Socialni eksperiment so praviloma terenske študije socialnih programov, v katerih so posamezniki, gospodinjstva ali organizacije bili naključno izpostavljeni dvema ali več načelom inovativnosti, glavni razlog raziskave pa je bilo merjenje učinkov (Greenberg, Shroder 2004: 4).

Socialni eksperiment po Greenberg in Shroder (*ibid.*) vsebuje naslednje:

- Slučajnostno dodelitev oseb v vsaj dve skupini oseb, ki se med seboj razlikujejo.
- Vplivanje na načela/spremenljivke, da se dobi želeni rezultat.
- Podatke o merjenju je treba primerno shraniti in označiti že med izvedbo.
- Pri evalvaciji pa se uporablja statistika in informirana strokovna presoja za iskanje alternativnih razlag za razlike.

Motivi za izvedbo socialnega eksperimenta pa so lahko:

- Kot zamenjava ali nadomestek težkim političnim odločitvam s simbolično akcijo.
- Eksperiment je lahko namenjen eni temi, enemu načelu novosti.
- Ustvarjalci načel imajo namen uporabiti podatke šele, ko jim postanejo dostopne.
- Eksperiment je namenjen ustvarjanju inventarja informacij (Greenberg, Shroder 2004: 7).

1.2.3. Načrtovanje eksperimentov

Načrtovanje eksperimentov je pomemben del priprave na izvedbo, to pa je prvi predlagal Ronald Fisher v knjigah *The Arrangement of Field Experiments* iz leta 1926 in *The Design of Experiments*, katerega prva izdaja je izšla leta 1935 (v Greenberg, Shroder 2004: 17).

Carlsmith, Ellsworth in Aronson (1976: 1–10) opisujejo kompleksnost načrtovanja raziskave na več področjih. Zajamejo tako osnovne značilnosti, ki jih mora eksperiment vsebovati kot tudi primere znanstvenih eksperimentov in specifične enačbe pa tudi merjenja in ocenjevanja rezultatov. Naštejeva lahko nekaj vprašanj, ki se jih moramo dotakniti ob načrtovanju eksperimentalne raziskave:

- Koliko spremenljivk ima načrt in ali so njihove stopnje določene ali naključne?
- So potrebne kontrolne skupine in kakšne naj bodo?
- Preverjanje manipulacije oziroma zavajanja: ali je res uspelo?
- Kakšne so spremenljivke okolja?
- Kakšna je velikost vzorca?
- Kako bodo vplivali razponi odgovorov na samoocenjevanje?
- Kako izvedljive so ponovitve poizkusov z enakimi meritvami ob drugih priložnostih?
- Ali uporabiti testno študijo pred realno izvedbo?
- So kakšne skrite spremenljivke?
- Bi moral kdorkoli od vpletenih biti neveden o pravem namenu raziskave?
- Kako izvedljiva je posplošitev in posplošena uporaba ugotovitev?
- Koliko posamičnih faktorjev zvoka iz ozadja vzamemo v zakup?

Po Fisherju lahko omeniva nekaj imen, ki so zaslužni za nadaljevanje znanosti o načrtovanju eksperimentov in jih v kasnejših izdajah Fischerjeve knjige dodajajo vanjo: G.

M. Cox in W. G. Cochran sta leta 1950 izdala knjigo *Experimental Designs*, ki je tudi osnovno delo za nadaljnje raziskave, prav tako pa delo O. Kempthorna *The Design and Analysis of Experiments* leta 1952 (Fisher 1966: X).

Osnovna načela ali vodila pri načrtovanju so opisali Carlsmith, Ellsworth in Aronson (1976: 10–28), ki sva jih povzeli v spodnje točke oziroma korake in jih vzeli za vodila pri izvedbi eksperimentov:

- Imeti je potrebno idejo, vprašanje ali pa hipotezo, ki izvira iz teorije, dvoma, prejšnjega eksperimenta itd.
- Potreben je prevod skrbi o splošnem področju v specifično vprašanje ter določanje spremenljivke (odvisne in neodvisne).
- Empirična realizacija pomeni, da je treba postavljene hipoteze spremeniti v realne situacije, določiti s čim se bo natančneje ocenilo ali je hipoteza potrjena ali ovržena.
- Predvideti je potrebno vse potencialne napake.
- Subjekte je potrebno slučajnostno razvrstiti v eksperiment, saj se tako poveča lastna objektivnost do vseh udeležencev.
- Spremenljivke je potrebno vzdrževati na določeni točki ali pa določiti sistematično variiranje.
- Ob pregledovanju se lahko pojavijo alternativne razlage za pojav in potrebno je ugotavljanje povezave.

Pri samem načrtovanju, izvajanju in tudi pri analizi pridobljenih podatkov pa je zelo pomembna pozornost pri objektivnosti. Malnar (2011: 8, 9) pravi, da objektivnost večinoma ni prava objektivnost v smislu, da so lahko pristranskosti posledica neznanja, lahko pa so tudi namerne. Raziskovalec lahko tudi z obrazno mimiko, obnašanjem, držo, pripombami vzpodbudi določene vrste odziva in odvrča druge. Pri zasnovi anketnih raziskav pa lahko želene ali neželene odgovore sugerira z uporabo določenih besed. Pri samem analitičnem delu pa se lahko etika krši s prikrojenimi odgovori, izborom spremenljivk, neuporabo testov in kontroliranih spremenljivk. Največ pristranskosti pa je v sklepnih fazi, naj bo to nehotena ali hotena pristranskost, saj je prisotna želja po ustvarjanju podatkovne zgodbe.

1.3. Raziskovalno novinarstvo

Dr. Dader (Novinec 2004: 16), profesor na Fakulteti za informacijske vede Univerze v Madridu, je podal glavne značilnosti za raziskovalno novinarstvo:

- »Ukvarja se z družbenimi problemi, ki za rešitev terjajo več časa.
- Novinarski prispevek ne govori o konkretni osebi ali izoliranem dejstvu, ampak o splošnem opisu nekega družbenega problema.
- Problem ni nujno vezan na trenutne dogodke v javnosti.
- Novinarji ne spremljajo samo zgodb, v katerih so glavni akterji znane osebnosti (politiki, estradniki), ampak opisujejo tudi probleme neznanih ljudi. Takšne zgodbe postanejo za javnost zanimive, ko se izkaže, da so del večjih socioloških sprememb.
- Bistvo novinarskega prispevka je numerična kvantifikacija analiziranega problema.
- Številke same po sebi niso vredne nič, če metoda, s katero smo jih dobili, ni objavljena ob rezultatih.«

Raziskovalno novinarstvo se deli na dva dela: družboslovno podprto raziskovalno novinarstvo in računalniško podprto raziskovalno novinarstvo. Računalniško podprto raziskovalno novinarstvo pa se po mnenju DeFleurjeve (1997 v Novinec 2004: 30) deli na naslednje dele:

- »iskanje baz na internetu, ki novinarju pomagajo pri procesu raziskovanja ali pisanja zgodbe;
- računalniško preiskovalno novinarstvo;
- izdelava hišnih baz podatkov, ki jih novinarji potrebujejo ob posebnih priložnostih;
- napredno iskanje po bazah podatkov.« (DeFleur 1997 v Novinec 2004: 30).

»V družboslovno podprto raziskovalno novinarstvo lahko glede na analizo del več avtorjev (Meyer 1991, Demers in Nichols 1987, Dader 1997), ki so se z njim ukvarjali, vključimo naslednje:

- zbiranje in analizo statističnih podatkov (ankete, porazdelitve družbenih fenomenov, vsebinske analize);
- sistematično empirično preverjanje družbenih dejstev in fenomenov:

- terenske eksperimente, neposredno opazovanje (prikrito ali odkrito).« (Novinec 2004: 10)

Pri raziskovalnem novinarstvu je potrebno dodatno paziti tudi na vdor v zasebnost ter določiti pogoje, pod katerimi je takšen vdor upravičen oziroma opravičljiv. Kriteriji ali je novinar prestopil mejo in če je ta prestop upravičen, so:

- Vdor v posameznikovo zasebno življenje brez njegovega privoljenja, vključujoč fotografiranje njega, družine, doma na osebni posesti niso družbeno sprejete, objava pa je lahko upravičena samo v primeru javnega interesa.
- Če informacija predstavlja posamezniku nekaj, kar ni želel javno deliti, v vseh pogledih predstavlja vdor v zasebnost in ne more biti upravičena.
- Pri javnih osebah, ki so na položaju moči in vpliva v družbi, so informacije na področju javnega interesa, torej kot dovoljene za objavo, samo tiste, ki se potencialno nanašajo na kršenje pomembnih odgovornosti ali dolžnosti.
- Slavne osebe so pod kategorijo, da je njihova kariera odvisna od publicitete, zato imajo mediji vso pravico do objave vsega o njihovih zasebnih življenjih – s privoljenjem ali brez.
- Če oseba postane neprostovoljno znana kot udeleženec v nesreči, ima veliko podlago za zaščito zasebnosti (De Burgh 2000: 162–165).

Raziskovalni novinarji pa nimajo samo pravice raziskovati življenj sočloveka, temveč imajo do javnosti tudi določene dolžnosti, ki jih Poler (1997: 112) iz različnih virov združil v naslednje točke:

- »novinarjeva resnicoljubnost,
- točnost informacije,
- navajanje vira informacije,
- preverjanje informacije,
- vsestranskost, celovitost, raznolikost, uravnoteženost in razumljivost,
- prepoved ponarejanja in popačenja informacije,
- razvidna razlika med informacijo in komentarjem,
- popravki napak (in objava stališč častnega razsodišča),
- ločitev novinarskih sporočil od oglasov,
- izogibanje konfliktom interesov,
- prepoved sprejemanja podkupnin in neetičnost »novinarstva s čekovno knjižico«,

- prepoved poveličevanja ali spodbujanja zločinov in nasilja.«

1.4. Zasebnost v dobi informacij

»Etimološko beseda zasebnost izvira iz latinskega pridevnika *privus*, kar pomeni posamezen. Latinski izraz se je uporabljal za označevanje posamične in svojske osebe, ki se ne vzpostavlja kot izolirano človeško bitje, pač pa kot posameznik, ki ima v razmerju z drugimi svojo avtonomijo in zasebnost (Hirshleifer 1980, 651).« (v Drev 2010: 58).

Zasebnost je torej sposobnost, da se posameznik ali skupina umakne v samoto, ali da zadrži informacije o sebi pred drugimi in jih izdaja selektivno. Zasebnost je včasih povezana z anonimnostjo, željo posameznika, da ostane neopažen ali neidentificiran v javni domeni. Javno mesto, javna domena je prostor z odprtim dostopom za vsakogar, ki želi vstopiti vanj. Z upoštevanjem, da vse, kar je v javni domeni, obstaja po načelu 'slišano ali videno od nekoga' (Blatterer *et al.* 2010: 8).

Po Drev (2010: 59) je zasebnost vsepovsod deležna kulturne univerzalnosti zaradi zagotavljanja normalnega delovanja družbe, medtem ko so kulturno pogojene konkretne oblike zasebnosti. Naj je opredelitev pravice do zasebnosti še tako zahtevna, jo je mogoče porazdeliti v šest kategorij. Te je na podlagi teoretskih razprav in sodnih praks opredelil Solove (2009 v Drev 2010: 69):

- »Pravica biti sam: gre za Warrenovo in Brandeisovo znamenito formulacijo pravice do zasebnosti;
- pravica omejevanja dostopa do sebe: gre za možnost zaščite samega sebe pred nezaželenim dostopom drugih oseb;
- pravica do tajnosti: sem sodi prikrivanje nekaterih osebnih zadev pred drugimi ljudmi;
- pravica do nadzorovanja informacij o sebi;
- pravica do osebne avtonomije: gre za zaščito lastne osebnosti, individualnosti in dostojanstva;
- pravica uživanja intimnosti: gre za nadzor nad pripuščanjem drugih v sfero lastne intimnosti.«

Mednarodna raziskava o zakonih zasebnosti in razvoja (An international Survey of Privacy Laws and Developments) iz leta 2002 je zasebnost razdelila na štiri področja. Spodaj

našteta in opisana področja se med seboj povezujejo in prepletajo, zato jih je tudi težko popolnoma ločiti.

- »Informacijska zasebnost: Sem sodijo pravila, ki določajo zbiranje in uporabo osebnih podatkov, npr. podatkov o kreditnih karticah, zdravstvenih in kazenskih kartotekah. Informacijsko zasebnost se pogosto enači z varovanjem osebnih podatkov.
- Telesna zasebnost: Ta vrsta zasebnosti obsega nedotakljivost posameznikovega fizičnega telesa pred posegi kot so genski testi, testi alkoholiziranosti in vsebnosti drog, pregledi telesnih votlin.
- Komunikacijska zasebnost: Pri tem gre za varovanje zasebnosti komunikacije, ki poteka preko pošte, telefona, elektronske pošte in drugih tehničnih sredstev.
- Prostorska zasebnost: Pri tej obliki zasebnosti pa gre predvsem za zaščito osebnega, domačega, delovnega in javnega prostora pred različnimi vdori, npr. preiskavami, video nadzorom, preverjanji identitete.« (Drev 2010: 69).

Pravica do zasebnosti se je razvijala dolgo in kompleksno, po Drev (2010: 62–63) bova povzeli njen krajši razvoj:

- Anglija, 1361: sprejet zakon Justices of the Peace act, kjer so bile zbrane kazni za tiste, ki so skrivaj prisluškovali drugim ali jih opazovali.
- Švedska, 1776: Zakon o dostopnosti javnih zapisov, kjer je določeno, da lahko država zbrane podatke uporabi le v zakonite namene.
- Norveška, 1889: zakonik, ki prepove objavo podatkov, če se le-ta nanaša na osebno ali domačo zadevo.
- Mednarodno-pravni temelji varovanja zasebnosti so se ustanovili z naslednjimi zakonskimi akti: Splošna deklaracija človekovih pravic 1948, Evropska konvencija o človekovih pravicah 1950, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah 1966.

Razvoj medijev, novi načini uporabe medijev na pametnih telefonih prinašajo 'preobrazbo kulture spovedi'. Ljudje čutijo potrebo, da svoja zasebna življenja delijo v javnosti, kar pa ima za posledico zamegljene meje med javnimi in zasebnimi sferami življenja. Ravno zaradi tega nekateri šolarji opažajo, da internet postaja vse bolj in bolj kot realno življenje, saj ni več razlike v dojemanju interakcij v živo ter interakcij preko interneta (Blatterer *et al.* 2010: 23–33).

1.5. Etika in morala v socialnem delu

»Etika je znanost o morali, o njenem izvoru, bistvu in razvoju, pa tudi ena izmed oblik družbene zavesti, ki določajo vedenje ljudi v družbi, njihov odnos do družbe in odnos človeka do človeka. /.../ Cilj etike je določiti pogoje in zakone pojava in razvoj morale, moralnosti, vesti, s tem pa tudi načela pravilnega vedenja do ljudi in samega človeka do svojega lastnega življenja. Bistvo etike oziroma moralnosti je razlikovanje dobrega in slabega. /.../ Normativna oziroma praktična etika poskuša formulirati in razložiti norme pravilnega in dobrega ravnanja. Sem sodijo kriteriji, pravila in norme za pravilno ravnanje. Med posebne normativne ali praktične etike sodi etika socialnih delavcev, ki je formulirana v posebnih kodeksih in jo poimenujemo tudi deontologija.« (Milošević Arnold, Postrak 2003: 39–40).

Vprašanje etike nas spremlja skozi vso življenje. Definicijo etike je težko opredeliti, saj si lahko pod pojmom predstavlja vsak svoje, prav tako pa je mogoče najti veliko strokovnih definicij. Po Sobočan (2011: 205) je etika »skupek teorije o moralnem ravnanju in prakticiranja norm, ki izhajajo iz moralnih predpostavk.«

Pojem etike in morale se med seboj razlikujeta. Sobočan pojem morale razume kot naravnost posameznika in vrednostni sistem, ki se ne oblikuje znotraj normativov sistema socialnega dela. Pojem morala opredeli kot »niz osebnih vrednost, ki se ali pa se ne (vsaj ne v celoti) skladajo z etiko socialnega dela (v pozitivnem ali tudi negativnem smislu).« (Sobočan 2011: 205).

Day (1991 v Poler 1997: 43) opredeli moralno vedenje ter njegova pravila in načela kot »etična znamenja vsake civilizirane družbe, kažipote, ki naj iz kaosa ustvarijo moralni red«. Temelji etičnih odločitev so torej pravila, za katera lahko uporabimo tudi izraz vodilo, norma ali predpis. Norme so tako merila za svobodno moralno delovanje in presojanje, ki pa se povezujejo z ideali. Ideal pa je po Poler (Filipovič 2965: 162 v Poler 1997: 43) »ideja največje popolnosti nekega predmeta v svoji vrsti – kot najvišjega cilja (ali dobrega), h kateremu je treba težiti (pri Kantu 'napredek v neskončnost')«.

»Etično odločanje izhaja z dveh ravni: prva, intuitivna, obsega osebne občutke, ideje in

pogleda na to, kaj je 'prav' ali 'narobe' v dani situaciji; druga, kritična, refleksivna raven pa obsega racionalne sodbe in oceno situacije. Druga vključuje poznavanje in razmislek o etični teoriji, etičnih načelih, pravilih, vrednotah in standardih poklica v zvezi s specifičnim položajem, v katerem je treba sprejeti odločitev.« (Sobočan 2011: 208). Socialne delavke in delavci so pri svojem delu večkrat postavljeni v situacije, kjer se soočajo z raznimi etičnimi dilemami. Dileme večinoma nastanejo, ko se sreča sistem, v katerem delujejo, z odgovornostjo do uporabnikov samih, skupnosti in organizacij. (Sobočan 2011: 205).

Hierarhija načel v etiki predstavlja vodila za strokovne delavce, ko so pri svojem delu postavljeni pred etične dileme. Uporabo hierarhije načel sta predlagala Loewenberg in Dolgoff (1996 v Banks 2011: 189):

- »varovanje življenja,
- enakost in neenakost,
- avtonomija in svoboda,
- najmanjša škoda,
- kakovost življenja,
- zasebnost in zaupnost,
- iskrenost in podajanje vseh informacij.«

Avtorja sta sicer ugotovila, da se socialne delavke in delavci razlikujejo po tem, kako razvrščajo načela in da to pomeni da se ideja o trdni hierarhiji v resničnem svetu ne obnese (Loewenberg, Dolgoff 1996 v Banks 2011: 189). Oblikovalo se je veliko literature na področju deontologije in utilitarnih pristopov, prav tako pa so se razvila tudi področja »etike vrlin, etike skrbi, feministične etike, postmoderne etike, narativne etike.« (Sobočan 2011: 206). Ronnby (Banks 2006 v Sobočan 2011: 207) zapiše, da bi se morale socialne delavke opirati na osebna etična prepričanja, ki bi morala temeljiti na spoštovanju do drugih, kar pa bi zmanjšalo potrebo po zapisanem etičnem kodeksu.

Sobočan je v svojem raziskovanju z eseji študentov in študentk povzela, kako študentke socialnega dela dojemajo in si razlagajo etiko in etične dileme, katerim so bili priča med svojim praktičnim delom. Zapiše, da je analiza nalog »pokazala, da študentke in študentje razumejo etiko in etična vprašanja ne le kot nekaj, kar je povezano z njihovo strokovno vlogo, ampak tudi kot odgovornosti, prepričanja, ki izhajajo iz naše kulture ali normativnih

sistemov in odnosov. /.../ Študentje in študentke so v večini primerov poskušali presoditi, kaj je prav in kaj narobe, kaj je treba obsoditi kot neprimerno in kaj opredeliti kot ustrezno vedenje ali dejanja. /.../ Večina primerov opisuje strokovno-etično nesprejemljivo vedenje bodisi oseb širše družbe v družbi bodisi strokovnih delavcev in delavk (zdravstvenega osebja, socialnih delavk in delavcev ipd.). /.../ Najpogostejši dilemi, s katerima bi lahko označili primere, o katerih pišejo študentke in študenti, sta bili vprašanji avtonomije uporabnika in poseganja v njegovo življenje in odločitve.« (Sobočan 2011: 210–211).

1.5.1. Etika v raziskovanju

»Znanstveno-raziskovalno delo na področju preučevanja ljudi in človeštva vodijo številna etična načela, še zlasti pa spoštovanje življenja, dostojanstva, zasebnosti, integritete, varstva zasebnih podatkov, demokracije, kulturne, verske in lingvistične razliknosti, enakosti in nediskriminacije, svobode izražanja, intelektualne lastnine.« (Ramšak 2009: 222). Cilj raziskav je dobrobit ljudi, ugotoviti kaj je tisto nekaj, s čimer jim lahko kasneje pomagamo, uvajanje boljšega načrtovanja storitev in boljši vpogled v zaznavanje in mišljenje ljudi. Razprave o etiki so se pričele pojavljati v družboslovni literaturi v poznih sedemdesetih letih. Bailey (1989: 659) identificira naslednje vzroke za povečano zanimanje za vprašanja etike:

- Velikost družboslovnih področij raste in s tem število strokovnjakov na tem področju.
- Z večanjem obsega področij se večja tudi število opravljenih raziskav, kjer raziskovalci vključujejo različne vrste anketiranja in popisovanja.
- Obseg raziskav se večja zaradi njihove kompleksnosti in vključujejo tudi več sto ali tisoč udeležencev.
- Spreminja se tudi tipologija podatkov, ki jih raziskave zajemajo, vse bolj pridejo v poštev tudi občutljiva področja (kot npr. spolnost).
- Tehnološki napredek je predvsem z informatizacijo in modernimi vzorčnimi tehnikami omogočil izvedbo obsežnejših raziskav, obenem pa etični zadržki sprožajo reprodukcijo novih komunikacijskih tehnologij.
- Na vprašanja o etiki vplivajo tudi spremembe v organizacijah, z razvojem medicine in zlorab moči znotraj nje, se je kazala potreba po ustanovitvi posebnih nadzornih odborov.
- Zanimanje za človekove pravice in zasebnost se povečuje z rastočo informiranostjo

javnosti.

- Raziskave se ne omejujejo več na določen tip anketirancev, temveč dopuščajo možnost, da se v raziskavo vključujejo različne družbene skupine.

Pri raziskovanju je potrebno biti pozoren na etične zadržke predvsem pri:

- fizična bolečina in trpljenje [pain and suffering] ne smeta presegati dogovorjene količine in udeleženec mora biti seznanjen s tem, imeti mora možnost odhoda sredi eksperimenta, prav tako pa mora raziskovalec biti popolnoma prepričan v znanstveno uporabo in primernost eksperimenta;
- zavajanje [deception] je prisotno pri vseh eksperimentih, ravno to pa vzbuja sum vdora v zasebnost udeležencev, katerim glavni del eksperimenta tajimo in z lažnim izdajanjem pridemo do podatkov;
- pojasnjevanje resnične situacije udeležencem [debriefing] je zelo pomembno, saj lahko vpliva na to, kako bo udeleženec dojemal podobne situacije v nadaljnjem življenju, prav tako pa za razumevanje dotične situacije; potrebna je določena stopnja sočutja, umirjenost in strokovnosti s strani raziskovalca, da pravilno pristopi in razloži udeležencem pravo naravo eksperimenta (Carlsmith *et al.* 1976: 93–106).

Če se eksperiment izvaja na terenu, pa je potrebno posebej paziti na etičnost, tako da se:

- preveri vse alternativne možnosti za pridobitev podatkov;
- upošteva zmanjšano zanesljivost in preverljivost eksperimenta;
- upošteva in spoštuje zasebnost in anonimnost udeležencev;
- upošteva tudi stopnjo tveganja izvajanja eksperimenta na terenu (Carlsmith *et al.* 1976: 109–114).

Najpomembnejši dejavnik pri raziskovanju pa so prav osebe, ki sodelujejo v raziskavah. Posebej se morajo spoštovati etična načela in poskrbeti za dobrobit ljudi, katerim je raziskava namenjena in ne podleči željam stranke oziroma naročnika. Malnar (2011: 7) pravi še, da stranka nima vedno prav, in da raziskovalci ne smejo podleči pritisku konformnosti in potrebi po pohvali za potrjene hipoteze, kakor graji za ovržene. »Pri raziskovalni etiki govorimo o vsaj treh ciljih. Najobsežnejši del raziskovalne etike se nanaša na zaščito ljudi, ki jih raziskujemo. Drugi cilj je raziskovanje, ki je v interesu posameznikov, skupin in družbe v celoti. Tretji del se nanaša na preučitev raziskovalnih

dejavnosti, ki bi lahko pomenile raziskovalno tveganje ter na zaščito zaupnosti in proces informirane privolitve (soglasja).« (Ramšak 2009: 211).

Biomedicinske raziskave so predstavljale temelj oblikovanja etičnih načel, iz teh pa so se načela raziskovalne etike prenesla tudi na druga področja. Humanistika in družboslovje sta se spraševala o etičnosti metod dela ter o vključevanju občutljivih skupin ljudi v raziskovanje. Pojem raziskovalne etike pa se je razširil na globalno raven, kjer se ukvarja z raziskavami znotraj držav tretjega sveta ter daje večji pomen zaščiti zasebnosti napram tehnološkemu napredku, s tem pa tudi omejuje raziskave genetskih materialov (Ramšak 2009: 211–212). Vsaka humana znanost je pogojena z etičnostjo svojega raziskovalnega dela. Raziskovalec mora biti odgovoren in zavezan človečnosti, zavedati se mora posledic raziskovanja ter ne sprejemati znanstvenih ugotovitev prehitro. Etičnost se kaže tudi preko čim manjšega oškodovanja ljudi in drugih živih bitij, samih odnosov med raziskovalci, pomembno je tudi, da so raziskovalne prioritete skladne s potrebami ljudi (Ramšak 2009: 213). »Etičnost zavezuje k spoštovanju vrednot humane družbe, k razvidnosti raziskav in odgovornosti za celotno delo ter za posledice znanstveno-raziskovalnega delovanja.« (*ibid.*).

Etične dileme v raziskovanju pa ne moremo omejiti samo na odnos do sodelujočih, temveč tudi na njene učinke v družbi. Namreč, kot pravi Malnar (2011: 8), se dileme etike družboslovja raztezajo v dve smeri. Prva zajema odnos med raziskovalcem in udeleženci, kjer se v ospredje postavljajo vrednote, kot so privolitev, zaupnost in anonimnost. Druga pa se nanaša na raziskovalčev odnos z družbo, kjer nas zanimajo spremembe v odnosih moči tekom raziskovalnih faz. »Raziskava je namreč lahko izvedena na etično korekten način, ko gre za odnos do sodelujočih, problematični pa so njeni družbeni cilji. In nasprotno, imamo raziskave, ki jih je mogoče upravičiti na ravni splošnih družbenih učinkov, a so etično vprašljive na mikroravni, kot velja za znane študije Milgrama, Zimbarda in drugih. Tak razcep je lahko že v samem začetku vir etičnih in moralnih dilem.« (Malnar 2011: 7).

Etična drža v raziskovanju je zajeta v pravnem aktu Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti (Uradni list RS, št. 22/06). Ta v svojem 2. členu navaja:

»Osebam, ki opravljajo raziskovalno in razvojno dejavnost, je zagotovljena avtonomnost raziskovanja. Raziskovalna in razvojna dejavnost temelji na načelih etičnosti in

odgovornosti za uresničevanje ciljev, zapisanih v Nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu in v proračunskih memorandumih, ob spoštovanju socialnega, okoljevarstvenega in trajnostnega vidika družbenega razvoja, na načelu konkurenčnosti, kakovosti, učinkovitosti, odprtosti ter na medsebojnem interesnem sodelovanju in povezovanju v državnem in mednarodnem okolju.«

O sprejetih etičnih normah v evropskih projektih za etnologijo, antropologijo in folkloristiko pa Ramšak (2009: 220) pravi, da »Različna profesionalna združenja, njihovi kodeksi in zakoni so si enotni v štirih točkah. Od tega tri točke ščitijo subjekte raziskave pred fizično ali psihično škodo, prevaro, izgubo zasebnosti ter bdijo nad informirano privolitvijo (soglasjem). Četrta točka pa ščiti raziskovalce pred obtožbami, da so na terenu povzročali škodo, goljufali ali posegali v zasebnost.«

Primerov hudih kršitev etike je zelo malo, razdeli pa se jih lahko v dva sklopa. V prvi sklop spadajo raziskave, ki avtorjem podatkov ne dajejo pravih zaslug. Najbolj znana kršitev je bil primer Sira Cyrila Burta, ki je ponaredil podatke o kvocientih inteligence. Drugi sklop pa predstavljajo prikrivanje in razne prevare, predvsem iz področja psihologije. Raziskovalci kot razloge za prikrivanje navajajo skrb, da bi udeleženci spremenili svoje mišljenje, delovanje in ravnanje, če bi vedeli za pravo naravo eksperimenta (Bailey 1989: 661).

Močno kršenje etike je bilo vidno v primeru klinične študije sifilitičnih bolnikov iz leta 1932 v kraju Tuskegee v Alabami. Študijo so začeli z 399 neizobraženimi črnskimi moškimi, katerim je raziskovalna skupina prikrivala pravo diagnozo, kljub že znanim zdravilom, zaradi želje po opazovanju naravnega poteka razvoja bolezni. Zaradi odmevnosti kršitve se je »sprožil proces formalizacije etičnih postopkov, v katerem je osrednje mesto dobilo načelo obveščene privolitve. To med drugim zahteva, da sodelujoče seznanimo z razlogi in načinom izbora, protokolom raziskave, jih opozorimo na morebitna tveganja, navedemo pričakovane koristi, navedemo identiteto naročnika in pridobimo izjavo, da je sodelovanje prostovoljno ter da ga lahko sodelujoči v vsakem trenutku prekine (De Vaus 2001; Kimmel 1988).« (v Malnar 2010: 9–10).

Bailey (1989: 662–663) opisuje osem možnosti, kako se izogniti etičnim dilemam:

- »raziskave na živalih;

- računalniška simulacija;
- iskanje okolja, v katerem negativnosti, potrebne za raziskavo, že obstajajo; raziskovalcu jih zato ni potrebno ustvarjati in zanje tudi ni odgovoren;
- uporaba krajšega in manj intenzivnega opazovanja oziroma eksperimentalnega stimuliranja opazovanih oseb;
- uporaba načela soglasja;
- prepričanje, da so morebitne škodljive posledice uravnotežene z dobrobitjo »znanstvenega« spoznanja;
- uporaba vzorcev namesto celotne populacije,
- zagotavljanje tajnosti z objavljanjem izključno agregiranih podatkov.«

Bailey (1989: 663) govori o pomembnosti načela soglasja in omeni tako slabosti kot prednosti. Kolikor je to mehanizem za zagotavljanje etičnosti raziskave, ščiti tudi eksperimentatorja pred odgovornostjo pred zakonom. Ideja 'popolne odkritosti' pomeni, da je anketiranec popolnoma seznanjen z naravo raziskave, razlogih zanj in morebitnimi slabimi ter dobrimi posledicami. Po drugi strani pa lahko soglasje udeležencem predstavlja oviro ali neželeno obvezo raziskavi, kar se kaže v upadu sodelujočih v raziskavah, kjer je bil zahtevan podpis soglasja.

Malnar (2010: 18) opisuje študijo Gluecksa o mladinski delinkvenci med leti 1940 in 1965. V njej je Gluecks zbiral podatke o osebnih značilnostih, šolskih uspehih, družinskih življenjih in delovnih zgodovinah udeležencev. Uporabljal je princip raziskovanja življenjskega sveta sodelujočih in z njim ter njemu pomembnimi drugimi, opravljal intervjuje. Izvedba tovrstne raziskave danes ne bi bila izvedljiva, saj so se prilagodili tudi standardi zaščite osebnih podatkov, ki to onemogočajo. Standardi zaščite so dosegli obvezno uvedbo etičnih odborov na univerzah v ZDA, Kanadi in Veliki Britaniji. Vsako raziskavo, ki vključuje ljudi, mora odbor potrditi s svojim soglasjem.

1.6. Altruizem

Kaj je tisto, kar nas žene, da delamo dobre stvari, zakaj smo pripravljeni priskočiti na pomoč popolnemu neznancu, ki se nenadoma znajde v težavah, npr. omedli na ulicah. So to norme, ki smo jih pridobili že v otroštvu in izoblikovali skozi čas in socializacijo? Ali je to družbeni vpliv in pritisk, da smo dolžni pomagati sočloveku ali živati v stiski?

To opisuje altruizem, ki ga definiramo kot »vedenje, s katerim pomagamo oziramo koristimo drugim, ne da bi za to pričakovali zunanje nagrade.« (Ule 2009: 241). Humanistični pomen pojma altruizem pa Štern (Štern 1996: 13) opredeljuje kot »nesebično skrb ali žrtvovanje za drugega, uveljavljanje tuje dobrobiti za ceno lastne, v namenu (ki ga obravnavamo kot pojem brez slehernega prizvoka koristoljubja) in dejanju.«. Ule (2009: 241) povzame Bierhoffa in Kleina (1990), ki sta za obstoj altruizma zastavila dva pogoja:

- namen pomagati sočloveku v stiski,
- svobodna izbira vedenja, kar pomeni, da pomoč nudimo prostovoljno, ne po npr. poklicni dolžnosti.

Naloga sodobne družbe in kulture je, da ljudi usmeri v delovanje v etično ravnanje, kar pa lahko doseže z naslednjimi tremi principi:

- »*princip etičnega individualizma*; vsakdo najprej poskrbi za svoje življenje in srečo, šele potem za druge;
- *princip ekonomskega racionalizma*; temelji na izračunu koristi in stroškov ter načelu ekonomske učinkovitosti;
- *princip utilitarizma*; pomeni iskanje osebnih ali splošnih koristi v vsaki situaciji.« (Ule 2009: 241–242).

Ule (2009: 249) zapiše ugotovitve raziskav, ki nam razkrijejo, zaradi česa se ljudje vedejo altruistično:

- »moralna odgovornost,
- sočutje,
- vzajemnost v dajanju,
- zviševanje lastne vrednosti,
- priznanje pri drugih ljudeh.«

Moderne družbe in tehnologija pri ljudeh lahko vplivata negativno na odnose med soljudmi. Vse manj je stikov v živo, vse več interakcij poteka preko informacijskih in tehnoloških kanalov, ki pa ljudi na nek način vzdržujejo v stanju konstantne zaposlenosti. Zaradi hitrega tempa življenja so ljudje manj pozorni na soljudi, bolj gledajo na svoje težave, ki se kopičijo in zlahka pozabijo na svojo humano stran. »Poleg osebnostnih in socializacijskih dejavnikov, ki so vezani tako na pripravljenost ali na odsotnost

pripravljenosti za dajanje pomoči, so pomembni tudi *situacijski* dejavniki. Ljudje, ki so zelo socialni in motivirani za pomoč drugim, ne bodo pomagali, če se jim zelo mudi, če so potrti ali slabe volje, če so sami v stresni situaciji.« (Ule 2009: 250).

Motivacijski dejavniki spodbujajo ljudi k altruističnemu vedenju, na drugi strani pa ga zaviralni dejavniki omejujejo ali preprečujejo. »[R]aziskave navajajo (Bierhoff, Klein 1990):

- dvom v potrebnost in zanesljivost dajanja pomoči;
- ocena izgube časa in izgube raznih dobrin;
- nevarnosti in stres, ki je povezan z dajanjem pomoči;
- dvom v to, kako bodo drugi ocenili altruistično dejanje.« (Ule 2009: 251).

Schwartz in Howard (Bierhoff, Klein 1990 v Ule 2009: 252) sta izoblikovala model altruističnega delovanja. Ta vsebuje pet korakov, ki opisujejo razvoj motivacije na poti do altruističnega vedenja.

- Pozornost se prične z zaznavanjem, da nekdo drug rabi pomoč. Sestavljena je iz treh elementov, in sicer: prepoznave potrebe po nudenju pomoči, izbire učinkovitega postopka pomoči ter ocena kompetence lastnih sposobnosti za njeno nudenje.
- Motivacija se veže na oblikovanje osebnih norm ter izoblikovanje čuta moralne odgovornosti.
- Ocenjevanje situacije je sestavljeno tudi iz pregleda sredstev in možnosti, ki so posamezniku na voljo.
- Zaviralni dejavniki so možni odpori, ki se jim mora posameznik v namenu nudenja pomoči odreči.
- altruistično vedenje.

Obstaja več vrst altruizma, kot pokažejo številne raziskave. V splošnem pa altruizem delimo na dve vrsti:

- »*premišljeni altruizem*, kjer gre za zavestno odločitev za prosocialno delovanje;
- *spontani altruizem*, kjer gre za spontano, pogosto instinktivno nudenje pomoči.« (Ule 2009: 253).

Darley in Latané (1991 v Ule 2009: 259) navajata, da spontani altruizem vsebuje naslednjih pet značilnosti: okoliščine so nevarne, dogodek je redek in nima veliko skupnega z drugimi, potek dogodka je nepredvidljiv ter zahteva takojšnje ravnanje. Na spontani altruizem pa vpliva tudi prisotnost zaviralnih dejavnikov:

- »razpršitev odgovornosti;
- večznačnost oziroma nejasnost okoliščin, skupinska ignoranca;
- strah pred ocenjevanjem s strani drugih.« (Ule 2009: 259).

Razpršitev odgovornosti: V primeru, da je pri dogodku prisoten samo en opazovalec pade vsa odgovornost za rešitev situacije nanj. Če je prisotnih več oseb, se občutek odgovornosti zmanjša, poveča pa se tudi odzivni čas za pomoč.

Večznačnost oziroma nejasnost okoliščin, skupinska ignoranca: Opazovalci se počutijo negotovi, ko si poskušajo razjasniti okoliščine dogodka, kar povzroči neodzivnost opazovalcev.

Strah pred ocenjevanjem s strani drugih: strah raste z velikostjo skupine opazovalcev. (Ule 2009: 259–260).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Z razvojem tehnologije se ljudje vsakodnevno soočamo z vdorom v zasebnost; vede ali nevede. Skoraj na vsakem koraku smo tako podvrženi nadzoru, na katerega nimamo vpliva, obenem pa vse več naše zasebnosti naredimo dostopne širši javnosti preko socialnih omrežij. Zaradi nejasne meje med javnim in zasebnim življenjem posameznika je težje pridobiti in zabeležiti pristne reakcije in čustva ljudi, zato v zadnjem času raziskovalno novinarstvo posveča veliko pozornosti t. i. "socialnim eksperimentom".

Bailey (1989: 663) omeni idejo 'popolne odkritosti', ki pomeni da so razlogi za raziskavo in morebitne posledice popolnoma znani vsem udeležencem, zaradi česar pa lahko tudi odklonijo sodelovanje v raziskavi.

Etična spornost se pojavi pri raziskavah, kjer udeleženci s pogoji in nameni raziskave niso seznanjeni ali pa sploh niso podali soglasja o udeležnosti v njej. S tem kršijo njihovo pravico do zasebnosti in obvladovanja lastnega poteka življenja. Tovrstni eksperimenti pa niso samo v domeni znanstvenih raziskovalcev, ampak so javnosti bolj znane izvedene akcije različnih družbenih akterjev, ki želijo v ljudeh spodbuditi primarne odzive. Za izvedbo socialnega eksperimenta sva se začeli zanimati po ogledu nadzornega posnetka iz doma za ostarele, kjer je zdravstveno osebje nasilno ravnalo z uporabniki. To naju je privedlo do razmišljanja o tem ali bi ljudje ravnali enako v določeni situaciji, če bi vedeli, da so opazovani. Ker udeležencem ne razkrijemo pravega namena raziskave ali jim celotno raziskavo celo prikrivamo, je vrednost izvedbe in tveganje pri njej pod vprašajem.

Namen najine raziskave je raziskati področje etike pri načrtovanju in izvajanju socialnega eksperimenta kot metode znanstvenega raziskovanja. V teh primerih gre za prikrito opazovanje, ki s seboj prinaša tudi etična tveganja, saj udeležencev eksperimenta predhodno ne obvestimo o sodelovanju in s tem ne pridobimo njihovega soglasja. Ravno zaradi tega se je ta metoda »najbolj približala idealu objektivnega znanstvenega opazovanja.« (Mesec *et al.* 2009: 169). Zanimalo naju je tudi, kakšno je mnenje ljudi o tovrstnih metodah in kakšna tveganja sami opazijo kot kršitve etike v raziskovanju.

Z raziskavo želiva prikazati in opredeliti razmerje med tveganjem kršitve etičnih načel raziskovanja in vrednostjo pridobljenih rezultatov v eksperimentih, kjer ljudje niso vnaprej

seznanjeni s svojo vlogo v raziskovanju. Pri nadaljnjem raziskovanju in ustvarjanju načel bi lahko imeli tovrstni eksperimenti velik pomen pri razvoju socialnega dela kot znanosti.

2.1. Načrti eksperimentov

Načrtovali sva izvedbo treh socialnih eksperimentov z različno tematiko. Igralci bi zaigrali situacijo s tabu tematiko, kot je nasilje v družini, nasilje osebe v uniformi in homoseksualnost. Soočili sva se s težavo pri iskanju igralcev za tretji eksperiment s tematiko homoseksualnosti. Odločili sva se, da bova drugi eksperiment, katerega tematika je nasilje v družini, ponovili, le da tokrat na ruralnem območju. Za vsakega izmed njih sva opredelili tudi najina pričakovanja glede odzivov ljudi na zaigran prizor. Določili sva spremenljivke ter opredelili možne reakcije udeležениh v eksperimentih.

Situacija 1: Nasilje medicinske sestre nad uporabnikom

V lokal prideta medicinska sestra ter mladostnik z berglami in zatemnjenimi očali, ki nakazujejo, da je slep. Ker je pot do lokala ozka in dolga in vodi samo k lokalu, prihajajoče po navadi opazi večina gostov. Medicinska sestra je tekom hoje do lokala impulzivna in nepotrpežljiva v odnosu do uporabnika. Do njega je zadirčna, ne upošteva njegovih želja in potreb ali pa jih opravlja z vidno nejevoljo. Ko prideta do lokala, fant pade, sestra pa mu ne pomaga. Po stopnicah se trudi hoditi sam, saj mu sestra ne posveča pozornosti. Situacijo prekinemo, ker se pot nadaljuje mimo lokala.

Situacija 2: Nasilje mladostnice nad staršem

Na teraso lokala pride vidno razburjeno dekle, ki kriči v telefon. Oblečena je v ohlapna športna oblačila. Po prekinitvi klica sede za mizo in minuto za tem prihiti gospa srednjih let. Njena drža je sključena, ponižna, na očesu je vidna modrica, ki jo poskuša skrivati. Prisede k dekletu in se opraviči za zamudo. Dekle nanjo kriči, jo ustrahuje za denar in ključ avtomobila, ki ji ju gospa da. Dekle vstane, gospa jo prosi za prevoz domov, dekle pa ji brezbrizno nakaže, da ne in s smehom odkoraka stran.

Situacija 3: Homoseksualen par

V lokalu fant sedi za mizo, kmalu se mu pridruži še drugi fant. Na začetku se objameta ter nato nadaljujeta pogovor. Ves čas si izkazujeta naklonjenost, izražata ljubezen kot svojemu partnerju (se objemata, božata, smejita, poljubljata ...)

PRIČAKOVANJA

Situacija 1: Nasilje medicinske sestre nad uporabnikom (Kraj: Velenje)

Pričakujeva da se bo na prizor nasilja večina odzvala z opazovanjem in mimiko obraza, udeležnost v eksperimentu večine ne bo motila, je ne bodo vzeli kot vdor v zasebnost in tudi večini ne bo sporno, da soglasja nismo predhodno pridobili. Velenje je srednje veliko mesto, lokal je tudi posebej izbran zato, ker ga pozna kot "alternativen prostor dobrih ljudi" in kjer upava, da bo kdo izmed udeležencev aktivno sodeloval s pristopom.

Situacija 2: Nasilje mladostnice nad staršem (Kraj: Ljubljana)

Na prizor nasilja se bo po najinih pričakovanjih odzvalo manj ljudi kot v Velenju, saj naj bi večje mesto pomenilo, da se someščani manj poznajo med seboj in živijo individualna življenja. Prav tako kot v Velenju sva mnenja, da se večini ne bo zdelo sporno, da je bil eksperiment izveden brez predhodno pridobljenega soglasja in ga ne bodo dojemali kot vdor v zasebnost. Meniva, da bo pripravljenost sodelovati pri izpolnjevanju vprašalnika ali pristanek na intervju manjša in ga bo večina zavrnila.

Situacija 3: Nasilje mladostnice nad staršem (Kraj: Šempeter)

Prizor bo po najinem mnenju večina samo opazovala, po eksperimentu pa bodo bolj pripravljeni za pogovor in izpolnjevanje vprašalnikov. Ker sva to izbrali kot ruralno področje, ki naj bi bila bolj zaprta oblika skupnosti, kjer je populacija starejša, pričakujeva tudi višjo raven spornosti glede izvajanja brez predhodno pridobljenega soglasja.

SPREMENLJIVKE

Neodvisna spremenljivka je izveden eksperiment oziroma zaigran prizor nasilja. Odvisna spremenljivka pa je reakcija ljudi na:

- sam prizor nasilja,
- udeležnost v eksperimentu brez predhodno pridobljenega soglasja.

Reakcije udeležencev na sam prizor nasilja bova opazovali sami z vsaj enim pomočnikom za lažji nadzor nad dogajanjem oziroma za pomoč pri preprečitvi potencialne grožnje fizičnega nasilja.

Možne reakcije udeleženi v eksperimentu:

- Neaktivna prisotnost (zaigranega prizora sploh ne opazijo, niti enkrat ne pogledajo proti igralcema ...).
- Aktivno sodelovanje:
 - Pogledi proti igralcema, šepetanje drugih, mimika in kretnje. V tem primeru situacijo spodbujamo, da morda pride do stopnjevanja.
 - Verbalno apeliranje na oba igralca
 - Dejansko približanje igralcema v njun osebni prostor.

1. možnost: Nekdo se odzove, verbalno apelira ali pristopi do igralcev, njegovemu zgledu sledijo še drugi.

2. možnost: Nekdo se odzove, verbalno apelira ali pristopi do igralcev, njegovemu zgledu ne sledi nihče drug.

- Odstranitev iz situacije: gremo takoj do osebe, jo seznanimo s tem, da je bila to zaigrana situacija in opravimo intervju. Če se le da, samega eksperimenta ne prekinjamo.

Zaigrano situacijo nadaljujemo vse dokler je za celotno situacijo in za same igralce dovolj varno. To varnost dorečemo pri posvetovanju z igralci, praviloma si jo določijo sami in dajo vnaprej dogovorjeni znak, ko želijo da se situacija preneha.

2.2. Raziskovalna vprašanja:

- Kako so se udeleženi v socialnem eksperimentu počutili ob zaigrani situaciji?
- Na kakšne načine so se odzvali oz iroma zakaj se niso?
- Kako bi se po mnenju ljudi reakcije na socialni eksperiment razlikovale, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim?
- Kako je udeležba v socialnem eksperimentu vplivala na njih?
- Kako udeleženci ocenjujejo sodelovanje v eksperimentu brez njihovega soglasja?
- Kako udeleženci dojemajo socialni eksperiment kot vdor v njihovo zasebnost?
- Kašno je mnenje udeležencev o takšnem raziskovanju ter ali se jim zdi etično sporno?

- Koliko so podatki, pridobljeni s socialnim eksperimentom, lahko uporabni v znanosti in za stroko socialnega dela?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je eksplorativno-deskriptivna, saj so te raziskave »prehod med eksplorativnimi in bolj natančnimi ter strožje izvajanimi deskriptivnimi raziskavami.« (Mesec *et al.* 2009: 81) Raziskava vsebuje več različnih tehnik za zbiranje podatkov, kot na primer vprašalnik in intervju. Značilnost eksplorativnih raziskav je, »da si ne prizadevamo proučiti celotne populacije ali reprezentativnega vzorca« (Mesec *et al.* 2009: 80), zato so v najini raziskavi vključene le osebe, ki so se v času izvajanja socialnega eksperimenta nahajale na območju lokala. Raziskavo lahko opredeliva kot razvojno, saj z njo »neposredno raziskovalno spremljamo praktično delo z namenom, da bi uvedli nove pristope v prakso, socialne inovacije.« (Mesec *et al.* 2009: 85) Z raziskavo sva namreč želeli ugotoviti, ali se lahko socialni eksperiment uporabi kot metoda v znanosti in v stroki socialnega dela in kakšne so njegove prednosti ter slabosti.

Prav tako je raziskava empirična, saj sva zbirali novo, neposredno izkustveno gradivo z eksperimenti na terenu in kvalitativna, ker sva zbirali besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav. Te sva pridobili z opravljanjem intervjujev z udeleženci eksperimenta.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Merska instrumenta, uporabljena v raziskavi, sta anketni vprašalnik in vprašalnik za intervju, ki sva jih sestavili sami.

Vprašalnik v uvodu pojasni namen raziskave, sledita vprašanji zaprtega tipa glede spola in starosti. Starosti sva razdelili v več skupin, in sicer: 18 let in manj, 19-30 let, 31-45 let, 46-65 let, 66 let in več. Sledi 14 vprašanj, ki se navezujejo na pravkar zaigran prizor in mnenje ljudi o socialnem eksperimentu. Vprašanja so zaprtega tipa – to so vprašanja, kjer imamo že vnaprej pripravljene odgovore in jih uporabimo, ko predvidimo vse možne odgovore, 3 vprašanja pa so odprtega tipa – spraševanci sami napišejo svoje odgovore. Preostala vprašanja pa so polodprtega tipa.

Drug merski vprašalnik pa je vprašalnik za intervju, sestavljen iz 14 odprtih vprašanj. Vprašalnik je delno standardiziran, kar pomeni, da imava oblikovana vprašanja, a sva jih tekom pogovorov prilagajali intervjuvancem.

V raziskavi sva uporabili primarne podatke, saj so osnova najine raziskave spraševanci in intervjuvanci ter njihovi odgovori, mnenja in interpretacija. Uporabili pa sva tudi strokovno literaturo.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacija so vse osebe, ki so se v času izvajanja eksperimentov nahajale na območju določenega gostinskega lokala in sicer 3. 4. 2016 od 16.00 do 17.30 ure v Velenju, 23. 4. 2016 od 14.00 do 15.00 ure v Ljubljani in 29. 4. 2016 od 17.00 do 18.00 v Šempetru.

Izvedli sva popolni popis, kar pomeni, da »v takem primeru zberemo podatke o vsaki enote populacije.« (Mesec *et al.* 2009:135). Pri tem sva upoštevali, da pri nobenem socialnem eksperimentu udeležencev ne bo več kot 500 in bodo le-ti naključni.

3.4. Metoda zbiranja empiričnega gradiva

Najprej sva izvedli pilotni eksperiment, ker se prej še nisva srečali z načrtovanjem socialnega eksperimenta in sva želeli preveriti, kako ga je mogoče najbolje izvesti. Prav tako sva želeli izvedeti, na kaj morava biti pozorni pri načrtovanju socialnih eksperimentov in kako oblikovati najbolj ustrezna vprašanja za udeležence. Izvedli sva ga 23. 3. 2016 v gostinskem lokalu v Ljubljani in je trajal 3 minute. Zaigran prizor je prikazoval prijateljici, ki se v lokalu ob pijači pogovarjata. Med pogovorom ena od njiju povzdigne glas in vstane, druga jo poskuša pomiriti. Stopnjuje se v prepir, v katerem obe kričita, potem pa odvihrata vsaka v svojo smer.

Igran prizor nama je dal uvid, kako najbolje vaditi in pripraviti prizor, ga odigrati, pritegniti pozornost drugih gostov v lokalu in pripraviti ustrezna vprašanja za udeležence.

Po treh zaigranih prizorih sva uporabili metodo spraševanja na terenu in sicer vprašalnike ter intervju. Ob prekinitvi prizora sva prosili udeležence za njihovo pozornost, se predstavili in jim povedali, da je bila situacija zaigrana ter da so bili udeleženi v socialnem eksperimentu. Prosili sva jih za pomoč pri izpolnjevanju vprašalnikov ter odgovarjanju na vprašanja v intervjuju.

Prvi eksperiment sva izvedli v Velenju, dne 3. 4. 2016 na območju terase gostinskega lokala. Igralca sta zaigrala vlogi medicinske sestre in pacienta, slepega fanta na berglah. Medicinska sestra je bila do fanta in njegovih težav s hojo brezbržna, tudi verbalno nasilna. Ob prekinitvi prizora je bilo gostov v lokalu 30, od tega jih je 22 izpolnilo vprašalnike, 3 so z nama opravili intervju, 5 pa jih pri tem ni hotelo sodelovati. Ljudje so naju opozorili na to, da je bila glasba v lokalu preglasna, zato niso mogli slišati pogovora med igralcema. Na ustrezno glasnost glasbe sva bili pozorni pri preostalih dveh eksperimentih, ki sva jih izvedli z enako tematiko.

Drugi eksperiment sva izvedli 23. 4. 2016 na urbanem območju, v Ljubljani. Zaigran prizor je vključeval mladostnico in njeno mamo na terasi lokala. Z ličili smo dosegli videz očitne modrice okoli maminega očesa, kar je še podkrepilo njen podrejen položaj. Mladostnica je bila do mame nesramna in je nakazovala nasilne vzgibe, mama je bila vidno prestrašena. Na zunanji terasi lokala je bilo ob prekinitvi 18 ljudi, od tega jih je 12 izpolnilo vprašalnike, nihče izmed udeležениh pa z nama ni želel opraviti intervjuja. Opravili sva ga z natararico, ki o socialnem eksperimentu ni bila predhodno obveščena, a mu je bila priča.

Pri tretjem eksperimentu sva ponovili drugi prizor v gostinskem lokalu na ruralnem področju Šempetra 29. 4. 2016. Razen, da smo zaradi prazne terase prizor zaigrali v notranjosti lokala, ni bilo spremembe pri izvedbi. Ob prekinitvi je bilo v lokalu 17 ljudi, od tega jih je 15 izpolnilo vprašalnik, z dvema osebama pa sva opravili intervju.

3.5. Obdelava podatkov

Pridobljene podatke sva obdelali na različne načine. Odgovore na vprašanja iz vprašalnikov sva kvantitativno analizirali pri uvodnih vprašanjih, kjer naju je zanimala starostna in spolna struktura populacije. Ostala vprašanja so bila odprtega tipa in sva jih analizirali kvalitativno. Najprej sva izjave odprto kodirali. Izjave vprašancev sva definirali kot enote kodiranja, jim določili pojme, tem pa kategorije ter jih povezali v nadaljnjem osnem kodiranju.

Intervjuje sva z dovoljenjem intervjuvancev posneli. Tako sva se lahko odgovorom in dodatnim vprašanjem popolnoma posvetili. Kasneje sva jih prepisali, jih zapisali v

knjižnem jeziku ter pri zapisu izpustili vsa mašila, trenutke tišine, motnje ipd. Zbrane podatke sva analizirali kvalitativno. Najprej sva določili enote kodiranja v vsakem intervjuju ter jih zapisali v tabeli. Nato sva se lotili odprtega kodiranja, kjer sva posameznim delom besedila pripisali pojme in nato združevali sorodne pojme v kategorije. Sledilo je osno kodiranje in nato oblikovanje končne teoretične formulacije.

4. REZULTATI

4.1. Opisi izvedenih eksperimentov

- Prvi socialni eksperiment: Nasilje medicinske sestre nad uporabnikom

Pred izvedbo sva se soočili s problemom iskanja igralcev, a sva oba igralca nazadnje tudi našli. Medicinsko sestro in fanta naj bi igrala Valerijina prijateljica, saj sta oba iz drugega mesta, tako da ju udeleženci v Velenju ne bi prepoznali. Dva dni pred izvedbo in en teden prej, na isti dan, je Sara v lokalu opazovala, kdaj je največ gostov, da bi eksperiment izvedli ob pravi uri. Za prizor smo se pripravljali en teden prej ob treh različnih priložnostih, vsakič po dve uri. Vaje so bile vidno težke predvsem prijateljici, saj je imela težave, kako se najbolje vživeti v vlogo nesramne medicinske sestre. Vmes se je smejala in hihitala, ni si mogla pomagati, da mu ne bi pomagala pri hoji. Pri tretji, zadnji, vaji je povedala, da ne bo mogla igrati, in da naj poiščemo drugega igralca. Takrat se nama je načrt spremenil in hoteli sva čim prej poiskati novo igralko. V tako kratkem času (le 2 dni pred načrtovano izvedbo) nama to ne bi uspelo, prav tako pa bi zmanjkalo časa za vajo in ustrezno pripravljenost. Odločili sva se, da mora prizor zaigrati ena od naju. Odločili sva se za Valerijo, saj bi Sara v Velenju, njenem domačem kraju, prepoznali in bi s tem tvegali neuspešno izpeljan socialni eksperiment. Na dan izvedbe smo se srečali že dopoldan, da bi imeli dovolj časa za zadnjo vajo. V splošnem je vaja potekala dobro in čeprav je Valerija potrebovala nekaj časa, da se je dovolj dobro vživela v vlogo, smo bili pripravljeni na izvedbo. Ob prihodu v bližino lokala (parkirišče na drugi strani športne dvorane) smo se ločili. Sara se je skupaj z dvema pomočnikoma odpravila na območje lokala in poiskala primerno mizo na terasi za opazovanje. Sporočila je Valeriji, da lahko začneta s hojo, saj bo trajalo še nekaj minut, preden bosta v vidnem polju gostov lokala. Na telefonu je spremljala uro in trajanje eksperimenta, hkrati pa opazovala odzive gostov v lokalu. Terasa je bila polna in večina ljudi je igrani par zaznala že na poti do terase lokala. Za mizami so se začeli pogovori, namigovanja z glavo na prizor in zgrožene grimase. Nekateri so kazali željo po pristopu, vendar tega proti pričakovanjem ni storil nihče. Pri koncu poti, ki je vidna iz lokala, sva prizor prekinili, sočasno pa je pozornost gostov pritegnil lajež večjega psa. Razložili sva, kaj se je dogajalo in jih prosili za izpolnitev vprašalnikov ter nadaljnji intervju. Pri podajanju vprašalnikov sva se na začetku zamudili, saj sva jih v zmedu ob prekinitvi pustili v mapo na mizi. Nisva bili pripravljeni na to, da nama bodo ob

razdeljevanju gostje že podali začetne komentarje o eksperimentu, zato si jih je ena morala zapisovati, s tem pa sva izgubljali čas tudi pri razdelitvi vprašalnikov.

- Drugi socialni eksperiment: Nasilje mladostnice nad staršem

Pri prejšnjem eksperimentu je bila ena izmed igralcev Valerija, zato sva se odločili, da Sara prevzame vlogo v naslednjem eksperimentu. Najprej sva načrtovali, da bo Sara igrala mamo, prijatelj, ki je v prejšnjem prizoru igral slepega fanta, pa nasilnega sina, vendar so se pojavili zapleti pri ustvarjanju realnih videzov za igralca. Ponudila se je priložnost, da bi mamo v eksperimentu igrala Sarina prava mama, zato smo začeli z vajami. Dobile smo se dvakrat po dve uri v razponu štirih dni pred izvedbo. Vaje so potekale dobro, gospa se je vživela v vlogo, Sara pa je imela nekaj težav. Ko smo našli primerno mejo agresivnosti Sarinega lika, smo prizor nekajkrat ponovili in se pripravili na potencialne odzive gostov. Šele, ko smo bili vsi prepričani v varnost in pristnost izvedbe, smo zaključili z zadnjo vajo. Teden pred izvedbo smo se povezali z natakario lokala, ki nam je povedala povprečno število gostov ob posameznih dnevih in kot najbolj primeren dan smo izbrali soboto. Približno dve uri prej smo v lokal poslali pomočnika, ki je preveril situacijo in čakal, da nas obvesti, ko bo v lokalu večje število gostov. Dogovoril se je z osebjem, da je utišalo glasbo, da je bilo jasno slišati pogovor igralcev. Ob prihodu na lokacijo smo si še sami od daleč ogledali teraso lokala in za stavbo dorekli še zadnje stvari. Še zadnjič smo ponovili prizor in se ločili. Valerija se je odpravila v lokal, se pridružila pomočniku ter Sari in mami sporočila, da lahko pričneta. Tekom celotnega prizora je Valerija merila čas izvedbe, opazovala goste lokala in bila pozorna na njihove reakcije. Ob prihodu je Sara pritegnila pozornost večine, ki so jo vsaj oplazili s pogledom. Svojo jezo, razburjenost in razdražljivost je izkazovala z vpitjem v telefon ter napeto telesno držo. Kmalu se ji je za mizo pridružila še mama. Na levem očesu je imela veliko modrico, ki jo je želela skrivati, vendar je bila zaradi njenih kratkih las vseeno opazna. Ob tem je Sara začela z agresivnim glasnim tonom govoriti, da ji ni mar za opravičila o zamudi. Od mame je zahtevala denar, ki ji ga je gospa nagonsko dala iz žepa in se ponovno tihoma opravičevala, ker le-tega ni še več. Sara se je ponovno razjezila in privzdignila roke, na kar je mama roko privzdignila pred obraz, kot zaščito pred pričakovanim udarcem. Sara se je ob tem arogantno nasmehnila in zahtevala ključke od avta. Mama je tudi to brez oklevanja predala, ob tem pa tiho vprašala, če jo lahko pelje domov. Sara se je nesramno zasmejala ter odšla iz lokala, mama je ostala za mizo, vsa sključena in tik pred jokom. Počakali smo kakšno minuto, in ko smo bili prepričani, da nihče ne bo pristopil do mame, se je Sara vrnila. Skupaj sva

obvestili udeležence da je šlo za zaigran prizor, da so bili pravkar udeleženi v socialnem eksperimentu ter jih prosili za pomoč pri izpolnjevanju vprašalnikov in izvedbi intervjuja.

- Tretji socialni eksperiment: Nasilje mladostnice nad staršem

Tretji eksperiment sva prvotno želeli izvesti z drugačno tematiko. Zaradi težke pridobitve dveh istospolnih igralcev, pripravljenih na izvedbo zelenega prizora, sva morali načrt opustiti in po posvetu z mentoricama ponovili drugi eksperiment, tokrat v ruralnem okolju. Ponovnih vaj nismo imeli, smo se pa pred pričetkom srečali in ponovili prizor. Za manjši lokal v Šempetru smo se odločili po priporočilu prijateljice, ki je tam delala kot natakarica. Povedala nam je, da je število gostov vsak dan različno, je pa tam vedno vsaj 10 gostov.

Ponovno smo se pri avtu ločili in Sara je z mamo ostala pri avtu, Valerija pa je šla s pomočnikom v lokal. Ker je lokal majhen in na terasi ni veliko prostora pa tudi ne gostov, smo eksperiment izvedli v lokalu. Postopek prihoda je bil enak kakor v Ljubljani: telefonski klic in kričanje Sare, ki je zopet pritegnilo pozornost gostov, da so jo pričeli opazovati in se med sabo pogovarjati. Po eni minuti se ji je pridružila še mama, ki je za razliko od Ljubljane, pritegnila več pozornosti ljudi, saj so se za dvema mizama gostje kar obrnili in ju pričeli opazovati. Zaigran prizor se je nadaljeval in zaključil enako kot v Ljubljani. Tudi tokrat ni nihče pristopil do mame, ko je ostala sama, zato sva prizor prekinili in obvestili udeležence o izvedenem eksperimentu. Zopet sva jih prosili za pomoč pri izpolnjevanju vprašalnikov in intervjujev, na kar so se odzvali vsi prisotni.

4.2. Rezultati vprašalnikov

V prvem socialnem eksperimentu, izvedenem v Velenju, je vprašalnice izpolnilo 22 oseb, s tremi pa sva opravili intervjuje. Drugi socialni eksperiment je bil opravljen v Ljubljani, kjer sva izpolnjene vprašalnice dobili od 13 oseb ter opravili intervju z eno osebo. Tretji socialni eksperiment sva opravili v Šempetru, kjer sva vprašalnice razdelili med 15 oseb ter intervjuvali 2 osebi.

V Velenju je bilo med udeleženci 13 moških in 9 žensk. Od tega je bilo 19 oseb v starostnem obdobju od 19 let do 30 let, trije pa od 31 let do 45 let. V Ljubljani je bilo od sodelujočih 8 oseb moškega spola in 5 ženskega. V starostnem razponu od 19 let do 30 let

je bilo 5 oseb, od 31 let do 45 let jih je bilo 6, od 46 let do 65 let pa dve osebi. Pri izvedbi eksperimenta v Šempetru pa je sodelovalo 9 moških in 6 žensk, starostna struktura popisane populacije pa je bila bolj raznolika. Šele pri tretji izvedbi sva dobili odgovore od 2 oseb iz prve starostne skupine do 18 let, ena oseba je svojo starost označila od 19 let do 30 let, trije so bili v razponu starosti od 31 let do 45 let, osem v skupini od 46 let do 65 let in eden v starosti nad 66 let.

Zaigrano situacijo je v Velenju opazilo 12 od vprašanih, 10 oseb pa jih pred najino prekinitvijo situacije ni zaznalo. V Ljubljani jo je opazilo 11 oseb, le 2 je nista. V Šempetru je zaigrano situacijo opazilo 12 vprašancev, 3 je niso. Skupno je torej zaigrano situacijo opazilo 70 % vseh, preostalih 30 % pa je, preden sva prekinili dogajanje, ni zaznalo.

Udeleženci so zaigrano situacijo doživeli na različne načine. Ob prizoru so nekateri občutili brezčutnost, nevednost, nenavadnost, zanimivost, vsakdanjost, skrb, nevmešavanje, nepoznavanje in glasnost. Spet drugi pa začudenje, zgroženost, neprijetnost, nemoč, nelagodje, jezo, šok ter presenečenje. Osebo, ki je izvajala nasilje, so doživljali v negativnem smislu. Bili so presenečeni nad ravnanjem medicinske sestre, ki se je po njihovem mnenju vedla neprimerno in bila prezirajoča: »Spremljala ga je medicinska sestra, ki ga je prezirala.« (V16 2) Menili so, da se je hčerka s kričanjem obnašala neprimerno, nepričakovano (Š5 2: »Nisem pričakoval takšnega obnašanja do starša.«) in nesramno. Do žrtve so občutili sočutje, empatijo ter zaskrbljenost. V Velenju so pozornost namenili tudi zdravstvenim težavam fanta z oviro, v Ljubljani in Šempetru pa omenili nasilje hčerke, krivdo mame in pomembnost vzgoje.

Na zaigrane situacije se je odzvalo skupno 70 % sodelujočih. Odziv večine je bil zaznan preko mimike obraza ter z njo povezanega strmenja, začudenja in pogledov proti igralcem. Odzivali so se tudi s telesno govorico, se pogledovali med seboj in opazovali prizor: »Obrnila sva se s prijateljem in v šoku opazovala.«) Nekateri so se odzvali samo s pogovorom o tem, kaj je narobe, s komentiranjem (V13 4: »Dala komentar na to kaj se dogaja mojim prijateljem.«), namigovanjem (L2 2: »Namignila sem prijateljici naj pogleda.«) in pripombo. Posamezniki pa so razmišljali tudi o možnem odzivu s prekinitvijo dogajanja (V9 4: »Če bi nadaljevala, bi odreagirala tudi drugače - prekinila dogajanje.«), o pomoči žrtvam, o verbalnem odzivu ali morebitnem odhodu.

Kot primer, kaj bi se moralo zgoditi, da bi se odzvali na situacijo, je velik del vprašanih, ki se niso odzvali, izpostavil dejstvo, da bi morali prizor sploh videti. Odzvali bi se tudi v primeru videnega nasilja, še posebej fizičnega.

V primeru, da bi bilo na prizorišču prisotnih manj ljudi, bi se zgolj 28 % vprašanih odzvalo na drugačen način. Večina bi se odzvala verbalno, na primer podala opazko medicinski sestri oziroma žrtvi (L6 4: »Vprašal bi gospo, če je vredno.«) ali prizoru namenila večjo pozornost. Nekateri bi igralcem priskočili na pomoč, se z njimi soočili (Š5 4: »Poskušal bi pomiriti situacijo.«) ali zaradi šoka obstali negibni.

Če bi kdo od opazujočih z igralcema že načel pogovor o situaciji, bi poleg pristopilo 40 % vprašancev, 56 % jih tega ne bi storilo, 4 % pa bi se pridružili, če bi se jim zdel pristop drugih opazovalcev ustrezen.

64 % vprašanih ne bi spremenilo svojega odziva, četudi bi vedeli da je situacija zaigrana. Preostalih 36 % se ob vedenju, da je situacija zaigrana, ne bi odzvalo, opazovali bi prizor (V12 6: »Opazoval bi reakcije drugih.«) ali pa bi bilo njihovo doživljanje ob igri spremenjeno (Š12 3: »Saj je samo igra.«). Večina slednjih prizoru ne bi namenjala pozornosti oziroma nanj ne bi reagirali. Ob opazovanju igre bi občutili pomiritev, odsotnost strahu in čustev.

S socialnim eksperimentom se je pred udeležbo v najinem eksperimentu srečalo zgolj 36 % vprašancev. Nanj so naleteli preko različnih spletnih medijev (večina se je z njimi seznanila preko Youtube kanala), televizijskih medijev (televizije, skrite kamere ter oddaje) ali preko osebne izkušnje s prisostvovanjem v njem. Preostalih 64 % pa se je s socialnim eksperimentom srečalo prvič.

Za sodelovanje v eksperimentu bi se kot udeleženci, če bi bili z njim vnaprej seznanjeni in bi jih za to prosili, skupno odločilo 62 % vprašanih. V Velenju bi se za to odločilo 16 od skupno 22 oseb, v Ljubljani 7 od 13 oseb, v Šempetru pa 8 od 15 oseb.

Zanimalo naju je mnenje udeležencev o spornosti tega, da za njihovo sodelovanje nismo predhodno pridobili soglasja. 80 % vprašancev se to ni zdelo sporno. Sporno se je zdelo le 1 osebi iz Velenja, 4 iz Ljubljane in 5 iz Šempetra. Od teh je tako menilo 7 moških in 3 ženske, bili so pretežno srednje generacije, kar polovica od njih se je uvrščala v starostno skupino od 31 do 45 let.

Udeležba v najinem socialnem eksperimentu je različno vplivala na vprašane. Večina je bila mnenja, da eksperiment na njih ni imel nobenega vpliva. Nekateri izmed njih so prizor doživljali kot zanimiv, pa tudi nepričakovan. Ob prizoru so začutili sočutje, se spraševali o realnosti situacije: »Počutil sem se kot v filmu. (Š13 4). Udeležba v eksperimentu jim je prinesla nova spoznanja, jih spodbudila k razmišljanju (V13 9: »Malo sem se zamislila, ker če tega ne bi videla, ne bi o tem razmišljala.«), tudi o možnem nudenju pomoči ter nasilju ter v njih spodbudila uvid v prisotnost le-tega. Vprašani so pozornost namenili tudi zaigranemu prizoru, predvsem tisti v Šempetru, kjer so omenjali neprimeren pristop matere, pa tudi nesprejemljivo vedenje in obnašanje hčerke. Glede izvedbe samega eksperimenta so omenili občutek neudeležnosti v njem (L4 7: »Nisem se počutil kot da bi bil udeležen, če sem samo gledal.«), etičnost in odsotnost pristanka za sodelovanje: »Zakaj niste prej povedli pa nas vprašali.« (Š6 7)

Naslednje področje, ki naju je zanimalo, je bilo področje posega v zasebnost vprašanih. Velika večina, kar 43 od 50 oseb, torej 86 % vseh sogovornikov je bila mnenja, da z eksperimentom nismo posegli v njihovo zasebnost. Preostalih 14 % pa je eksperiment doživelo kot vdor v njihovo zasebnost, bili so mnenja da je bila njihova udeležba nepotrebna, da smo z eksperimentom zmotili njihovo zasebnost (L11 3: »Prišel sem na kavo s prijatelji, rabim mir.«) ter povzročili spremembo v njihovem čustvovanju in razmišljanju.

Naslednji sklop, na katerega sva se v vprašalniku osredotočili, je bila etična spornost izvedenega eksperimenta. 86 % sodelujočih, se pri izvedbi eksperimenta ni zdelo nič etično spornega. Preostalih 14 % pa je kot etično sporno doživljalo vlogo igralcev, predvsem odnos med njima, komunikacijo in njuno obnašanje. Omenili pa so tudi neprimernost prizora in spornost celotnega dogajanja.

V prihodnje bi v vlogi udeležencev v takih eksperimentih sodelovalo skupno 58 % vprašanih in sicer 13 oseb v Velenju, 7 v Ljubljani in 9 v Šempetru.

Morebitna sporočila sogovornikov so se v večini nanašala na socialni eksperiment in njegovo vlogo. Izvajanje tovrstnih eksperimentov se jim zdi pozitivno in zanimivo (V13 10: »S tem eksperimentom sem se zamislila, mogoče bi se tudi drugi ljudje.«), obenem pa čutijo potrebo po večji razširjenosti le-teh. Izpostavili so tudi morebitne moteče dejavnike pri izvedbi kot npr. preglasno glasbo in razočaranje nad tem, da so prizor zamudili. Omenili so tudi tematiko nasilja, podrobneje prikrito prisotnost le-tega v družbi in

pomembnost ozaveščanja o njem. Po mnenju nekaterih sodelujočih si za izveden eksperiment zasluživa pohvalo.

4.3. Rezultati intervjujev

Intervjuje sva opravili s šestimi osebami, od tega so bile tri osebe udeležene v eksperimentu v Velenju, ena v Ljubljani in dve osebi v Šempetru. Od šestih opravljenih intervjujev sta bila dva opravljena z moškimi udeleženci eksperimenta, preostali štirje pa z ženskami. V starostno skupino od 19 let do 30 let spadajo štiri intervjuvanci, eden v razponu od 31 let do 45 let in eden v starosti od 46 let do 65 let.

Pri opravljanju intervjujev naju je na začetku zanimalo počutje intervjuvancev ob zaigrani situaciji. Prizor so doživeli kot nevsakdanji, neprijeten, nejasen, nenavaden, neprimeren ter glasen. Bili so začudeni nad samim prizorom, odnosom igralcev, nekaterim je bila situacija grozljiva in jih je bilo celo strah. Od osebe, ki je izvajala nasilje, so si želeli videti več prijaznosti. Obnašanje medicinske sestre se jim je zdelo zanimivo, opazili so predvsem njena delovna oblačila (A5: »Sem videla, kako je oblečena, pa sem si mislila, da je to njena služba.«), obnašanje hčerke pa so doživljali kot nesramno in neprimerno: »Ni se mi zdelo primerno, da se punca tako obnaša do svoje mame.« (D2). Do žrtve so izrazili skrb in sočutje, nasilje samo pa se jim je zdelo neprimerno.

Pozornost intervjuvancev je pritegnila vrsta dejavnikov. Sam prizor se jim je zdel nejasen in nevsakdanji; igrani par so hitro zaznali in opazili, večinoma zaradi njune komunikacije. Medicinska sestra je pri njih vzbudila pozornost s svojim neprimernim obnašanjem, vpitjem in delovno uniformo. Bili so mnenja, da ne opravlja svojih službenih zadolžitev: »Ni se mi zdelo primerno niti najmanj, glede na to, da je bila ona zadolžena za njega.« (C7). Žrtev pa so opazili predvsem zaradi zunanjih karakteristik, kot sta telesna oviranost pri fantu ter posledice nasilja pri mami. Vloga žrtve je v njih vzbudila čustva sočutja in prestrašenosti.

Intervjuvanci so se na zaigran prizor odzvali na različne načine, nekateri se sploh niso, spet drugi pa so samo razmišljali o nudenju pomoči, možnem ukrepu ob nadaljevanju ali celo o odstranitvi iz situacije. Nihče od sogovornikov k igralcema ni pristopil, eden izmed njih pa je kot vzrok navedel občutek razpršene odgovornosti: »Vsi so ju opazili, ampak ukrepal ni nihče, zato tudi jaz nisem.« (F12). Odzvali so se predvsem z opazovanjem igranega para,

drugih udeležencev eksperimenta in strmenjem. S prijatelji in znanci so razpravljali in iskali možne razlage, nekateri pa so prijateljem zgolj namignili, naj svojo pozornost usmerijo na prizor. Svoj odziv so označili kot zgražanje, šok in strah, z mimiko obraza pa so izrazili svoje začudenje. Eden izmed sogovornikov pa je izpostavil tudi priporočilo svojih prijateljev, naj se v situacijo ne vmešava. Kot razloge, zakaj se niso odzvali, so navedli prekratek čas igranega prizora (D8: »Vse skupaj je trajalo premalo časa, da bi se odzvala kakorkoli drugače.«), in da bi ob možnem odzivu zanemarili lastno varnost. Sogovornica je poudarila nesprejemljivost nasilja in omenila lastno srečanje s to tematiko.

Nadalje naju je zanimalo, ali bi bil odziv intervjuvancev drugačen, če bi vnaprej vedeli, da gre za igran prizor. Po njihovem mnenju bi bil njihov odziv hitrejši (F18: »Če bi bil zaželen odziv, bi se verjetno v krajšem času odzval.«), burnejši ali agresivnejši, z igralcema bi se soočili oziroma jih poskušali ločiti med sabo. Po eni strani samemu prizoru ne bi posvečali toliko pozornosti (A23: »Če bi vedela, da situacija ni realna, po vsej verjetnosti sploh ne bi pritegnila moje pozornosti.«), nanj bi se odzvali manj čustveno ter bi se jim zdel odziv nepotreben (A24: »Vedela bi, da je zaigrano in kaj ima sploh smisel.«). Po drugi strani pa bi bili bolj pozorni na samo igro (D10: »Bila bi pozorna tudi na igro.«), saj bi dejstvo, da so opazovani, spodbudilo njihov moralni čut. To vprašanje jih je tudi spodbudilo k razmišljanju o nesprejemljivosti nasilja, ena sogovornica pa se je z žrtvijo poistovetila.

Izveden socialni eksperiment je na sogovornike vplival različno. Nekateri so bili mnenja, da nanje sploh ni vplival, večina pa je omenila, da je imel velik in pozitiven vpliv, saj jim je prinesel novo izkušnjo (D11: »Doživela sem novo izkušnjo, kajti še nikoli prej nisem bila priča čemu takemu), o kateri se bodo pogovarjali še v prihodnje: »O tem se bom zagotovo pogovarjala s prijatelji.« (D12). Intervjuvanci so prišli do spoznanj, da bodo v prihodnosti bolj pozorni na tovrstne dogodke oziroma jim je sodelovanje v eksperimentu potrdilo njihovo lastno čustvovanje in razmišljanje o tem, kako bi se morali odzvati na tovrstno situacijo. Pričeli so razmišljati o prisotnosti nasilja in toleranci družbe do le-tega, o odnosu med medicinsko sestro in uporabnikom ter omenili altruistično vedenje: »Da moramo reagirati na takšne stvari in pomagati šibkejšim, ker skupaj smo močnejši in se enostavno moramo podpirati.« (C29).

Naslednje vprašanje se je nanašalo na nadaljnje korake, katere bi sogovorniki izpeljali, če bi se prizor nadaljeval. Intervjuvanci bi se odzvali verbalno ali pa bi k igralcema fizično

pristopili. Verbalno bi se naslovili na igrani par, poskušali izvedeti več o dogodku, žrtvi bi izrazili svoje obžalovanje ali ji nudili pomoč (F16: »Pa vprašal bi gospo, če rabi kaj.«), pri medicinski sestri pa bi izpostavili njeno nesprejemljivo obnašanje. Kot dejavnike, zaradi katerih se ne bi odzvali, so navedli kratek čas trajanja prizora, nevednost o ozadju zaigrane situacije (A37: »Se mi zdi, da mogoče mi vsi ne vemo vsega, kaj je med njima, kakšna je cela zgodba.«), prelaganje odgovornosti na druge (A34: »Bi verjetno čakala da kdorkoli drug kaj reče.«), vlogo medicinske sestre in osebnostne lastnosti.

Počutje sogovornikov ob zavedanju, da so bili del eksperimenta, je bilo različno. Večina jih je navedla, da so olajšani nad tem, da prizor ni bil realen (E15: »Pomirjena sem bolj.«), počutili so se dobro, enemu pa je sodelovanje predstavljalo šok. Preostali so bili mnjenja, da eksperiment na njih ni vplival. Izkušnja udeležbe v socialnem eksperimentu je v njih spodbudila čustva in razmišljanje in se jim zdela nepričakovana ali nepozabna. Sogovornika v Velenju sta spregovorila tudi o tematiki nasilja, o njegovi upravičenosti oziroma neupravičenosti ter dejstvu, da se družbeno po navadi distanciramo od žrtev nasilja: »To se vsepovsod dogaja, taka je realnost. Pa če to vidimo ali ne, ne moreš se za vsakega sekirati pa obremenjevati.« (A47)

Vsi sogovorniki bi sodelovali v eksperimentu, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim in bi jih za to prosili. Kot razloge so navedli pridobitev nove izkušnje ter preizkušanje samih sebe. Vnaprejšnja seznanitev pred sodelovanjem se enemu sogovorniku ne zdi smiselna, prednost vidi ravno v tem, da se soglasje ne pridobi: »Meni se zdi, da je bolje tako.« (B39)

Večini intervjuvancev se je zdelo, da je eksperiment brez pridobljenega vnaprejšnjega soglasja bolj pristen, saj je situacija bolj vsakdanja, reakcije so bolj realne (A51: »Se vidi potem kdo bi kaj naredil, pa kdo je bolj občutljiv na te stvari.«) in s strani udeležencev dobimo prave odgovore (F27: »Mislim, da drugače sploh ne bi dobili pravih odgovorov.«). Nasprotno pa, če pa bi soglasje pridobili prej, bi udeleženci, po mnenju sogovornikov pričakovali prizor: »Po mojem bi potem sumil vse okoli.« (B42). Pridobitev vnaprejšnjega soglasja se jim je zdela nepotrebna, saj se je eksperiment odvijal na javnem prostoru in ni bil sporen: »Seveda, boljše da me niste vprašali.« (B40) Hkrati pa se je enemu sogovorniku zdelo, da bi s pridobitvijo soglasja udeleženec uveljavljal svojo pravico do obveščenosti: »Po drugi strani pa mislim da je prav, da človek ve in je obveščen, da nekje sodeluje.« (D22).

Večini oseb, s katerimi sva opravili intervju, se je zdelo, da eksperiment ni posegel v njihovo zasebnost, saj so bili priča situaciji na javnem prostoru, ki predstavlja prostor za druženje in kjer je zasebnost pomanjkljiva (A54: »Če bi hotela imeti zasebnost, bi šla nekam res na samo, ne pa sem v lokal, kjer veš, da nisi sam. Sej je javni prostor.«) Če bi se jim to zgodilo v službenem okolju ali v bližini doma, bi si situacijo lahko interpretirali drugače: »Če pa bi bilo to recimo pred hišo, bi se mi zdelo bolj vsiljivo.« (E22).

V izvedenih intervjujih smo pozornost namenili tudi etičnemu vidiku raziskovanja. Sogovornikom se raziskovanje ni zdelo etično sporno, temveč so v tovrstnem raziskovanju videli celo prednosti. Prednosti so videli kot bolj pristne reakcije udeležencev in s tem pridobivanje 'pravih rezultatov' (B50: »Ampak če dobiš boljše odgovore, mislim, da je vredno.«) ter nadaljnjih znanstvenih ugotovitev (F32: »In nekako morejo ti ta glavni, strokovnjaki priti do nekih ugotovitev.«). Intervjuvanci so zaznali potrebo po tovrstnem raziskovanju, ki bi bilo usmerjeno v reševanje problemov: »Če so le raziskave namenjene temu, da pomagajo ljudem.« (F33). Kot morebitno tveganje so med drugim omenili možen fizični odziv katerega izmed drugih udeležencev. Pogovor je en sogovornik usmeril v razvoj tehnologije in z njim povezano pomanjkanje varnosti in zasebnosti.

Skoraj vsem osebam, s katerimi sva izvedli intervju, je udeležba v eksperimentu dala nov uvid na tematiko nasilja kot tudi na tematiko socialnega eksperimenta. Pri nasilju so razmišljali predvsem o njegovi razširjenosti in posledicah. Eksperiment jim je spodbudil razmišljanje o samih socialnih eksperimentih (A64: »Bi pa takih eksperimentov moralo biti več.«), potrebi po večji pozornosti širše javnosti o njih (A65: »Če bi bilo več tega videti, se mi zdi, da bi se ljudje bolj zamislili.«) in dostopnosti v medijih. Zaznali so tudi oteževalne dejavnike, kot so pomanjkanje odzivov udeležencev in potrebo po prelaganju odgovornosti. Tako so tudi izrazili željo, da bi bili večkrat priča altruističnemu vedenju: »Ne smemo biti tako egocentrični, moramo pomisliti in pomagati tudi drugim.« (D30)

Skoraj vsi intervjuvanci bi bili pripravljeni v prihodnje sodelovati kot udeleženci v podobnih eksperimentih, kljub strahu enega pred možnimi reakcijami.

5. RAZPRAVA

Z najino raziskavo sva preko izvedbe lastnih socialnih eksperimentov želeli priti do novih spoznanj. V manjši meri sva se osredotočili na tematiko samo, večjo pozornost sva namenili pomenu načrtovanja in izvajanja socialnih eksperimentov ter mnenju sogovornikov, ki so bili udeleženi v njih.

Še preden sva se lotili izdelave načrta eksperimentov, sva z namenom boljšega razumevanja in pripravljenosti izvedli pilotni eksperiment. Z njim sva prišli do pomembnih informacij glede zaigranega prizora samega. Le-ta mora biti dovolj glasen in opazen, pozorno je potrebno opazovati udeležene in njihove odzive, prav tako pa sva prišli do ugotovitve, da morava pri izvedbi eksperimenta imeti pomočnike, saj bova lahko le tako imeli pregled in nadzor nad dogajanjem. Na vseh teh ugotovitvah sva lahko gradili in so nama predstavljale temelje pri načrtovanju eksperimentov.

Potencialne težave in možne lastne napake sva razvrstili v dve skupini:

- na katere lahko vplivamo: dovolj vaj prizora, tehnična priprava – pisala, dovolj vprašalnikov itd., prihod pomočnika pred igro, čas trajanja igre, opazovanje reakcij;
- na katere ne moremo vplivati: preveč ali premalo ljudi, nepozornost na prizor, prekinitve prizora s strani gostov lokala ali s strani igralcev, gostje lahko na skrivaj pokličejo policijo, gostje lahko pristopijo s fizičnim nasiljem.

Zadnja se nama je zdela zelo pomembna, zato sva zanjo pred izvedbo eksperimentov pripravili tudi oceno tveganja.

Osnova izvedbe vsakega eksperimenta je njegovo ustrezno načrtovanje. Načela, ki nas lahko pri tem vodijo, so opisali Carlsmith, Ellsworth in Aronson (1967) in sva jih uporabili pri pisanju najinih načrtov. Ideje in vprašanja sva opredelili v formulaciji raziskave same, zato jih v načrtih nisva ponavljali. V načrtih sva določili neodvisno in odvisno spremenljivko, pri empirični realizaciji oblikovali shemo možnih reakcij udeleženih v eksperimentih na prikazano situacijo in naredili pregled morebitnih motenj.

Predvideli sva tri različne možne reakcije udeleženih: neaktivna prisotnost, aktivno sodelovanje in odstranitev iz situacije. Rezultati raziskave so pokazali, da so bili nekateri

sogovorniki neaktivno prisotni, 30 % vprašanih zaigrane situacije ni opazilo, dokler je nisva prekinili. Največje odstopanje sva doživeli v Velenju, saj tega ni opazila skoraj polovica vprašanih. Razlog vidiva v tem, da je prizor potekal na mestu, ki ni vidno vsem gostom zaradi razporeditve miz v lokal. Spet drugi so aktivno sodelovali vsaj z obrazno mimiko. Kar 70 % vprašanih se je na situacijo odzvalo na različne načine, z mimiko obraza, pogovorom in skozi govorico telesa. Intervjuvanci so govorili o svojih odzivih, o opazovanju, o usmeritvi pozornosti drugih. Nihče izmed udeleženi svojih odzivov ni stopnjeval na način, da bi verbalno apeliral na igralca ali se jima dejansko približal. Odstranitev iz situacije sva opredelili kot tretjo možno reakcijo, do katere pa v nobenem izmed eksperimentov ni prišlo.

Pomemben del načrta je tudi ocena tveganja zaradi morebitnih reakcij sodelujočih. Znotraj nje sva opredelili okoliščine tveganja, opozorila (znake), dejavnike za povečanje oziroma zmanjšanje tveganja in ukrepe, ki bi nas vodili.

Okoliščine, ki predstavljajo tveganje:

- dogodek se odvija v javni sferi;
- slučajni mimoidoči se lahko vmešajo v situacijo;
- udeleženci lahko nasilno odreagirajo (npr. igralca odrinejo, udarijo) ;
- prisotni lahko pokličejo policijo;
- Velenje: gostje lokala lahko opazijo fantove vidne hibe in ravnanje medicinske sestre, njun brezbrižen, a napet odnos;
- Ljubljana in Šempeter: gostje lokala lahko opazijo materine poškodbe, vedenje hčerke, njun napet odnos..

Opozorilni znaki:

- ljudje se približujejo mizi igralcev;
- vidna napetost in agresivnost udeležencev;
- pogovor med ljudmi o klicanju policije.

Dejavniki, ki povečujejo tveganje:

- osebne lastnosti prisotnih;
- pretirana igra, preglasen pogovor;
- časovno predolgo izvajanje prizora.

Dejavniki, ki zmanjšujejo tveganje:

- zaigrana situacija mora delovati, kot možna realna situacija, brez pretiravanja ali dejanskega fizičnega nasilja;
- potrebno je podrobno opazovanje vseh udeležениh, tako igralci kot opazovalci, opazujemo ljudi v lokalu ter smo pozorni na vse odmike od situacije;
- pravočasna prekinitev eksperimenta.

Ukrepi in storitve, s katerimi bomo zagotovili varnost eksperimenta:

- podroben pogovor z igralcema ter skupno oblikovanje načrta in vseh možnih situacij in odzivov;
- prepoznati je potrebno kdaj je pravi čas (do pet minut), da se eksperiment konča in da opazujoče obvestimo o tem, da je situacija zaigrana;
- temeljit pogovor z ostalimi opazujočimi po koncu eksperimenta.

Eden izmed dejavnikov, ki je pri izvajanju najinih eksperimentov zmanjšal tveganje fizične nevarnosti za igralce, je bila uporaba metode opazovanja. Želeli sva biti pozorni na to, da imava pregled nad celotnim dogajanjem, da lahko podrobno opazujeva vse udeležene. Po pregledu in opredelitvi vseh točk sva kot teme eksperimentov opredelili: nasilje medicinske sestre nad uporabnikom, nasilje mladostnice nad staršem in prikaz homoseksualnega para. Eksperimenta s slednjo tematiko nisva mogli izvesti zaradi tega, ker ni bilo možno dobiti igralcev. Načrt sva morali spremeniti, tako da sva izveden drugi eksperiment ponovili v ruralnem okolju. Pokazali sva, da načrt ni stalnica, temveč da omogoča spreminjanje, le s sprotnim prilagajanjem se namreč lahko učinkovito soočimo z morebitnimi preprekami pri načrtovanju ali dejanskem izvajanju eksperimenta.

Ramšak (2009: 222) pravi, da »[z]nanstveno-raziskovalno delo na področju preučevanja ljudi in človeštva vodijo številna etična načela[...]« Že pri samem načrtovanju eksperimentov sva se soočili z etičnimi zadržki, saj sva vedeli, da udeležencev ne bova predhodno seznanili z izvajanjem eksperimenta in soglasja o njihovi udeležbi ne bova pridobili. Nekaterim zadržkom se nisva mogli izogniti s podrobnim načrtovanjem možnih zapletov (ocena tveganja), temveč sva njihove negativne posledice poskušali omiliti. Po Carlsmith, Ellsworth in Aronson (1976) sva fizično bolečino in trpljenje poskušali

zmanjšati s tem, da v prikazih ni bilo dejanskega nasilja, prav tako pa sva resnično situacijo pojasnili udeležencem po koncu eksperimenta in s tem poskušali udeležencem zagotoviti razumevanje situacije ter namena raziskave. Tretjemu etičnemu zadržku pa se nisva mogli izogniti, saj je bilo zavajanje ključen del najinega eksperimenta. S tem sva hoteli raziskati ali bi se opazovalci takšne situacije nanjo odzvali drugače, če bi za dogajanje vedeli vnaprej. 72 % vprašanih ne bi spremenilo svojega odziva tudi v primeru, če bi bili seznanjeni, da je situacija zaigrana. Ostali pa bi spremenili odziv predvsem v verbalnem smislu, namenjali bi igralcema večjo pozornost, k njima morda tudi fizično pristopili.

Etičnim dilemam se lahko izognemo na različne načine. Bailey (1989: 661–663) med drugimi opiše tudi uporabo načela soglasja. V raziskavi naju je zanimalo ali se sodelujočim zdi sporno, da njihovega soglasja za sodelovanje nismo predhodno pridobili, zato načela uporabe soglasja nisva upoštevali. To raziskovalci in ustvarjalci načel etike smatrajo za hujšo kršitev etičnih načel v raziskovanju, naju pa je zanimal vidik udeležencev. Veliki večini, kar 80 % vprašanim, se to ni zdelo sporno, saj bi tako pričakovali prizor in bi svoje odzive prilagodili.

Če bi pred pričetkom izvajanja eksperimenta pridobili njihovo soglasje, bi udeleženi imeli možnost izbire, ali želijo sodelovati v eksperimentu ali ne. Sodelujoči v najini raziskavi te možnosti niso imeli, saj so bili v njih udeleženi brez vednosti.

Nekateri so omenili, da so se eksperimenti izvajali na področju javne sfere, kjer pa se omeji zmožnost popolne zasebnosti posameznika. Mednarodna raziskava o zakonih zasebnosti in razvoja leta 2002 (v Drev 2010: 69) razdeli zasebnost na štiri področja, na katera sva bili pozorni pri svoji raziskavi. Relevantni sta se nama zdeli predvsem informacijska in prostorska zasebnost posameznika. Prostorsko zasebnost udeležencev sva upoštevali s tem, da dogajanja nisva posneli, informacijsko pa tako, da sva varovali njihove osebne podatke. Pred opravljanjem intervjujev sva od vsakega sogovornika pridobili soglasje za avdio snemanje pogovora.

Najino raziskovanje bi po Malnar (2011: 7) lahko na mikroravni opredelili kot etično vprašljivo, vendar sva mnenja, da ga lahko upravičiva na ravni splošnih družbenih učinkov. Namen najine raziskave je bil namreč preveriti ravno to, kako udeleženci dojemajo etično spornost uporabe socialnega eksperimenta kot orodja za pridobivanje

podatkov.

Ramšak (2009: 213) opiše etičnost kot »pogoj za razvoj vsake humane znanosti.« Etičnost je vidna pri postavljanju prioritet v raziskovanju, ter kako se skladajo s potrebami človeštva. Pri raziskovanju je v sklopu etičnosti potrebno namreč poskrbeti tudi za blaginjo prihodnjih rodov. To sva poskušali zagotoviti z najino raziskavo, ki lahko vodi do ustvarjanja inventarja informacij (Greenberg, Shroder 2004: 7), s katerimi bodo znanamci lahko lažje oblikovali ustrezne sisteme in programe pomoči. Ugotovitve najine raziskave potrjujejo, da izvajanje socialnih eksperimentov v udeležencih lahko vzbudi pozornost o določeni tematiki in z ozaveščanjem privede do tega, da bi ljudje prej priskočili na pomoč.

Model Schwartza in Howarda (Bierhoff, Klein 1990 v Ule 2009: 252) vsebuje pet korakov, ki vodijo do altruističnega delovanja. Najprej moramo zaznati in prepoznati potrebo posameznika do pomoči in zbrati dovolj motivacije, da se izoblikuje čut moralne odgovornosti. Nato je potrebno situacijo oceniti in se odreči možnim zaviralnim dejavnikom, kar privede do altruističnega dejanja. Zaviralne dejavnike sva prepoznali v odgovorih sodelujočih na vprašanje, zakaj se niso odzvali na zaigran prizor. Šlo je za kratkočasnost prizora, skupinsko ignoranco in razpršeno odgovornost.

Meniva, da v sodobni družbi primanjkuje altruističnih dejanj, zato želiva s širjenjem izvajanj tovrstnih eksperimentov spodbuditi pozitivne posledice v družbi. Pri tem vidiva možnost razvoja socialnega dela, saj morajo znanstvene discipline slediti toku časa, se prilagajati spremembam v družbi in si prizadevati za oblikovanje ustreznih programov pomoči.

Na podlagi ugotovitev najine raziskave se lahko raziskovalci seznanijo z dilemami, s katerimi sva se srečali pri načrtovanju in izvajanju najinih eksperimentov. To lahko predstavlja učni primer načrta in izvedbe socialnega eksperimenta. Metodologija, ki sva jo uporabili, se nama zdi primerna za tovrsten način raziskovanja. Meniva, da bi bilo potrebno podrobneje dodelati scenarij, ga stopnjevati, celoten prizor pa bi moral biti daljši. Vprašanja, ki sva jih zastavili sodelujočim, sva oblikovali dovolj podrobno, da sva z njimi pridobili ustrezne odgovore.

Da bi bili rezultati popolnoma veljavni in zanesljivi, bi bilo po najinem mnenju potrebno izvesti več ponovitev eksperimentov, po različnih koncih Slovenije, da bi jih lahko

posplošili. Prav tako sva po analizi ugotovili, da bi bilo dobro imeti kontrolno skupino udeležencev, katerim bi pred izvajanjem eksperimenta povedali za dogajanje in pridobili njihovo soglasje za sodelovanje.

Pripravili sva oceno tveganja za primer fizičnega nasilja in se na podlagi nje dobro pripravili, vendar do nje ni prišlo. Dobro sva predvideli lastne možne napake, nanje sva se ustrezno pripravili in načrtovali možne razplete.

6. SKLEPI

Udeleženi v socialnih eksperimentih so se ob zaigrani situaciji počutili neprijetno, nelagodno, jezo, občutili so tudi nevednost, zanimivost in skrb.

Na zaigran prizor so se v večini odzvali z mimiko obraza in telesno govorico. Kot zaviralne dejavnike so navedli kratkočasnost prizora, skupinsko ignoranco in razpršeno odgovornost.

Večina vprašanih ne bi spremenila svojega odziva, četudi bi bili seznanjeni z izvedbo in sodelovanjem v socialnem eksperimentu.

Udeležba v eksperimentu je različno vplivala na vprašane. Večina je menila, da eksperiment ni imel nobenega vpliva na njih, večji vpliv je imel zaigran prizor.

Veliki večini udeležencev se ni zdelo sporno, da niso predhodno pridobili njihovega soglasja za sodelovanje.

Zaradi izvajanja eksperimenta v javnem prostoru ga udeleženci niso dojemali kot vdor v njihovo zasebnost.

Veliki večini sogovornikov se najino raziskovanje ni zdelo etično sporno. Menijo, da s tem pridemo do pristnejših in realnejših reakcij.

Podatki, pridobljeni s socialnimi eksperimenti, so lahko uporabni v znanosti, saj s pristnejšimi reakcijami pridobimo spoznanja o ravnanju ljudi v določenih situacijah.

Iz odgovorov udeležencev je razvidno, da udeležnost v socialnem eksperimentu ni na nobenem pustila trajnih posledic.

Pilotni eksperiment je pomemben pri načrtovanju socialnega eksperimenta. Pri načrtu moramo razmisliti o raznolikosti možnih odzivov.

Ocena tveganja je bistveni sestavni del načrta eksperimenta. Sami menijo, da so se z izdelavo ocene tveganja dovolj dobro pripravili za primer fizičnega nasilja.

Pri izvajanju eksperimentov je pomembno čim bolj slediti etičnim načelom in se posvetiti tistim, ki jih lahko spoštujemo.

Najine ugotovitve sovpadajo z ugotovitvami zgoraj naštetih raziskav avtorjev Ascha (Oakes, Haslam, Turner 1994 v Ule 2009) ter Darley in Latanéja (Hock 1999) o razpršeni odgovornosti v skupinah in skupinski ignoranci v smislu 'če nihče ne bo, tudi jaz ne bom'.

Z rezultati najine raziskave potrjujeva vedno večji pomen dela na terenu, ne samo v sklopu uporabniških gibanj, temveč tudi v javnih sferah družbenega življenja.

7. PREDLOGI

Predlagava, da se socialni eksperimenti izvajajo v večji meri, saj bi s tem raziskovalce same ozavestili o uporabnosti socialnega eksperimenta kot metode ali elementa pri znanstveni raziskavi. S tem pa bi ozaveščali tudi javnost.

Spoznanja, do katerih sva prišli z raziskavo, bi lahko spodbudila razmislek o etičnih zadržkih pri izvajanju socialnih eksperimentov. Z ugotovitvami najine raziskave dokazujeva, da se odnos širše javnosti do etičnih dilem pri raziskovanju razlikuje od odnosa raziskovalcev do njih. Raziskovalci bi lahko več pozornosti namenili raziskovanju etike same in poskusili situacije, ki zdaj veljajo za etične dileme, bolj razjasniti, jih drugače definirati ali celo zmanjšati etične zadržke pri raziskovanju brez predhodno pridobljenega soglasja.

Predlagava, da pri izvajanju socialnih eksperimentov raziskovalci posvetijo več časa načrtovanju pogovora in pojasnjevanju resničnega namena eksperimenta ter razlogom za zavajanje. S tem bi lahko zmanjšali potencialne kršitve etike.

Ugotovitve, pridobljene s socialnimi eksperimenti, lahko privedejo do novih spoznanj pri preučevanju skupinske dinamike. Ta pa je ključna pri načrtovanju terapevtskih skupin, skupnostnega dela in sploh pri samem socialnem delu kot komunikaciji s sočlovekom.

Stroka socialnega dela bi po najinem mnenju morala več pozornosti nameniti neposrednemu stiku s širšo javnostjo. V tradicionalnih metodah dela je socialno delo več pozornosti posvečalo delovanju na posameznih, individualnih primerih, potrebnih pomoči, v moderni družbi pa bi morali z uporabo tehnologije poskušati doseči sfero širše javnosti.

Meniva, da bi moralo socialno delo več pozornosti namenjati tudi terenskemu delu. Predlagava spremembo na področju socialnodelovne politike, ki bi omogočila neposredno delo z ljudmi v njihovem okolju in dovolj časa za bolj dosledno uporabo metod, kot so raziskovanje življenjskega sveta uporabnika in soustvarjanje socialne mreže. Delo v javnih službah je v sedanjem času v veliki meri omejeno na urejanje dokumentacije in po najinem mnenju ne omogoča zadostnega stika neposredno z okoljem uporabnika.

Pomemben vidik socialnega dela je interdisciplinarnost. Kot vir pri načrtovanju socialnih eksperimentov uporabimo prvine več znanstvenih disciplin, kar lahko spodbudi strokovnjake k še bolj intenzivnemu sodelovanju.

8. UPORABLJENA LITERATURA

Bahovec, I. (2005), *Skupnosti: teorije, oblike, pomeni*. Ljubljana: Založba Sophia

Bailey, K. D. (1989), Etika družboslovnega raziskovanja. *Teorija in praksa*, 26, 5, 659–668.

Banks, S., Sobočan, A. M., Wulfekuhler, H. (2011), Etične dileme, ali koga zanima? *Socialno delo*, 50, 3/4, 263–268.

Banks, S. (2011), Od strokovne etike do etike v strokovnem delu. *Socialno delo*, 50, 3/4, 187–195.

Beckett, C., Maynard, A. (2003), *Values and Ethics in Social Work*. London: SAGE Publications.

Blatterer, H., Johnson, P., Markus, M. R. (2010), *Modern Privacy: Shifting Boundaries, New Forms*. London: Palgrave MacMillan.

Carlsmith, J. M., Ellsworth, P. C., Aronson, E. (1976), *Methods of Research in Social Psychology*. Philippines: Addison-Wesley Publishing Company, Inc.

Curk, J. (2014), *O poslušnosti*, Zofijini ljubimci. Društvo za razvoj humanistike. Dostopno na <http://zofijini.net/o-poslusnosti/> (16. februar 2016).

Danchev, D., Ross, A. (2014), *Research Ethics for Counsellors, Nurses and Social Workers*. London: SAGE Publications.

De Burgh, H. (2000), *Investigative Journalism; Context and Practice*. London: Routledge.

Drev, M. (2010), *Množični nadzor v sodobni družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (magistrsko delo).

Durant, W. (2012), *The story of philosophy: the lives and opinions of the great philosophers of the western world (2d ed)*. New York: Simon and Schuster.

Fisher, R. (1966), *The Design of Experiments, Eight Edition*. London: Oliver and Boyd Ltd.

Glojek, A. (2009), *Kako uporabiti eksperiment v raziskovanju vedenja odjemalcev*, delo diplomskega seminarja. Maribor: Ekonomsko – poslovna fakulteta.

Greenberg, D., Shroder, M. (2004), *The Digest of Social Experiments*. Washington: The Urban Institute Press.

Hock, R. R. (1999), *Fourty studies that changed psychology: explorations into the history of psychologycal research*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Hodgetts, D., Drew, N., Sonn, C., Stolte, O., Nikora, L. W., Curtis, C. (2010), *Social Psychology and everyday life*. England: Palgrave MacMillan.

Kovačič, M. (2006), *Nadzor in zasebnost v informacijski družbi: Filozofski, sociološki, pravni in tehnični vidiki nadzora in zasebnosti na internetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Malnar, B. (2010), Raziskovalna etika med znanostjo, zasebnostjo in birokracijo. *Družboslovne raziskave*, 26, 64, 7–24.

Malnar, B. (2011), *Etika raziskovanja v družbeni areni*. Družboslovne razprave, 27, 66, 7–24.

Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: študijsko gradivo, 2. izdaja*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B., Rape, T., Rihter, L. (ur.) (2009), *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Miheljak, V., Egumenovska, K. (2015), *Človek v socialnem in družbenem svetu, poglavja iz socialne in politične psihologije* (druga, dopolnjena izdaja). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Milgram, S. (2009), *Poslušnost avtoriteti: edinstveni eksperiment, ki je izzval človeško naravo*. Ljubljana: Umco.

Milošević Arnold, V., Poštrak, M. (2003), *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.

Novinec, M. (2004), *Razvoj raziskovalnega novinarstva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (diplomsko delo).

Poler, M. (1997), *Novinarska etika*. Ljubljana: Tiskarna DAN.

Ramšak, M. (2009), Etika v evropskih raziskavah. *Traditiones*, 38, 1, 211–226.

Rus, V. (ur.) (1997), *Etika in morala v sodobni družbi: zbornik*. Ljubljana: Društvo T. G. Masaryk za filozofsko antropologijo, etiko ter za humanistične in družbene vede, Anthropos.

Sobočan, A. M. (2011), Etika v socialnem delu: Etična praksa in avtonomija socialnega reda. *Socialno delo*, 50, 3/4, 205–215.

Štern, A. (1996), *Altruizem*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Tement, K. (2012), *Učiteljevo pojmovanje pojava naučene nemoči pri otrocih s posebnimi potrebami v osnovni šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (diplomsko delo).

Ule, M. (2009), *Socialna psihologija; Analitični pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Žbogar, M. (2009), *Zasebnost in internet*. Maribor: Fakulteta za varnostne vede (diplomsko delo).

8.1. Spletni viri

Etični kodeks za raziskovalce Univerze v Ljubljani. Dostopno na <http://www.pf.uni-lj.si/media/eticni.kodeks.za.raziskovalce.ul-final.slo.pdf> (13. januar 2016).

Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti, Ur. l. 22/2006 (ZRRD). Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3387> (13. februar 2016).

The Asch Experiment video. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=qA-gbpt7Ts8> (7. januar 2016).

9. PRILOGE

9.1. Vprašalnik

VPRAŠALNIK

Pozdravljeni,

sva Sara Kovačič in Valerija Naglič, absolventki Fakultete za socialno delo in pripravljava diplomsko nalogo z naslovom Etične dileme pri načrtovanju in izvajanju socialnega eksperimenta v znanstvenem raziskovanju. Bili ste priča zaigranemu prizoru in s tem udeleženi v najinem socialnem eksperimentu. Želiva izvedeti, kako ste se Vi kot opazovalci dogajanja počutili in kakšno je Vaše mnenje glede izvajanja tovrstnih eksperimentov. V okviru tega bi Vas prosili za odgovore na spodnja vprašanja. Anketa je anonimna, vzela Vam bo nekaj minut. Prosiva, da obkrožite ustrezen odgovor oziroma odgovorite na postavljena vprašanja.

SPOL: M / Ž

STAROST: 18 let in manj 19-30 let 31-45 let 46-65 let 66 let in več

1. Ali ste opazili zaigrano situacijo, preden sva jo prekinili?

DA

NE

2. S svojimi besedami opišite, kaj ste doživljali ob situaciji?

3. Ali ste se kakorkoli (mimika obraza, telesna govorica, govorno ...) odzvali na situacijo?

DA

NE

Če DA, kako? Če NE, kaj bi se moralo zgoditi, da bi se?

4. Ali bi se odzvali drugače, če bi bilo v lokalu prisotnih manj ljudi?

DA

NE

Če DA, kako? _____

5. Če bi kdo z igralcema načel pogovor o situaciji, ali bi tudi Vi pristopili?

DA

NE

6. Ali bi se odzvali drugače, če bi vedeli, da je situacija zaigrana?

DA

NE

Če DA,
kako? _____

7. Ali ste se že kdaj prej srečali s socialnim eksperimentom? (televizijske oddaje, skrite kamere, Youtube kanal ...)

DA

NE

Če DA, kje? _____

8. Bi sodelovali v eksperimentu kot udeleženec, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim in bi Vas za to prosili?

DA

NE

9. Se Vam zdi sporno, da Vašega soglasja za sodelovanje nismo predhodno pridobili?

DA

NE

10. Kako je izkušnja udeležbe v eksperimentu samem vplivala na Vas?

11. Ste mnenja, da smo z eksperimentom posegli v Vašo zasebnost?

DA

NE

Če DA, kako? _____

12. Ali se Vam je pri izvedbi tega eksperimenta zdelo kaj etično spornega?

DA

NE

Če DA, kaj? _____

13. Bi v prihodnje sodelovali kot udeleženec v takih eksperimentih?

DA

NE

14. Kaj bi nam morebiti še želeli sporočiti?

Za sodelovanje se Vam iskreno zahvaljujemo!

9.2. Vodila za intervju

1. Kako ste se počutili ob zaigrani situaciji?
2. Kaj je pritegnilo vašo pozornost?
3. Na kakšen način ter zakaj ste se odzvali? Če se niste odzvali - zakaj ne?
4. Če bi vedeli, da je situacija zaigrana, bi se odzvali drugače? Kako?
5. Kako je udeležba v socialnem eksperimentu vplivala na vas?
6. Ste razmišljali o morebitnih nadaljnjih korakih za rešitev situacije? Če da – kakšni bi bili?
7. Kako se počutite sedaj, ko veste, da ste bili udeleženi v socialnem eksperimentu?
8. Menite, da bi sodelovali v eksperimentu, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim in bi vas za to prosili?
9. Kakšno je vaše mnenje o tem, da vas nismo predhodno vprašali o vašem soglasju za sodelovanje?
10. Ste mnenja, da smo s tem posegli v vašo zasebnost? Kako?
11. Kakšno mnenje imate o takšnem raziskovanju? Se vam zdi etično sporno ali ne ter zakaj?
12. Ali imate sedaj drugačen pogled na dotično situacijo, temo ali socialni eksperiment? Kakšen?
13. Bi v prihodnje sodelovali kot udeleženec v podobnih eksperimentih?
14. Bi želeli še kaj dodati?

9.3. Refleksije

Pilotni eksperiment

Ker nisva bili dovolj pripravljeni s scenarijem, je igra trajala le tri minute, vendar sva po kasnejšem posvetovanju z mentoricama ugotovili, da je najbolj optimalen čas trajanja izvedbe pet minut, zato sva v ostalih to prilagodili in pripravili dovolj obširen scenarij. Igra sama na začetku ni bila dovolj prepričljiva, vendar sva se v nadaljevanju bolj vživeli v vloge, kar so kasneje potrdili tudi opazovalci. Vprašalnika takrat še nisva imeli, prav tako nisva posneli odgovorov, kar je bil opomnik za najine dejanske eksperimente. Naučili sva se tudi tega, da se morava z igralci dovolj dobro pripraviti za situacijo, večkrat vaditi prizore in predvsem sploh najti ustrezne igralce.

Prvi socialni eksperiment

Valerija – doživljanje kot igralka: Dejstvo, da bom morala medicinsko sestro igrati jaz, me je presenetilo, saj o tej možnosti prej nisva razmišljali. Spraševali sva se, ali je to sploh etično pravilno, po pogovoru pa sva ugotovili, da bo nama to omogočilo še boljši vpogled v celotno situacijo. Lažje mi je bilo, ker je fant moj prijatelj in sva se v igri dokaj hitro ujela. Nekaj problemov sem imela z izkazovanjem agresivnosti, saj sem bila, po mnenju drugih, vedno premila. Po večkratni ponovitvi vaj mi je šlo bolje in z nestrpnostjo sem pričakovala pričetek eksperimenta. Ko sva se s fantom sprehajala proti lokalu, sem čutila vedno večje vznemirjenje in tudi strah. Njegove opogumljajoče besede so mi pomagale, da sem vlogo odigrala bolj samozavestno. Nekaj metrov pred prvimi mizami sem se s pogledom sprehodila po terasi in ugotovila, da naju skoraj vsi opazujejo. Pričakovala sem, da bo kdo kaj rekel ali pristopil do naju in sem si v glavi že oblikovala, kakšen bi bil moj odziv. V tistem trenutku me ni bilo strah, saj je bila pomembna igra. Približno minuto sva se zadrževala na par stopnicah, ki vodijo do dvignjene terase. Iz ozadja sem slišala pridušene pogovore, šepetanja, ki jih v vsej zmedbi nisem zaznala. Ob prihodu do zadnjih stopnic je na naju prišel lajati pes in tako pritegnil pozornost, da sva prizor lahko prekinili.

Sara – doživljanje kot opazovalka: Na začetku vaj z Valerijo mene ni bilo nič strah in nisem čutila živčnosti, saj sem verjela vanjo in v njeno zmožnost igranja. Strah in živci so me skrivaj napadli, ko smo se na parkirišču ločili in je bila vsaka od naju prepuščena usodi. Z dvema pomočnikoma sem šla v lokal, kjer smo se pridružili mizi prijateljev iz domačega mesta. Vmes sem se trikrat presedla v iskanju najboljše pozicije za pregled situacije. Zaradi moje očitne živčnosti so prijatelji postali malo sumničavi, zato sem se morala malo umiriti. Naročila sem si pijačo, medtem pa razmišljala samo o igralcih in njuni tremi. Valeriji sem poslala sms, da naj prideta in potem se je začelo. Dokler sta hodila pri začetku poti, ju skoraj nihče ni opazil, zato sem ju lahko opazovala. Pomirilo me je, da je Valerija delovala zelo umirjeno, zato sem še bolj zaupala v uspešnost eksperimenta. Ko sta se približevala mizam, nisem hotela gledati direktno vanju, da ne bi s tem pritegnila pozornosti, zato sem pogledovala po gostih. Pričakovala sem, da bo vsaj nekdo vstal in pristopil, zato sem želela biti pripravljena na improvizacijo. Čutila sem nek adrenalin in zdela se mi je sekunda in že sta bila pri zadnjih stopnicah, kjer je tudi kuža naznanil konec, zato sva prekinili situacijo.

Drugi socialni eksperiment

Sara – doživljanje kot igralka: Med samimi vajami sem imela občutek, da je premalo agresivnosti v govoru, da bi ljudje zaznali nasilje, vendar vseeno sem se zavedala, da ne želimo iti predaleč, zato smo preizkusili zaigrati še nekaj scenarijev in se prilagodili vsem standardom. Kot igralka sem ločitev pred začetkom eksperimenta doživela ravno nasprotno. Od trenutka, ko sva ostali sami z mamo, sem bila bolj pomirjena, še enkrat sva se prepričali, da sva dovolj pripravljeni za izvedbo, potem pa kmalu dobili klic. Šla sem naprej in si na poti do terase pripravila telefon in se pretvarjala, da govorim z mamo. Bolj je bilo podobno kričanju, saj sem bila vidno razburjena in živčna. Ob samem šoku sem se usedla za prvo mizo, vendar kmalu ugotovila, da je predaleč od večine ljudi. V afektu in želji prikazati živčnost in razdraženost, sem šla do mize, kjer so sedeli pomočniki in enega od njih prosila za cigareto, kljub temu, da sem nekadilka ter se nato presedla za bližjo mizo. Kmalu se mi je pridružila še mama, na katero sem začela kričati, vmes pa sem se prestopala in presedala, da bi ohranjala stopnjo živčnosti. Tudi z gestami sem želela prikazati agresivnost in pri mami vzbujati strahospoštovanje. Odigrali sva tako kot smo vadili, zato sem zaupala v pristnost prizora, vmes pa nisem niti enkrat uspela pogledati po gostih lokala, saj sem bila res vživeta v vlogo. Ko sem odšla s terase, sem se skrila za stavbo in se ob tem počutila olajšano in brez bremena.

Valerija – doživljanje kot opazovalka: Med vajami sem se sprostil in skušala v čim večji meri pomagati igralkama s svojimi napotki in opogumljanjem. Vse skupaj smo oblikovale zgodbo prizora in jo med ponovitvami izpilile. Po prvem eksperimentu mi je Sara zaupala, da je bila zelo živčna, ko je čakala na pričetek prizora. Nisem je razumela, saj se mi je v tistem trenutku dozdevalo, da sem jaz kot igralka, bolj živčna. Po izvedbi drugega eksperimenta, ko sem bila v vlogi opazovalke, sem njeno nervozo več kot

razumela. Ko sem se sprehajala do pomočnika, sem bila izjemno vznemirjena. Podile so se mi številne misli, imela sem občutek odgovornosti do igralcev in do udeležencev. Med igranim prizorom sem bila pozorna na igralki, prav tako pa sem imela pregled nad celotnim lokalom in gosti. Že pred prizorom sem si pripravila ustrezne pripomočke za vprašalnike in izvedbo intervjujev, tako da sem jih ob končanem prizoru in naslovitvi udeležencev imela pri roki in nisva zgubljal časa s tem, tako kot pri prvem eksperimentu.

Tretji socialni eksperiment

Sara – doživljanje kot igralka: Ko sva ostali sami še drugič, je živčnost popolnoma izginila, zato sva se razveselili, ko je zazvonil telefon in začeli z igro. Šla sem prva in sem se tokrat zaradi samozavesti v prepričanja, da bom igro dobro odigrala, lahko bolj poglobila v same odzive gostov, na mojo vlogo in na prizor. Že med telefonskim pogovorom sem opazila, da je večina gostov prenehala s svojimi opravki in me opazuje. Natararici sem naročila energijsko pijačo in se usedla za mizo v kotu. Ni se mi zdelo potrebno sedeti v središču pozornosti v tako malem prostoru, saj tako situacija ne bi izgledala toliko resnična. Kar hitro se mi v lokalu pridruži še mama, ki enako ponižno, z modrico na očesu, prihiti za mizo kot prej in se opravičuje. Sama kričim nanjo, da me pušča čakati in da tega ne bom več tolerirala, naj jo že enkrat izuči. Zahtevam denar, ki mi ga mama z opravičevanjem na ustih poda. Spet se razjezim in med arogantnim, privoščljivim smehom s kretnjami rok nakažem udarec. V isti sapi zahtevam še ključke od avtomobila in takoj, ko jih dobim, vstanem s stola. Mami namignem, da mora plačati račun, ona pa me vpraša, če jo lahko peljem domov. Zasmem se in zamrmram odgovor ne ter zapustim lokal. Ob odhodu sem razmišljala o odzivih ljudi, ki so samo zelo vedoželjno gledali, a se hoteli pretvarjati, da ne gledajo tega. Tudi za samo improvizacijo glede na situacijo se mi je zdelo, da je bila dobro izpeljana. Ob prihodu nazaj v lokal sva oznanili, da je bila to zaigrana situacija, jim vse razložili in jih prosili za odgovore v vprašalnikih.

Valerija – doživljanje kot opazovalka: Pri tretjem eksperimentu je bila moja živčnosti manjša, še vseeno pa sem ob opazovanju spremljal adrenalin. Vaj skorajda nismo potrebovali, saj sta Sara in mama odlično sodelovali, opazna je bila tudi manjša stopnja živčnosti. Glede na to, da je bil eksperiment izveden znotraj lokala, sem bila zaradi manjšega prostora in dejstva, da so ju ljudje lažje opazili in slišali, še bolj pozorna na morebitne grožnje do igralk. Zopet je Sara pritegnila pozornost, presenečena pa sem bila nad odkritim opazovanjem ljudi za sosednjima dvema mizama, ki so se celo obrnili na stolih. Malo sem bila razočarana, ker sem vsaj v zadnjem eksperimentu pričakovala kakšen odziv gostov, do katerega pa ni prišlo. Ob zaključku prizora sem čutila olajšanje, razveselilo pa me je dejstvo, da so udeleženci izkazali veliko pripravljenost za odgovarjanje na vprašanja.

9.4. Intervjuji

9.4.1. Intervju A

Datum: 3. 4. 2016

Ura: 17.05-17.30

Kraj intervjuja: MC Velenje

S - Sara, V - Valerija, intervjuvanka - U

V: Pozdravljena. Najprej se ti zahvaljujem, ker si nama pripravljena pomagat in tako odgovoriti na nekaj vprašanj. Kot sva že prej povedali, je bil ta prizor zaigran in je šlo v bistvu za socialni eksperiment, kjer ste bili udeleženi tudi vi gledalci. Pa predlagam, da začneva. Bo vredno? Imaš mogoče še kakšno vprašanje?

U: Ne, nimam vprašanj. Lahko začneva.

V: Super. Torej, kako si se počutila ob tej zaigrani situaciji?

U: Pač tako, /(A1) bilo mi je zanimivo, kako se je medicinska sestra obnašala do njega/, ko sta se sprehajala. /(A2) Ne vidiš tega ravno vsak dan./ /(A3) Ni mi bilo preveč prijetno, ko sem to videla in gledala./ /(A4) Nič mi ni bilo jasno, zakaj se ona tako grdo obnaša./ /(A5) Sem videla, kako je oblečena, pa sem si mislila, da je to njena služba./ /(A6) Bi morala biti bolj prijazna z njim.

V: Aha, kaj pa je pravzaprav pritegnilo tvojo pozornost?

U: Pogovarjala sem se s prijateljico in sedela na tej strani mize, tako da sem /(A7) oba videla kar hitro./ /(A8) Edino sonce me je motilo, tako da sprva nisem bila prepričana kaj vidim./ /(A9) Videla sem slepega

fanta na berglah/, /(A10) težko je hodil/, /(A11) zasmilil se mi je./ Cel /(A12) prizor je bil malo čuden, tak nevsakdanji./ Tako da, /(A13) prvo mi je pozornost pritegnil on/, /(A14) potem sem videla, kako je bila ona oblečena./ Pa /(A15) bila je nesramna do njega. Sploh mu ni posvečala pozornosti, bila je zelo groba./ /(A16) Pa ne bi smela biti./ V: In ko si to videla, si se kakorkoli odzvala?

U: /(A17) Zdaj da bi šla do njiju, to nisem./ /(A18) Sem pa gledala ves čas/, pa / (A19) rekla sem prijateljici, naj pogleda./ /(A20) Obe sva se zgražali/ pa /(A21) se spraševali kaj sploh je to./

V: Nisi pristopila, si pa vseeno odzvala, opozorila prijateljico. Če bi pa vedela, da je ta situacija zaigrana, bi se drugače odzvala?

U: /(A22) Ja, zagotovo bi se./ /(A23) Če bi vedela, da situacija ni realna, po vsej verjetnosti sploh ne bi pritegnila moje pozornosti./ /(A24) Vedela bi da je zaigrano in kaj ima sploh smisel./

V: Kot opazovalka si bila tudi ti udeleženka v tem socialnem eksperimentu. Kako pa se ti zdi, da je ta udeležba vplivala na tebe?

U: Vredno no./ (A25) Ne bi mogla reči, da sem zdaj kakorkoli drugačna zaradi tega./ /(A26) Mi je pa dalo misliti./

V: Misliti glede česa?

U: Glede vsega, težko povem. /(A27) Se mi zdi, da sploh ne razmišljamo o teh rečeh, nasilju pa tem, vse dokler nismo v taki situaciji./ /(A28) Da to vidimo, opazimo in potem se zamisliš./ /(A29) Realnost je taka, nasilje se dogaja./ In tudi /(A30) tukaj, je bila še bolj nenavadna situacija. Medicinska sestra pa ta slep fant./

V: A si razmišljala o tem, da bi se še kakorkoli drugače odzvala?

U: Čisto iskreno, /(A31) se je zgodilo tako hitro, da sploh nisem pomislila, da bi stopila do njiju ali pa karkoli rekla./ /(A32) Čeprav zdaj razmišljam, da bi bila to verjetno dobra ideja./ /(A33) Samo po drugi strani nisem ravno tak tip človeka./ /(A34) Bi verjetno čakala da kdorkoli drug kaj reče./

V: Kaj pa v primeru da bi bila sestra do njega še bolj fizično nasilna?

U: /(A35) Mogoče bi kaj rekla, če bi šlo res čez meje. Ko bi videla, da je za njega preveč./ /(A36) Da naj pazi kako se obnaša, da to ni sprejemljivo za javnost. Kaj za javnost, nikjer ni sprejemljivo./ Ampak /(A37) se mi zdi, da mogoče mi vsi ne vemo vsega, kaj je med njima, kakšna je cela zgodba./ /(A38) Bi se res moralo zgoditi kaj hudega, da bi ga začela pretepati ali kaj takega, da bi šla tja in ji kaj rekla./ /(A39) Se držim bolj za sebe in mislim, da ni vedno dobro če se vmešaš v vsako stvar./ Vsakemu svoje, a ne.

V: Torej če prav razumem, bi v takem primeru prej kaj rekla medicinski sestri kot fantu?

U: /(A40) Prej bi rekla sestri, ja. Da naj neha, da kako se to obnaša./ In če on sploh lahko hodi naokoli, glede na to, da zgleda da se muči, da težko hodi. /(A41) Bi ji rekla, naj se spravi k sebi, ker ni v redu, da ga ima tako grdo./ /(A42) Kaj več ji pa verjetno ne bi pridigala, se mi zdi vseeno da ona pač ve kaj dela in zakaj to dela./ /(A43) Je le medicinska sestra, na nek način odgovorna za njega./

V: Kako se pa počutiš sedaj, ko veš, da si bila udeležena v eksperimentu?

U: /(A44) Nič posebnega ne čutim./ /(A45) Sem vesela, da je bilo samo zaigrano in sem si glede tega oddahnila./ V: Se ne počutiš na primer neprijetno ali kaj podobnega?

U: Ne. /(A46) Mislim, da mi nima za kaj biti neprijetno./ /(A47) To se vsepovsod dogaja, taka je realnost. Pa če to vidimo ali ne, ne moreš se za vsakega sekirati in obremenjevati./

V: Misliš, da bi sodelovala v eksperimentu, če bi bila z njim vnaprej seznanjena in bi te za to prosili?

U: /(A48) Ja, bi./

V: Kakšno pa je tvoje mnenje o tem, da te nismo predhodno vprašali za soglasje za sodelovanje?

U: /(A49) Po moje je to boljše, ker je tako bolj zanimivo./ /(A50) Bolj so realne reakcije in čustva ljudi./ pa /(A51) se vidi potem kdo bi kaj naredil, pa kdo je bolj občutljiv na te stvari./ /(A52) Se mi zdi, da je boljše, če se ne ve, da je bolj pristno vse skupaj./

V: Si mogoče mnenja, da smo s tem posegli v tvojo zasebnost, v tisti tvoj osebni prostor, ko prideš sem, hočeš v miru uživati na kavici, pa pridemo mi in zaigramo prizor?

U: Ne, kakšna zasebnost. /(A53) Nič me niste zmotili./ / (A54) Če bi hotela imeti zasebnost, bi šla nekam res na samo, ne pa sem v lokal, kjer veš, da nisi sam. Sej je javni prostor/ to, a ne? V: Je, seveda je. Kakšno pa je tvoje mnenje o raziskovanju s takšnimi socialnimi eksperimenti? Se ti zdi to etično sporno?

U: /(A55) Ne, ne zdi se mi etično sporno./ Po eni strani /(A56) je to v redu, ker vidiš kako ljudje reagirajo in nasploh gledajo na to, na različne situacije./ /(A57) Po mojem ni nič narobe s tem./

V: Ali imaš sedaj drugačen pogled na to situacijo, na to temo in na splošno na socialni eksperiment?

U: Ne, nimam. /(A58) Zdaj tako kot sem povedla glede nasilja, to se dogaja, pa če ga vidimo ali ne./ /(A59) Ne strinjam se z njim/, če kaj, /(A60) ste mi samo še bolj poglobili to mišljenje./ Da ni pravilno. Je pa bilo zanimivo, res.

V: Zanimivo glede samega eksperimenta ali kako?

U: Nekako tako. Ker tudi /(A61) če gledaš kaj takega po televiziji, vidiš ene, ko samo gledajo, eni še to ne. Naredil pa ne bo nobeden nič./ Se mi zdi da je vedno tako, /(A62) nobeden nima dovolj poguma, da bi vstal pa kaj naredil če ga kaj moti./ /(A63) Vedno se samo čaka nekoga drugega, da bo rešil dan./ Pa zakaj nergam, saj jaz sem ista. Ne bi se odzvala. /(A64) Bi pa takih eksperimentov moralo biti več./

V: Zakaj tako misliš?

U: /(A65) Če bi bilo več tega videt, se mi zdi, da bi se ljudje bolj zamislili./ /(A66) Verjetno bi vplivalo na to, da bi postali bolj pozorni na to./ /(A67) da bi šli do nekoga, ki je v težavah in mu poskušali pomagati./ /(A68) Mogoče nas je preveč strah./ /(A69) imamo premalo poguma/ ali karkoli, /(A70) se nočemo vmešavati v neke zadeve, ki se nas ne tičejo.

V: Ali bi pa v prihodnje tudi sama sodelovala v takšnih eksperimentih kot udeleženka?

U: /(A71) Ja, tudi če me ne bi vprašali za soglasje./

V: Bi želela še kaj dodati?

U: Ne, mislim da je to vse. Čestitke, si zaslužita pohvalo, da sta speljali vse skupaj. Si mislim, da ni malo dela. V: Res je, ampak hvala tudi tebi za ta pogovor. Si nama ogromno pomagala. Lep preostanek dneva ti želiva.

U: Ni panike, uživajta.

9.4.2. Intervju B

Datum: 3. 4. 2016

Ura: 17.00-17.30

Kraj: Velenje

S - Sara, V - Valerija, intervjuvanec - K.

S: Zdravo, hvala, da boš odgovoril še na nekaj dodatnih vprašanj. Bova kar začela, kako si se počutil ob tej situaciji, ki si ji bil priča?

K.: /(B1) Začuden sem bil/, /(B2) začudil me je predvsem ta odnos med njima./

S: Aha, kaj pa je pritegnilo pravzaprav tvojo pozornost?

K: Ja /(B3) obnašanje te sestre, delovala je kot medicinska sestra, ne vem točno, kaj je, nad človekom, ki je na berglah./ /(B4) Kar grdo se je obnašala do njega./ (B5) se mi je zdelo da je še slep/ in /(B6) se ona niti malo ne trudi, da bi ga vodila/ in / (B7) se mi je zdelo kruto do človeka, ker si zagotovo ni tega zaslužil./

V: Si se odzval kakorkoli?

K: Pač ja, /(B8) gledal sem začudeno/, /(B9) za mizo smo se začeli o tem pogovarjati, /(B10) samo so bili nekateri glasni, da je zelo pijan./ /(B11) eni so rekli da so ga že videli, pa da naj ne hodimo tja./

S: Če bi vedel, da je ta situacija zaigrana, bi se mogoče kako drugače odzval?

K: Ja, /(B12) če bi vedel, da je to eksperiment, bi po moje še prej vstal pa šel tja/, /(B13) nekaj bi ji rekel, ne vem, da naj ga neha mučiti/, ali pa / (B14) bi mogoče prvo vprašal, kaj sta onadva. /(B15) Poskušal bi kaj izvleči iz njega/, lahko / (B16) ga spravim na samo, če si pred njo ne bi upal./

S: Aha, bi te dejstvo, da si opazovan, bolj spodbudilo, da bi ravnal v skladu s svojo vestjo? K: /(B17) Po moje, da ja./ Ne vem, to se mi ne zdi prav, /(B18) nasilje mi ni sprejemljivo nikakor/ a ne, tako da /(B19) bi verjetno kar burno reagiral./

S: Kaj pa misliš, kako je udeležba v tem eksperimentu vplivala nate? Namreč kot opazovalec si bil tudi udeleženec.

K: Ne vem, nisem še o tem razmišljal, /(B20) mislim da bom bolj pozoren na take stvari./ /(B21) pa jih bom bolj iskal./ Ker saj veš, / (B22) da se to nekako dogaja okoli, samo si ne misliš, da je to ravno okoli tebe/, ne vem, / (B23) Slovenija se zdi nekako prijazna glede tega ali kako naj rečem./

S: A si razmišljal o tem, kako bi nadaljnje rešil problemsko situacijo med njima?

K: Pa nisem prišel tako daleč, / (B24) malo sem že imel v glavi, kako bi šel tja/, ampak /(B25) sem hotel še malo počakati, da vidim, a se bo umirila ženska ali bo še naprej takšna./ /(B26) Jaz bi šel po moje tudi za njima gor, če ne bi prekinili pa povedali, da je zaigrano./

V: Ok, super, res je lepo to slišati. Kako se pa počutiš sedaj, ko veš, da si bil pravzaprav udeležen v eksperimentu?

K: V redu, /(B27) malo mi je čudno, kar čakam, da bodo kamere skočile od nekod pa veliko ljudi/, ampak ne, /(B28) nič kaj pretresljivega./

S: Ti ni neprijetno, mogoče težko?

K: Pa tako, /(B29) bolj kot razmišljam o tem, bolj se mi zdi da se me nekako dotakne tema/, pa /(B30) postanem bolj občutljiv na to, mislim kar malo me pogreje, ko podoživljam to./

S: Torej se ti zdi, da recimo, če temu danes ne bi bil priča, ne bi o tej temi sploh razmišljal?

K: Huh, /(B31) verjetno res ne./ /(B32) Sem bil že velikokrat priča pretepom in to hudim, ampak to je nekaj drugega, ko se po navadi pijani ljudje stepejo zaradi punce ali neke moške ego stvari, kar je pri nas še preveč znano./ /(B33) Saj ne, da doma nismo tudi tega meli, te je oče vsake toliko malo, ampak to so bile "vzgojne", po navadi si si jih zaslužil./ Ampak mislim, da /(B34) če bi pa mamo ali pa mene pa sestro kar tako po

nepotrebnem, potem pa ne bi tega trpel./ Evo, tako očitno gledam na to, /(B35) nad šibkejšimi se ne smeš znašati, ker se ne more primerno braniti/, /(B36) nad sebi enakimi pa, če te izziva pa če ni druge možnosti

S: Aha, dobro razmišljanje, zelo pohvalno. Kaj pa, če se vrneva malo nazaj, to vse skupaj je bil torej eksperiment in ti si bil v njem udeležen na nek način. Če bi že vnaprej vedel, da se bo to zgodilo, da bi prišle in povedale, da se bo nekaj dogajalo in da bodite čim bolj sproščeni pa realni, bi sodeloval v njem?

K: /(B37) Bi sodeloval, zakaj pa ne?/(B38) Ampak potem nekako ne bi bilo smisla/, ne vem, /(B39) meni se zdi da je bolje tako./

V: Torej ti je v redu, da te nismo predhodno vprašali za soglasje za sodelovanje?

K: /(B40) Seveda, boljše, da me niste vprašali./ /(B41) Drugače bi samo gledal in čakal, kaj se bo čudnega zgodilo/, /(B42) po moje bi potem sumil vse okoli/ pa /(B43) bil še bolj živčen./

S: Aha. Kaj pa recimo tvoj osebni prostor, tvoja zasebnost ko prideš sem na kavo, druženje, se ti zdi, da smo s tem posegli vanjo oziroma nekako neprimerno vdrlji vanjo?

K: /(B44) Ne, niste vdrlji./ /(B45) To je javni prostor/, saj /(B46) ne prideš sem imeti zasebnih pogovorov. Mislim pač takšne, za katere nočeš, da kdo izve, jih imaš doma ali nekje bolj zasebno./ /(B47) Sem se prideš družiti in kar se dogaja tu, je pač za vse./

S: Kakšno pa je tvoje mnenje o raziskovanju s tovrstnimi socialnimi eksperimenti? Se ti zdi to kakorkoli etično sporno?

K: Pa tako, /(B48) malo je vprašljivo, ker kot si rekla, jaz mogoče ne bi nikoli o tem razmišljal/, /(B49) mogoče ima kdo kakšne zamere iz družine, pa bi lahko bolj grobo pristopil/, /(B50) ampak če dobiš boljše odgovore, mislim da je vredno./ /(B51) Itak je danes vse javno, tam je kamera, lahko dobite posnetke, pa vse uredite, vsekakor so pa verjetno že kakšni na internetu./ /(B52) Dandanes vsi snemajo vse, vsi vejo vse, zato pa nič več skoraj ni zasebno./ Pač samo »screenshotas smse« pa lahko objaviš kjerkoli v sekundi, ker sliko pošlješ iz telefona direktno.

S: Torej misliš, da je tehnologija povzročila, da je zasebnost posameznika vedno manjša.

K: Pač ne vem,/(B53) s tehnologijo je cela zvrst stvari, ki pridejo zraven, vedno ko je boljša, na vedno več načinov nam lahko sledijo./ /(B54) Recimo, zdaj ta nagradna igra za zbiranje računov. Začelo se je kot ozaveščenost, da maš račune, da oni ne goljufajo, potem pa te že privabijo s tem, da je denarna nagrada če jih pošiljaš. In oni imajo tvoje osebne podatke, glede na račune pa vidijo točno direktno, kje vse hodiš, koliko denarja zapraviš, za kaj ga zapraviš, vse./ /(B55) In ljudem je to normalno, tako da nas bo razvoj pojedel.

V: Pa se tebi osebno zdi, da zaradi tehnologije izgubljaš nadzor nad svojo zasebnostjo?

K: /(B56) Nimam več občutka, da sem varen./ Pa ne v takšnem smislu, da me bo kdo napadel, čeprav nikoli ne veš, ampak ne. /(B57) Mislim v takem smislu, da vse, kar naredim, lahko vidijo vsi. Ne samo tisti, ki so bili zraven, ko se je to zgodilo, ampak dejansko vsi./ /(B58) Ker lahko en neumnež, ki dela kot varnostnik nekje da posnetek na internet, pa enkrat ko je gor, mu ne moreš slediti. Ker si ga nekdo nekje shrani in je konec./ Isto je s slikami ali pa smsi. /(B59) Noben pogovor ni več čisto varen, ker se prehitro pride notri./ /(B60) Pa oblaki pa dropboxi kjer shranjuješ stvari na internetu .../

S: A te stvari ti niso všeč? Mislim, lahko gor shraniš slike, datoteke in do njih dostopaš kjerkoli. To ti lahko kar olajša kakšne zadeve v šoli, v službi, na splošno v življenju, kjer se vse tako hitro spreminja.

K: Saj ravno to, vse se spreminja in »update«, pa se lahko dostopa od kjerkoli. /(B61) Še en dejavnik, da je lažje dostopati do stvari, ampak ne tako, da ti dostopaš do svojih, ampak lahko kar nekdo pride do njih, samo malo te mora poznati, ali pa imeit kakšne hekerske izkušnje./ Kar pa sploh ni težko drugače, vsepovsod je polno računalničarjev pa geekov, ki ti znajo pomagati z vsem za malo denarja./ (B62) Pač ni lahko, meni je bilo bolj všeč, ko smo bili majhni./

S: Kako to misliš?

K: Pa /(B63) dogovoril si se vse po domačem telefonu, točno kje se dobimo, pa to tudi za en teden naprej, ne za pol ure kot zdaj, pa vseeno zamudiš. Pa si prišel točno tja, pa si bil zunaj dejansko in se igral. Karkoli smo se igrali, samo da smo bili zunaj. Zdaj pa so otroci notri, vsak na svojem telefonu, računalniku ali pa se na tablici igrajo, da so zunaj nekje./ Slabo res, kakšno je to otroštvo. /(B64) Tehnologija nam vdira notri bolj kot bi lahko katerikoli eksperiment, bolj te tisto zaznamuje kot pa to./ /(B65) Danes otroci vidijo vse na internetu, ne bi jim to bilo po moje nič kaj slabo videti./

S: Res zanimivo, iskreno povedano je tudi meni bilo bolje v našem otroštvu, ampak moramo spremljati spremembe in se prilagajati. Preživeti je treba ...

K: Ja, na žalost res.

S: Ali imaš sedaj drugačen pogled na to situacijo in temo, ki ti je bila predstavljena in na splošno na socialni eksperiment?

K: /(B66) Pa niti ne./ /(B67) Vedno so se mi zdeli zanimivi, zdaj sem bil še udeležen, noro./ V: Ali bi v prihodnje tudi sodeloval v eksperimentih kot udeleženec ali pamogoče kot igralec?

K: /(B68) Mislim da ja, oboje./ /(B69) Se mi zdi kar zanimiva izkušnja/, /(B70) malo se zamisliš nad seboj in nad svetom, pa tudi tako na splošno pač./

S: Super, če bomo rabili kakšnega igralca se ti bomo še javili.

K: Brez problema!
S: Bi želel še kaj dodati?
K: Ne, mislim da sem se kar razgovoril, tako da mislim, da imata dovolj materiala.
S: Hvala za odgovore, lep preostanek dneva ti želiva.
K: Ni kaj, dobro uredita.

9.4.3. Intervju C

Datum: 3. 4. 2016
Ura: 17.30-18.00
Kraj: Velenje
S - Sara, V - Valerija, intervjuvanka - A.

S: Zdravo. Kot sva že prej povedali, je bila to, čemur si bila priča, zaigrana situacija in o tem bi ti zastavili še nekaj dodatnih vprašanj. Te pred tem morda še kaj zanima, imaš kakšno vprašanje?

A: Ne, nimam.

S: Vredu, potem pa kar začniva. Kako si se ob videnem prizoru počutila?

A: Ne vem, (C1) čudno mi je bilo/, nekako /(C2) sem se počutila, kot da sem priča nečemu neprimernemu./

S: Kaj pa je dejansko pritegnilo tvojo pozornost?

A: /(C3) Dvojica, ki je prihajala do lokala./ / (C4) Delovalo mi je, kot da se kregata, oziroma bolj ona njega./ /(C5) Drla se je nanj/, /(C6) z rokami klatila okoli, da sem mislila, da še malo manjka pa bi ga udarila./ Ne vem, /(C7) ni se mi zdelo primerno niti najmanj, glede na to, da je ona bila zadolžena za njega./ /(C8) Pač to sem predvidevala, glede na njena oblačila in priponko z imenom./

V: Pa si se kakorkoli odzvala? Mogoče si komu omenila, že ukrenila kaj glede tega ali nameravala to storiti?

A: /(C9) Bila sem v nekakšnem šoku, nisem mogla kaj preveč funkcionirati./ / (C10) Ostali za našo mizo so postali pozorni nanju, ker sem jaz buljila verjetno/, ampak /(C11) v glavi se mi je že odvijal načrt, kako bi pristopila in kako bi ji lahko pomagala./ /(C12) Imela sem že izkušnjo z nasiljem, zato./

S: Oh, upam, da ni preveč, če vprašam kaj pa je bilo? Ni mi treba odgovoriti, če je preveč osebno.

A: Ma ne, nič kaj takšnega, /(C13) sošolkino mamo je mož pretepal in so z bratom šli v varno hišo/, pač malo vem o tem. /(C14) Vem dovolj, da se zavedam, da nikakršno nasilje ni prav/ in /(C15) ga moramo preprečiti, saj smo kot priče tudi sokrivi, če ne ukrepamo./

S: Aha, res lepo, da imaš tako mnenje, kar pohvalno. In verjamem, da je bilo sošolki težko tako, da super, da si ji stala ob strani.

A: Ja, potrebovala je prijateljico, jaz pa takrat nisem gledala na to tako, kot gledam na to zdaj. Res je bilo to že kar 10 let nazaj, stara sem bila 9, zdaj to jemljem bolj resno. Prej sem še vedno nekako upala, da bosta starša spet skupaj, ker je bilo meni vseh živeti z obema staršema. Zdaj razumem, da ji je bilo boljše živeti samo z mamo, kot pa vedno v pričakovanju kakšne volje bo prišel oče domov. Ampak tu je bila itak drugačna situacija, /(C16) samo vseeno mi je bilo za posledice zame/, ampak /(C17) on je izgledal šibkejši/, /(C18) tak ranljiv/, /(C19) ona pa ga je kar na grdo, pa pustila ga je zadaj./ /(C20) on pa slep in na berglah./ /(C21) Res je izgledal malo pijan, ampak tudi to ni izgovor, da bi ona upravičeno tako delala z njim.

S: Če bi vedela, da je ta situacija zaigrana, bi se kako drugače odzvala?

A: Ne vem, /(C22) nisem razmišljala o tem, da je situacija zaigrana/, /(C23) nekako sem se kar poistovetila z njim./ /(C24) Mogoče bi se manj zadrževala/, ker /(C25) bi vedela, da ne bo nič konfliktov pa težav/, pa /(C26) mogoče bi se me manj dotaknil prizor, mislim da si ga ne bi toliko k srcu vzela./

V: Torej bi lahko rekla, da je udeležba kot opazovalka v tem eksperimentu kar močno vplivala nate?

A: /(C27) Ja, je kar veliko vplivala/ /(C28) To mi je nekako potrditev, da so moja čustva in razmišljanja pravilna/, /(C29) da moramo reagirati na takšne stvari in pomagati šibkejšim, ker skupaj smo močnejši in se enostavno moramo podpirati./ Dobro se z dobrim vrača in /(C30) upam, da bi meni kdo pomagal, če bi se znašla v takšni situaciji premoči./

S: Res moram priznati, da sem tudi sama takšnega mnenja in sem vesela, da si tudi ti. Kako se torej počutiš sedaj, ko veš, da je to bil eksperiment, zaigrana situacija?

A: /(C31) Počutim se dobro/, /(C32) malo sem nekako v nekem adrenalinu, šoku malo/, /(C33) ne vem, če bom tole lahko kmalu pozabila./

V: Je naredilo kar vtis nate?

A: Ja, zelo, /(C34) najprej v slabem smislu, ker sem bila razočarana nad ljudmi, kaj počnejo./ /(C35) Zakaj grejo potem v take službe, če ti ni vseh in boš potem takšen?/ /(C36) Potem pa sem bila hvaležna in vesela, da je bilo zaigrano./

S: Ok. Opravičujeva se ti za ta težka čustva na začetku, sva pa res veseli, da si se tako odzvala, saj sva tudi

midve upali na potrditev, da "dobri ljudje še obstajajo", če lahko tako rečem. Če pa bi recimo mi vnaprej povedali, da se bo dogajala tukaj zaigrana situacija in bi prosili, da ste čimbolj sproščeni in naravni, bi sodelovala v eksperimentu?

A: /(C37) Bi, seveda, zakaj pa ne./

S: Kakšno pa je tvoje mnenje o tem, da te nismo predhodno vprašali za soglasje za sodelovanje?

A: /(C38) Mislim, da ni potrebe po tem./ /(C39) Smo na javnem prostoru/, /(C40) lahko bi se karkoli zgodilo, lahko bi zavrnila anketo in intervju/, pač nič nimam proti.

S: Lepo. Če pogledaš še iz tega vidika, da prideš v Plac na kavo, pijačo s prijatelji, se družite v svoji zasebnosti, se ti zdi, da smo s tem neprimerno posegli vanjo?

A: /(C41) Ne, ni tu zasebnosti/, sem že rekla, da je javni prostor. /(C42) Mislim je nekako drugače ja, ampak nimam s tem problemov./

S: Kaj pa tvoje poznavanje socialnih eksperimentov oziroma tvoje mnenje o njih, se ti zdijo sporni?

A: /(C43) Ne, ne zdijo se mi sporni./ /(C44) Pač lahko je, če greš predaleč, pa se situacija razvije/, /(C45) tale je bil kar v okvirih nekih zdravih mej./

V: Imaš zdaj drugačen pogled na temo nasilja, ali pa na sam socialni eksperiment?

A: Ja imam, /(C46) vidim, da nasilje ni nujno samo v družini, ampak je res vsepovsod očitno lahko./ /(C47) Na eksperiment pa niti ne, to kar vidiš na Youtubu pa v oddajah./ A ste snemali?

S: Nismo, preveč je etičnih zadržkov in posnetkov verjetno ne bi mogli uporabiti, tako da raje nismo tvegali.

A: Škoda, bilo bi zanimivo pogledati še enkrat, pa sebe videti celo šokirano.

S: Res bi bilo, ampak tako pač je. Bi še kdaj sodelovala v takšnih eksperimentih kot udeleženka ali pa igralka? A: /(C48) Ja bi, zakaj pa ne./ Mogoče bi še kako spremembo naredili kje. Ampak /(C49) bi me bilo malo strah, kaj vse se lahko zgodi, če bi kdo prehitro reagiral./ Mislim, da ravno ne bi, ker smo bolj zaprt narod, da ne rečem zadrž, ampak vseeno - nikoli ne več.

S: Res je, treba je sprejeti vsa tveganja, ki pridejo s tem. Morda pa sodelujemo še kdaj pri kakšnem projektu.

A: Velja.

S: Bi želela mogoče še kaj dodati?

A: Ne, to je to.

V: Hvala ti še enkrat za odgovore, prišli nama bodo zelo prav.

A: Ni panike, se vidimo.

9.4.4. Intervju D

Datum: 23. 4. 2016

Ura: 14.30-14.50

Kraj: Ljubljana

S - Sara, V - Valerija, intervjuvanka - M.

V: Pozdravljena. Najlepša hvala, da nama boste pomagali in odgovorili na nekaj vprašanj, povezanih z zaigrano situacijo. Izveden je bil socialni eksperiment, v katerem ste bili udeleženi tudi vi, opazujoči. Imate še kakšno vprašanje?

M: Ne, lahko začnemo.

V: Torej moje, najino vprašanje se nanaša na to, kako ste se počutili ob tej zaigrani situaciji? M: /(D1) Bilo mi je malce neprijetno, ko sem ju opazovala./ /(D2) Ni se mi zdelo primerno, da se punca tako obnaša do svoje mame./ V: Aha. Kaj pa je pritegnilo vašo pozornost?

M: / (D3) Najprej sem opazila punco, ki se je glasno pogovarjala po telefonu. Ko sem ji prišla postreč, je bila vidno razburjena./ /(D4) Mojo pozornost je pritegnila šele mama, ko je prišla./ /(D5) Obnašala se je, kot da bi se bala punce./ /(D6) Izstopali sta, zato sem ju začela bolj opazovati./

S: Ste se na kakršen koli način odzvali na to situacijo?

M: /(D7) Samo bolj podrobno sem ju opazovala./

V: Zakaj se niste odzvali še kako drugače?

M: Mislim, da je /(D8) vse skupaj trajalo premalo časa, da bi se odzvala kakorkoli drugače./

V: Aha, menite da je trajalo premalo časa. Če bi vedeli, da je situacija zaigrana, a bi se odzvali drugače? In kako bi se?

M: /(D9) Vse skupaj bi še bolj podrobno opazovala./ /(D10) Bila bi pozorna tudi na igro./

S: Kako je udeležba v eksperimentu vplivala na vas?

M: /(D11) Doživela sem novo izkušnjo, kajti še nikoli prej nisem bila priča čemu takemu./ /(D12) O tem se

bom zagotovo pogovarjala s prijatelji./

V: Ste razmišljali o morebitnih nadaljnjih rešitvah, kako bi rešili situacijo? In kako?

M: /(D13) Razmišljala sem o tem, da bi šla do njiju, če bi se še nadaljevalo./ /(D14) S tem bi lahko zmotili druge goste lokala. Moja naloga je, da skrbim za to, da lokal normalno dela./ Upam, da me razumeta.

V: Vem, kaj mislite. Pa če se vrnemo nazaj na socialni eksperiment. Kako se počutite sedaj, ko veste, da ste bili udeleženi v socialnem eksperimentu?

M: /(D15) Počutim se dobro./ /(D16) Sem presenečena, ker nikoli ne bi pričakovala, da bom priča čemu takemu./

V: Menite, da bi sodelovali v eksperimentu, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim in bi vas seveda prosili za to?

M: /(D17) Bi sodelovala, z veseljem./ /(D18) Da pridobim še kako novo izkušnjo/ pa /(D19) da tudi preizkusim samo sebe./

S: Kakšno pa je vaše mnenje o tem, da vas nismo predhodno vprašali o vašem soglasju za sodelovanje?

M: /(D20) Po eni strani mi je vseeno in me ne moti/, navsezadnje /(D21) me niste postavili v situacijo, ki bi me zaznamovala za celo življenje./ /(D22) Po drugi strani pa mislim da je prav, da človek ve in je obveščen, da nekje sodeluje./

V: Ste mnenja, da smo s tem posegli v vašo zasebnost? Na kakšnem način?

M: /(D23) Niste posegli v zasebnost./ /(D24) Tukaj sem v službi, zasebnost dojemam kot prostor doma. /

S: Kakšno pa je vaše mnenje o takem raziskovanju? Se vam zdi mogoče etično sporno oziroma ne in zakaj

M: /(D25) Se mi zdi, da je nekje na meji etičnega./ /(D26) Predvsem zaradi tega, ker nismo vedeli, da smo udeleženi, kot sta nam kasneje povedali./ /(D27) Ne poznam dovolj teorije, da bi lahko razglabljala o tem./

V: Super ste povedali. Ali imate mogoče zdaj po vsem tem drugače pogled na to situacijo, temo ali socialni eksperiment nasploh? Kakšen?

M: /(D28) Pričela sem razmišljati, da se nasilje ne dogaja vedno samo za zaprtimi vrati./ /(D29) Taki eksperimenti nam lahko odprejo oči./ /(D30) Ne smemo biti tako egocentrični, moramo pomisliti in pomagati tudi drugim./

S: Pa še zadnje vprašanje. Bi v prihodnje sodelovali kot udeleženec v podobnih eksperimentih?

M: /(D31) Bi sodelovala./ /(D32) Samo prej mi povejte, da bom vedela./

S: Tako, bi želeli še kaj povedati?

M: Niti ne.

S: Hvala vam za vse. Lep dan še naprej.

9.4.5. Intervju E

Datum: 29. 4. 2016

Ura: 17.30-17.50

Kraj intervjuja: MC Velenje

S - Sara, intervjuvanka - C.

S: Pozdravljeni! Hvala, ker ste nama pripravljene odgovoriti na nekaj vprašanj o prizoru, ki smo ga zaigrali. Kako ste se počutili ob gledanju?

C: /(E1) Počutila sem se grozljivo./

V: Kako to mislite, zaradi česa?

C: /(E2) Ker mi je takšno obnašanje do starša neprimerno, mislim v javnosti, v lokalu ...

S: Aha. Ker takšne stvari se dejansko dogajajo, ampak mogoče bolj prikrito, potem vam je tako bolj primerno?

C: Ne, /(E3) meni to sploh ni primerno./

S: Kaj pa je pravzaprav pritegnilo vašo pozornost?

C: /(E4) Kar naenkrat sem slišala glasno vpitje./ Verjetno je bilo ravno to.

S: Torej volumen oz glasnost dogajanja. Kako pa ste se odzvali ob situaciji sami, ste se s kom pogovarjali, hoteli pomagati itd.?

C: /(E5) Pogledala sem./ /(E6) Definitivno se ne bi vmešavala/, /(E7) ostala bi na varni razdalji in jo po potrebi še podaljšala./

S: Aha, torej vas je bilo strah, ste se počutila ogroženo?

C: Ja, /(E8) strah me je bilo./

V: Za svojo varnost?

C: /(E9) Skrbelo me je za varnost gospe./

S: Ste mnenja, da bi drugače reagirali, če bi bilo v lokalu prisotnih manj ljudi?
 C: /(E10) Ne, enako bi me bilo strah./
 S: Pa če bi kdo drug pristopil k kateri izmed igralk med izvajanjem prizora, bi se pridružili?
 C: Ne, ni važno,/(E11) ne bi se vmešavala v nobenem primeru./
 S: Ok. Zanima naju, kako je ta udeležba v tem vplivala na vas, tako osebnostno za v prihodnosti? Boste morda kdaj drugič lahko premagali ta šok, da bi kaj ukrenili?
 C: /(E12) Sem se malo zamislila./ /(E13) V prihodnje bi se prej odstranila in šla na varno./
 V: Dobro. Kako pa se počutite sedaj, ko veste, da je bil to eksperiment in ste bili tudi sami udeleženka, je to kaj spremenilo? Tako mislim, da ni to pač ena situacija, ki se je zgodila, temveč da je bil to zaigran eksperiment?
 C: Ja. /(E14) Predvsem čutim olajšanje./ /(E15) Pomirjena sem bolj./ /(E16) Vesela, da gospa ni res v nevarnosti./
 V: Je lažje s to mislijo, da smo zaigrali. Kako pa mislite, da bi reagirali, če bi bili vnaprej seznanjeni s tem, kar se bo dogajalo? Če bi vas prosili za sodelovanje?
 C: /(E17) Pa bi sodelovala po moje./
 S: Kakšno je pa vaše mnenje o tem, da pa nismo predhodno vprašali za soglasje za sodelovanje? Se vam zdi to sporno?
 C: /(E18) Ne, ne zdi se mi./ /(E19) Smo vsak dan postavljeni v takšne situacije, da nimamo vpliva na to./
 S: Super. Kaj pa glede zasebnosti. Če pridete sem na kavo, na druženje s prijatelji, pričakujete neko zasebnost, se vam zdi, da smo s tem eksperimentom posegli vanjo?
 C: /(E20) Ne, mislim da niste./ /(E21) Tukaj je kar javni prostor, pač lokal, /(E22) če pa bi bilo to recimo pred hišo, bi se mi pa zdelo bolj vsiljivo./
 V: Aha. Kakšno pa je vaše mnenje o tovrstnem raziskovanju? Da delamo akcije, ne povemo ljudem, kaj se dogaja, se vam zdi v teh primerih kaj etično spornega?
 C: /(E23) Ne./ /(E24) Sej drugače pa ja ne moreš priti do pravih rezultatov./ /(E25) Vsi bi se delali lepe, če bi vedeli, da jih opazuje kdo./
 S: Zanimivo. A pa se je vaše mnenje o temi nasilja oziroma socialnih eksperimentih kaj spremenilo?
 C: /(E26) Težko rečem, ker nikoli še kaj takega nisem doživela./
 S: Ste pa se že kdaj srečali s socialnim eksperimentom?
 C: /(E27) Ne, nisem./
 S: Ok. Ali bi v prihodnje kdaj sodelovali pri izvedbi kakšnega tovrstnega eksperimenta?
 C: /(E28) Da, bi./
 S: Ok, super. Želite še kaj dodati?
 C: Ne.
 S: Hvala vam za odgovore, zelo nama bodo pomagali pri raziskavi.
 C: Ni problema.
 V: Lep večer še naprej.
 C: Enako.

9.4.6. Intervju F

Datum: 29. 4. 2016
 Ura: 17.50-18.15
 Kraj intervjuja: MC Velenje
 S - Sara, V - Valerija, intervjuvanec - J.

V: Pozdravljeni gospod, hvala vam, da nama boste odgovorili na nekaj vprašanj. kot ste videli sami, se je tukaj odvila zaigrana situacija, vi pa ste kot opazovalec bili tudi udeleženec te akcije. Bova kar začeli z vprašanji. Kako ste se počutili ob pogledu na prizor?
 J: /(F1) Prestrašen sem bil malo/, /(F2) ni mi bilo jasno zakaj se gre./ /(F3) Bilo je zelo glasno vse skupaj./
 V: Torej vas je zmotila glasnost?
 J: Ja, sem na pol gluha, zato je moralo biti kar glasno, da sem še sam slišal to nesramnost. /(F4) Ker bilo je res nesramno./
 S: Kako to mislite nesramnost? Kaj vam je pritegnilo pozornost pri tem?
 J: Ja /(F5) to, da je dekle bilo besedno zelo nasilno do gospe./ /(F6) Ko sem slišal kričanje, sem se obrnil in začel gledati/, /(F7) gospa je vsa prestrašena sedela za mizo/, /(F8) dekle pa mahalo z rokami./ /(F9) Šele po

tem ko se je gospa obrnila, sem videl, da je imela modrico na očesu./ Kaj naj rečem, /(F10) gospa se mi je zasmilila./

V: Kako pa ste se odzvali, kakšna je bila vaša prva reakcija in kakšna prva misel?

J: /(F11) Avtomatsko sem pogledal tudi po prostoru./ /(F12) Vsi so ju opazili, ampak ukrepal ni nihče, zato tudi jaz nisem./ /(F13) Verjetno bi, če bi le trajalo še malo dlje./

S: Pa se vam zdi, da bi zmogli umirjeno reagirati in pristopiti k igralcema, ali bi tudi sami zaščitniško in bolj agresivno reagirali?

J: To je res dobro vprašanje, ne vem. /(F14) Verjetno bi najprej šel do njiju/ in /(F15) poskušal izvedeti za kaj točno se gre./ /(F16) Pa vprašal bi gospo, če rabi kaj./ Kaj naprej, pa ne vem. Odvisno pač.

V: Če pa bi vedeli, da je ta situacija zaigrana, bi se odzvali kako drugače?

J: /(F17) Spet odvisno za kake potrebe/, /(F18) če bi bil zaželen odziv, bi se verjetno v krajšem času odzval/, /(F19) po spet drugi strani, bi vedel, da se ne more razviti v pretep in bi pristopil bolj agresivno./ Odvisno od situacije.

S: Ja, vas razumem, težko je določiti kako bi ob neki stvari reagirali in kako ne bi, vse se lahko spremeni. Kaj pa dejstvo, da ste bili udeleženec v našem eksperimentu, kako je udeležba vplivala na vas?

J: /(F20) Mislim, da ni./ /(F21) Seveda nikoli ne bom enak kot pred tem dogodkom, ampak po nobeni preživeti minuti ne bom enak kot sem bil prej./ /(F22) Če je že kako vplivala name, mislim da je pozitivno/, oziroma kakor si vzameš.

V: Lepo, takšno pozitivno razmišljanje je res lepo slišati. Kako pa se počutite sedaj, ko veste, da ste bili udeleženi v socialnem eksperimentu?

J:/(F23) Vesel sem, da sem imel možnost sodelovati v nečem takem./ Pa naj se še tako smešno sliši, /(F24) počutim se prav pomembnega, kot pomemben člen v celi situaciji./ Ne znam razložiti točno.

S: Mislim, da razumem, kaj želite povedati. Kaj pa, če bi vam pred tem razložili, da se bo nekaj dogajalo in vas bomo kasneje vprašali nekaj vprašanj, ali bi sodelovali pri tem?

J: /(F25) Ja bi, ne vidim razloga proti./ Mi je vedno všeč, če se pride kdo pogovoriti z mano.

V: Torej vam ni sporno, da vas pred samim pričetkom igranja situacije nismo vprašali za soglasje za sodelovanje?

J: (F26) Ne, ni mi sporno./ /(F27) Mislim, da drugače sploh ne bi dobili pravih odgovorov./ /(F28) Zagotovo bi se kdo kje zlagal, sej vesta, kakšni smo ljudje./ Vse, da izpademo dobri, pa čeprav v resnici nismo.

S: Kaj pa vaš zasebni prostor ali zasebnost, ki ste jo deležni, ko pridete v ta lokal, se vam zdi, da smo ga zasegli?

J: /(F29) Nimam problemov s tem./ Sem večino dneva tukaj za šankom, se dobim s prijatelji in tako naprej. /(F30) Je že skoraj moj dom ta lokal, pa mislim, da ste vsi dobrodošli vanj./

V: Kakšno pa je vaše mnenje o takem raziskovanju nasploh? Kakšno se vam zdi, se vam mogoče zdi etično sporno?

J: /(F31) Zdi se mi, da je tako raziskovanje več kot potrebno./ /(F32) In nekako morejo ti ta glavni, strokovnjaki, priti do nekih ugotovitev./ /(F33) Če so le raziskave namenjene temu, da pomagajo ljudem./ Da niso kar nekaj. In če pogledam vse skupaj,/(F34) nimam razloga, da bi mislil, da je etično sporno./ A zaradi tega soglasja mislita?

V: No, tudi zaradi soglasja. Lahko pa je tudi kakšna druga stvar, ki se vam mogoče zdi etično sporna.

J: Ne, meni ni nič etično spornega. Pač raziskovanje kot raziskovanje.

V: Imate mogoče zaradi te izkušnje zdaj drugačen pogled na samo temo nasilja ali pa na socialni eksperiment kot tak?

J: /(F35) Bi lahko rekel, da imam ja, predvsem glede nasilja./ /(F36) Nasilje mi nikoli ni bilo všeč/, /(F37) sem tudi sam moral biti večkrat nasilen zaradi vojske./ Ampak sem proti nekaterim še dobro čez prišel, /(F38) sem samo paznik bil, samo vseeno mi je prišlo do duše./ /(F39) Sej ni hudo samo nasilje, hude so posledice, ko moraš potem videti vse te obraze polne bolečine, poslušati jok itd./ Težko je potem. /(F40) Če kaj, sta spodbudili moje mišljenje./ /(F40) Bom v prihodnje še bolj pozoren na to, na nasilje in vse./

S: Aha. Res je, na to stran pa me nisva pomislili, hvala da ste naju opomnili. Bi bili še kdaj pripravljeni sodelovati v takšnih eksperimentih?

J: /(F41) Jaz sem vedno za akcijo, seveda./ Kdaj me rabite?

S: Hvala za navdušenje in pripravljenost, to nas vedno razveseli. Še enkrat bi se vam radi zahvalili za vaš čas in odgovore.

J: A to je to? Sem mislil, da imamo še za nekaj ur debate.

S: Ja, to je to kar sva potrebovali, hvala vam še enkrat.

J: Hvala vam, da ste mi polepšale dan. Se lahko pridete kdaj tudi brez tega se pogovarjat malo k meni.

S: Mogoče pa res, če bo kaj viška časa. Lep dan vam želiva še naprej.

J: Srečno.

9.5. Analiza vprašalnikov

SPOL

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
MOŠKI	13	8	9	30	60 %
ŽENSKE	9	5	6	20	40 %
SKUPAJ	22	13	15	50	100 %

STAROST

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
18 let in manj	/	/	2	2	4 %
19-30 let	19	5	1	25	50 %
31-45 let	3	6	3	12	24 %
46-65 let	/	2	8	10	20 %
66 let in več	/	/	1	1	2 %
SKUPAJ	22	13	15	50	100 %

1. Ali ste opazili zaigrano situacijo, preden sva jo prekinili?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	12	11	12	35	70 %
NE	10	2	3	15	30 %

2. S svojimi besedami opišite, kaj ste doživljali ob situaciji?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V1 1	Presenečena sem nad obnašanjem medicinske sestre	Presenečenje zaradi ravnanja medicinske sestre	Oseba, ki je izvajala nasilje
V2 1	Fak, bogi	Sočutje	Žrtev
V3 1	Sočutje	Sočutje	Žrtev
V3 2	Empatija	Empatija	Žrtev
V3 3	Zaskrbljenosti	Zaskrbljenost	Žrtev
V4 1	Nič	Brezčutnost	Doživljanje prizora
V5 1	Nisem opazil	Nevednost	Doživljanje prizora
V6 1	Čuden prizor	Nenavadnost	Doživljanje prizora
V6 2	Ni mi bilo jasno, kaj se dogaja	Nevednost	Doživljanje prizora
V7 1	Čuden	Nenavadnost	Doživljanje prizora
V7 2	Zanimiv prizor	Zanimivost	Doživljanje prizora
V8 1	Čudno	Nenavadnost	Doživljanje prizora
V9 1	Začudenje	Začudenje	Doživljanje prizora
V9 2	Zgražanje	Zgroženost	Doživljanje prizora
V10 1	Videl sem, kako se medicinska sestra neprimerno vede do pacienta	Neprimerno obnašanje medicinske sestre	Oseba, ki je izvajala nasilje
V11 1	Neprijetnost	Neprijetnost	Doživljanje prizora
V12 1	Videlo se je, da človek rabi pomoč	Pomoč	Žrtev

V12 2	Dokaj vsakdanja situacija	Vsakdanjost	Doživljanje prizora
V12 3	V tem primeru zdravstvene težave.	Zdravstvene težave	Žrtev
V13 1	Začudenje	Začudenje	Doživljanje prizora
V13 2	Jezo	Jeza	Doživljanje prizora
V14 1	Doživljala sem nelagodje	Nelagodje	Doživljanje prizora
V15 1	Nasilje nad pacientom	Nasilje	Žrtev
V16 1	Pacienta, ki je precej bogi	Sočutje	Žrtev
V16 2	Spremljala ga je medicinska sestra, ki ga je prezirala	Prezirajoča medicinska sestra	Oseba, ki je izvajala nasilje
V17 1	Bil sem začuden	Začudenje	Doživljanje prizora
L1 1	Nič	Brezčutnost	Doživljanje prizora
L2 1	Neprimerno mi je bilo, kako se je punca obnašala do mame	Neprimerno obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
L3 1	Postal sem pozoren, ko je kričala na mamo	Kričanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
L4 1	Jezo	Jeza	Doživljanje prizora
L4 2	Nemoč	Nemoč	Doživljanje prizora
L5 1	Ni mi bilo vseeno	Skrb	Doživljanje prizora
L5 2	Počutila sem se grozno	Zgroženost	Doživljanje prizora
L5 3	Nisem vedela, kako ji naj pomagam	Nemoč	Doživljanje prizora
L6 1	Nemočno	Nemoč	Doživljanje prizora
L6 2	Nisem se hotel vmešavati	Nevmešavanje	Doživljanje prizora
L7 1	Neprijetno mi je bilo opazovati	Neprijetnost	Doživljanje prizora
L8 1	Nisem vedela, za kaj gre	Nevednost	Doživljanje prizora
L9 1	Zanimivo	Zanimivost	Doživljanje prizora
Š1 1	Jeza	Jeza	Doživljanje prizora
Š2 1	Nelagodje	Nelagodje	Doživljanje prizora
Š3 1	Šok	Šok	Doživljanje prizora
Š3 2	Začudenje	Začudenje	Doživljanje prizora
Š4 1	Ni mi bilo vseeno za gospo	Skrb	Doživljanje prizora
Š4 2	Dekle pa se je grdo obnašalo do nje	Neprimerno obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
Š5 1	Bil sem šokiran	Šok	Doživljanje prizora
Š5 2	Nisem pričakoval takšnega obnašanja do starša	Nepričakovano obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
Š6 1	Punca se je nesramno obnašala do mame	Nesramno obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
Š6 2	Je lahko njena krivda-slaba vzgoja	Krivda mame	Žrtev
Š7 1	Zgroženje nad hčerko	Zgroženost	Doživljanje prizora
Š8 1	Bilo mi je neprijetno	Neprijetnost	Doživljanje prizora
Š8 2	Malo strah	Strah	Doživljanje prizora
Š9 1	Malo sem bila presenečena	Presenečenje	Doživljanje prizora
Š9 2	Ju nisem poznala	Nepoznavanje	Doživljanje prizora
Š9 3	Bili pa sta tudi kar glasni	Glasnost	Doživljanje prizora
Š9 4	Hčerka pa nesramna - nasilna do uboge mame	Nesramno obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje

Š10 1	Nelagodje	Nelagodje	Doživljanje prizora
Š10 2	Strah za žensko, saj je imela modrico na očesu	Strah	Doživljanje prizora
Š10 3	Neprimerno obnašanje hčerke	Neprimerno obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
Š11 1	Bil sem malce šokiran nad odnosom hčerke do matere	Šok	Doživljanje prizora
Š12 1	Bila sem presenečena nad obnašanjem hčerke	Nepričakovano obnašanje hčerke	Oseba, ki je izvajala nasilje
Š13 1	Doživljala sem strah in trepet pred hčerko	Strah	Doživljanje prizora
Š13 2	Vzgoja je važna	Pomembnost vzgoje	Žrtev

OSNO KODIRANJE

Oseba, ki je izvajala nasilje:

- Presenečenje zaradi ravnanja medicinske sestre (V1 1)
- Neprimerno obnašanje medicinske sestre (V10 1)
- Prezirajoča medicinska sestra (V16 2)
- Neprimerno obnašanje hčere (L2 1, Š4 2)
- Kričanje hčere (L3 1)
- Nepričakovano obnašanje hčere (Š5 2, Š12 1)
- Nesramno obnašanje hčere (Š6 1, Š9 4)

Žrtev:

- Sočutje (V2 1, V3 1, V16 1)
- Empatija (V3 2)
- Zaskrbljenost (V3 3)
- Pomoč (V12 1)
- Zdravstvene težave (V12 3)
- Nasilje (V15 1)
- Krivda mame (Š6 2)
- Pomembnost vzgoje (Š13 2)

Doživljanje prizora:

- Brežčustnost (V4 1, L1 1)
- Nevednost (V5 1, V6 2, V8 1, L8 1)
- Nenavadnost (V6 1, V7 1)
- Zanimivost (V7 2, L9 1)
- Začudenje (V9 1, V13 1, V17 1, Š3 2)
- Zgroženost (V9 2, L5 2, Š7 1)
- Neprijetnost (V11 1, L7 1, Š8 1)
- Vsakdanjost (V12 2)
- Jeza (V13 2, L4 1, Š1 1)
- Nelagodje (V14 1, Š2 1, Š10 1)
- Nemoč (L4 2, L5 3, L6 1)
- Skrb (L5 1, Š4 1, Š10 2)
- Nevmešavanje (L6 2)
- Šok (Š3 1, Š5 1, Š11 1, Š13 1)
- Strah (Š8 2)
- Presenečenje (Š9 2)
- Nepoznavanje (Š9 2)
- Glasnost (Š9 3)

3. Ali ste se kakorkoli (mimika obraza, telesna govorica, govorno ...) odzvali na situacijo?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	15	8	12	35	70 %
NE	7	5	3	15	30 %

Če DA, kako?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V1 2	Ostrmela sem in gledala z odprtimi usti	Strmenje	Mimika obraza
V2 2	Pogovarjali smo se o temi: »Kaj je narobe z njim?«	Kaj je narobe	Pogovor
V6 3	Mimika obraza		Mimika obraza
V7 3	Začudena mimika obraza	Začudenje	Mimika obraza
V7 4	Telesna govorica: »Kaj je to?«		Telesna govorica
V9 3	Z mimiko obraza		Mimika obraza
V9 4	Če bi nadaljevala, bi odreagirala tudi drugače - prekinila dogajanje	Prekinitev dogajanja	Možen odziv
V10 2	Mimika obraza		Mimika obraza
V11 2	Mimika obraza		Mimika obraza
V12 4	Opazil sem hitro	Opazovanje	Telesna govorica
V12 5	Da kdo priskoči na pomoč	Nudenje pomoči	Možen odziv
V13 3	Začudena sem bila	Začudenje	Lastno doživljanje
V13 4	Dala komentar na to, kaj se dogaja mojim prijateljem	Komentiranje	Pogovor
V14 2	Z mimiko obraza		Mimika obraza
V16 3	Začudenost	Začudenje	Lastno doživljanje
V16 4	Hotel sem pomagati	Nudenje pomoči	Možen odziv
V17 2	Debelo sem pogledal	Pogled	Mimika obraza
V18 1	Postala sem presenečena nad mimiko obraza		Mimika obraza
V19 1	Čudni pogledi	Pogled	Mimika obraza
L2 2	Namignila sem prijateljici, naj pogleda	Namigovanje	Pogovor
L3 2	Mimika obraza		Mimika obraza
L5 4	Z možem sva se spogledla	Spogledovanje	Telesna govorica
L5 5	Se pričela pogovarjati		Pogovor
L6 3	Pogovarjala sva se z ženo		Pogovor
L7 2	Mimika		Mimika obraza
L8 2	Pogovarjala sem se o tem s prijateljico		Pogovor
L9 2	Mimika		Mimika obraza
L10 1	Gledal sem		Opazovanje
Š1 2	Mimiko		Mimika obraza
Š1 3	Telesno govorico		Telesna govorica
Š1 4	Govorno	Verbalno	Pogovor
Š2 2	Spogledovanje	Spogledovanje	Telesna govorica
Š2 3	Začudenje	Začudenje	Lastno doživljanje
Š3 3	Mimika		Mimika obraza
Š3 4	Govorni ženi	Verbalno	Pogovor
Š4 3	Obrnila sva se s prijateljem in v šoku opazovala	Opazovanje	Telesna govorica

Š4 4	Komentirala, kako je nesramna	Komentiranje	Pogovor
Š6 3	Za mizo smo komentirali	Komentiranje	Pogovor
Š7 2	S sosedo sva se ustrašili	Strah	Lastno doživljanje
Š7 3	Pogovarjali sva se o tem, da bi odšli	Morebiten odhod	Možen odziv
Š8 3	Mimika		Mimika obraza
Š8 4	Pogovor s sosedo		Pogovor
Š9 5	O situaciji sem se pogovarjala z možem		Pogovor
Š9 6	Rekla sem, da bi jaz mojim že prej kaj rekla	Verbalen odziv	Možen odziv
Š10 4	Začudenje ob njenem obnašanju, glasnem in neprimernem obnašanju	Začudenje	Lastno doživljanje
Š11 2	Z besedno pripombo	Pripomba	Pogovor
Š12 2	Z mimiko obraza		Mimika obraza

OSNO KODIRANJE

Mimika obraza: (V6 3, V9 3, V10 2, V11 2, V14 2, V18 1, L3 2, L7 2, L9 2, Š1 2, Š3 3, Š8 3, Š12 2)

- Strmenje (V1 2)
- Začudenje (V7 3)
- Pogled (V17 2, V19 1)

Pogovor: (V2 2, L5 5, L6 3, L8 2, Š8 4, Š9 5)

- Kaj je narobe (V2 2)
- Komentiranje (V13 4, Š4 4, Š6 3)
- Namigovanje (L2 2)
- Verbalno (Š1 4, Š3 4)
- Pripomba (Š11 2)

Telesna govorica: (V7 4, Š1 3)

- Opazovanje (V12 4, L10 1, Š4 3)
- Spogledovanje (L5 4, Š2 2)

Možen odziv:

- Prekinitev dogajanja (V9 4)
- Nudenje pomoči (V12 5, V16 4)
- Morebiten odhod (Š7 3)
- Verbalen odziv (Š9 6)

Lastno doživljanje:

- Začudenje (V13 3, V16 3, Š2 3, Š10 4)
- Strah (Š7 2)

Če NE, kaj bi se moralo zgoditi, da bi se?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V4 2	Ne vem	Brez ideje	Nevednost
V5 2	Moral bi jo videti	Videnje prizora	Opaznost prizora
L4 3	Če bi prišlo do nasilja	Prisotnost nasilja	Nasilje
L11 1	Moral bi jo videti	Videnje prizora	Opaznost prizora
Š5 3	Fizično nasilje	Fizično nasilje	Nasilje
Š14 1	Videti prizor	Videnje prizora	Opaznost prizora

OSNO KODIRANJE

Opaznost prizora:

- Videnje prizora (V5 2, L11 1, Š14 1)

Nasilje:

- Prisotnost nasilja (L4 3)
- Fizično nasilje (Š5 3)

Nevednost:

- Brez ideje (V4 2)

4. Ali bi se odzvali drugače, če bi bilo v lokalu prisotnih manj ljudi?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	5	4	5	14	28 %
NE	17	9	10	36	72 %

Če DA, kako?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V10 3	Verjetno bi se prej odzval verbalno	Govorno	Verbalen odziv
V13 5	Povedal tej osebi, ki je bila odgovorna za invalidno osebo	Opazka medicinski sestre	Verbalen odziv
V17 3	Pomagal bi		Pomoč
V19 2	Verjetno bi bila bolj pozorna	Večja pozornost	Pozornost
V19 3	Prej kaj ukrenila	Ukrep	Pomoč
L2 3	Bila bi bolj pozorna na vse skupaj	Večja pozornost	Pozornost
L4 4	Počutil bi se odgovornega, da pomagam mami	Odgovornost pomagati	Pomoč
L6 4	Vprašal bi gospo, če je vredno	Opazka žrtvi	Verbalen odziv
L8 3	Prej bi pristopila		Pristop
L8 4	Vprašala, če potrebujeta pomoč		Pomoč
Š5 4	Poskušal bi pomiriti situacijo	Soočenje	Pristop
Š7 4	Verjetno bi zmrznila	Šok	Negibnost
Š8 5	Verjetno bi odšla	Odhod	Odhod iz situacije
Š11 3	Verjetno bi pristopil malo bližje		Pristop
Š14 2	Če bi bilo manj ljudi, bi to videl in jih opozoril	Opozorjanje	Verbalen odziv

OSNO KODIRANJE

Verbalen odziv:

- Govorno (V10 3)
- Opazka medicinski sestre (V13 5)
- Opazki žrtvi (L6 4)

- Opozarjanje (Š14 2)

Pomoč: (V17 3, L8 4)

- Ukrep (V19 3)
- Odgovornost pomagati (L4 4)

Pozornost:

- Večja pozornost (V19 2, L2 3)

Pristop: (L8 3, Š11 3)

- Soočenje (Š5 4)

Negibnost:

- Šok (Š7 4)

5. Če bi kdo z igralcema načel pogovor o situaciji, ali bi tudi Vi pristopili?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	8	6	6	20	40 %
NE	12	7	9	28	56 %
	1 x: Mogoče 1 x: Odvisno, kako bi pristopil				4 %

6. Ali bi se odzvali drugače, če bi vedeli, da je situacija zaigrana?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	8	3	7	18	36 %
NE	14	10	8	32	64 %

Če DA, kako?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V1 3	Ne bi reagirala	Brez reakcije	Neodzivnost
V9 5	Brez reakcije	Brez reakcije	Neodzivnost
V12 6	Opazoval bi reakcije drugih	Opazovanje drugih reakcij	Opazovanje
V13 6	Ne bi odreagirala	Brez reakcije	Neodzivnost
V13 7	Niti ne bi opazila	Nepozornost	Neodzivnost
V19 4	Na drugačen način bi vse opazovala	Sprememba zaznavanju v	Opazovanje
L2 4	Ne bi se vpletala	Brez vključitve	Neodzivnost
L5 6	Sploh se ne bi odzvala	Brez reakcije	Neodzivnost
L5 7	Bila bi pomirjena, ker bi bilo zaigrano	Pomiritev	Doživljanje ob igri
Š3 5	Ne bi gledal	Nepozornost	Neodzivnost
Š4 5	Mogoče bi bolj samo opazoval		Opazovanje
Š6 4	Ne bi posvečal pozornosti	Nepozornost	Neodzivnost
Š7 5	Ne bi se ustrašila	Odsotnost strahu	Doživljanje ob igri
Š8 6	Ne bi se o tem pogovarjala	Nepozornost	Neodzivnost
Š11 4	Z manj čustvi	Odsotnost čustev	Doživljanje ob igri

Š12 3	Saj je samo igra	Igran prizor	Doživljanje ob igri
-------	------------------	--------------	---------------------

OSNO KODIRANJE

Neodzivnost:

- Brez reakcije (V1 3, V9 5, V13 6, L5 6)
- Brez vključitve (L2 4)
- Nepozornost (V13 7, Š3 5, Š6 4, Š8 6)

Opazovanje: (Š4 5)

- Opazovanje drugih reakcij (V12 6)
- Sprememba v zaznavanju (V19 4)

Doživljanje ob igri:

- Pomiritev (L5 7)
- Odsotnost strahu (Š7 5)
- Odsotnost čustev (Š11 4)
- Igran prizor (Š12 3)

7. Ali ste se že kdaj prej srečali s socialnim eksperimentom? (televizijske oddaje, skrite kamere, Youtube kanal ...)

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	6	5	7	18	36 %
NE	16	8	8	32	64 %

Če DA, kje?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V3 4	Internet	Internet	Spletni mediji
V3 5	TV	Televizija	Televizijski mediji
V3 6	V živo	Prisostvovanje	Osebna izkušnja
V9 6	Samo kot obiskovalec/opazovalec	Prisostvovanje	Osebna izkušnja
V11 3	Tv	Televizija	Televizijski mediji
V13 8	Na televiziji	Televizija	Televizijski mediji
V16 5	Youtube	Youtube kanal	Spletni mediji
V16 6	Skrita kamera	Skrita kamera	Televizijski mediji
L2 5	Skrita kamera	Skrita kamera	Televizijski mediji
L4 5	Youtube	Youtube kanal	Spletni mediji
L4 6	TV	Televizija	Televizijski mediji
L9 3	Internet	Internet	Spletni mediji
L10 2	Brain games in podobno	Oddaje	Televizijski mediji
L13 1	TV	Televizija	Televizijski mediji
Š1 5	Televizijske oddaje	Oddaje	Televizijski mediji
Š1 6	Skrite kamere	Skrita kamera	Televizijski mediji
Š3 6	Skrite kamere	Skrita kamera	Televizijski mediji
Š6 5	Oddaje	Oddaje	Televizijski mediji
Š9 7	Skrite kamere	Skrita kamera	Televizijski mediji
Š9 8	Razne oddaje poučne	Oddaje	Televizijski mediji
Š10 5	Youtube kanal	Youtube kanal	Spletni mediji
Š13 3	TV	Televizija	Televizijski mediji
Š15 1	Youtube kanal	Youtube kanal	Spletni mediji

OSNO KODIRANJE

Spletni mediji:

- Internet (V3 4, L9 3)
- Youtube kanal (V16 5, L4 5, Š10 5, Š15 1)

Televizijski mediji:

- Televizija (V3 5, V11 3, V13 8, L4 6, L13 1, Š13 3)
- Skrita kamera (V16 6, L2 5, Š1 6, Š3 6, Š9 7)
- Oddaje (L10 2, Š1 5, Š6 5, Š9 8)

Osebna izkušnja:

- Prisostvovanje (V3 6, V9 6)

8. Bi sodelovali v eksperimentu kot udeleženec, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim in bi Vas za to prosili?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	16	7	8	31	62 %
NE	6	6	7	19	38 %

9. Se Vam zdi sporno, da Vašega soglasja za sodelovanje nismo predhodno pridobili?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	1	4	5	10	20 %
NE	21	9	10	40	80 %

10. Kako je izkušnja udeležbe v eksperimentu samem vplivala na Vas?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V1 4	Bilo je zanimivo	Zanimivo	Doživljanje prizora
V1 5	Nepričakovano	Nepričakovano	Doživljanje prizora
V2 3	Bogi človek	Sočutje	Doživljanje prizora
V4 3	Vse vredu	Dobro	Doživljanje prizora
V5 3	Zelo dobro	Dobro	Doživljanje prizora
V6 4	Zelo zanimivo	Zanimivo	Doživljanje prizora
V6 5	Nekaj novega	Novost	Spoznanje
V7 5	Nisem pričakovala tega	Nepričakovano	Doživljanje prizora
V7 6	Zanimiv prizor	Zanimivo	Doživljanje prizora
V8 2	Ni vplivala	Brez vpliva	Nevplivnost
V9 7	Bilo je zelo zanimivo	Zanimivo	Doživljanje prizora
V10 4	Nič posebnega	Brez vpliva	Nevplivnost
V11 4	Ni vplivalo	Brez vpliva	Nevplivnost
V12 7	Vsekakor pozitivno	Dobro	Doživljanje prizora
V13 9	Malo sem se zamislila, ker če tega ne bi videla, ne bi o tem razmišljala	Sprožilec razmišljanja	Spoznanje
V14 3	Pozitivno	Dobro	Doživljanje prizora
V16 7	Ni vplivalo	Brez vpliva	Nevplivnost
V19 5	Dalo mi je mislit	Tok misli	Razmišljanje
L2 6	Zanimiva izkušnja	Zanimivo	Doživljanje prizora
L2 7	V prihodnje bom prej pomagala	Pomoč	Spoznanje
L3 3	Dala mi je misliti	Tok misli	Razmišljanje
L4 7	Nisem se počutil kot da	Občutek neudeležnosti	Izvedba eksperimenta

	bi bil udeležen, če sem samo gledal		
L5 8	Začela sem razmišljati o tem, kako lahko pomagamo drugim	Nudnje pomoči	Razmišljanje
L6 5	V prihodnje bom bolj pozoren	Pozornost	Spoznanje
L7 3	Pozitivno	Dobro	Doživljanje prizora
L7 4	Zanimivo je bilo	Zanimivo	Doživljanje prizora
L8 5	Zanimiv prizor	Igra	Izvedba eksperimenta
L8 6	Sem se zamislila	Tok misli	Razmišljanje
L9 4	Nič posebnega	Brez vpliva	Nevplivnost
L10 3	Niti ni	Brez vpliva	Nevplivnost
L11 2	Moti me, da nisem vedel zakaj gre	Etičnost	Izvedba eksperimenta
L12 1	Nič ni vplivalo na mene	Brez vpliva	Nevplivnost
Š2 4	Da se takšne situacije dogajajo v resničnem življenju	Uvid v prisotnost nasilja	Nasilje
Š3 7	Nikakor	Brez vpliva	Nevplivnost
Š4 6	Nič posebnega	Brez vpliva	Nevplivnost
Š4 7	Vem nekaj novega	Novost	Spoznanje
Š5 5	Ni posebi vplivala name	Brez vpliva	Nevplivnost
Š6 6	Zdaj razmišljam o etiki	Etičnost	Izvedba eksperimenta
Š6 7	Zakaj niste prej povedli pa nas vprašali	Pristanek za sodelovanje	Izvedba eksperimenta
Š7 6	Malo se zamisliš, koliko nasilja je vsepovsod okoli nas	Razmišljanje o nasilju	Nasilje
Š7 7	Mama ni pravilno pristopila do nje	Neprimeren pristop matere	Zaigran prizor
Š8 7	Nov pogled na nasilje v družini, da je lahko vsepovsod	Uvid v prisotnost nasilja	Nasilje
Š9 9	To nasilje mi je ostalo v glavi	Razmišljanje o nasilju	Nasilje
Š10 6	Bila sem šokirana nad obnašanjem in vpitjem hčerke na mamo	Obnašanje hčerke	Zaigran prizor
Š10 7	To je popolnoma nesprejemljivo in neprimerno	Nesprejemljivo vedenje	Zaigran prizor
Š11 5	Dobil sem nov pogled na odnos hčerka - mama oziroma starši - otroci	Uvid v odnos	Spoznanje
Š12 4	Čustveno	Čustveno	Doživljanje prizora
Š13 4	Počutil sem se kot v filmu	Nerealnost situacije	Doživljanje prizora

OSNO KODIRANJE

Doživljanje prizora:

- Zanimivo (V1 4, V6 4, V7 6, V9 7, L2 6, L7 4)
- Nepričakovano (V1 5, V7 5)
- Sočutje (V2 3)
- Dobro (V4 3, V5 3, V12 7, V14 3, L7 3)
- Čustveno (Š12 4)
- Nerealnost situacije (Š13 4)

Spoznanje:

- Novost (V6 5, Š4 7)
- Sprožilec razmišljanja (V13 9)
- Pomoč (L2 7)
- Pozornost (L6 5)
- Uvid v odnos (Š11 5)

Razmišljanje:

- Tok misli (V19 5, L3 3, L8 6)
- Nudjenje pomoči (L5 8)

Nasilje:

- Uvid v prisotnost nasilja (Š2 4, Š8 7)
- Razmišljanje o nasilju (Š7 6, Š9 9)

Izvedba eksperimenta:

- Občutek neudeležnosti (L4 7)
- Igra (L8 5)
- Etičnost (L11 2, Š6 6)
- Pristanek za sodelovanje (Š6 7)

Zaigran prizor:

- Neprimeren pristop matere (Š7 7)
- Obnašanje hčerke (Š10 6)
- Nesprejemljivo vedenje (Š10 7)

Nevplivnost:

- Brez vpliva (V8 2, V10 4, V11 4, V16 7, L9 4, L10 3, L12 1, Š3 7, Š4 6, Š5 5)

11. Ste mnenja, da smo z eksperimentom posegli v Vašo zasebnost?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	1	3	3	7	14 %
NE	21	10	12	43	86 %

Če DA, kako?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
L10 4	Ni mi bilo potrebno	Nepotrebnost udeležnosti	Nepotrebnost
L11 3	Prišel sem na kavo s prijatelji, rabim mir	Motenje zasebnosti	Vdor v zasebnost
Š8 8	Moja čustva in razmišljanje je drugačno	Sprememba v čustvovanju in razmišljanju	Sprememba razmišljanja v prihodnosti

OSNO KODIRANJE

Nepotrebnost:

- Nepotrebnost udeležnosti (L10 4)

Vdor v zasebnost:

- Motenje zasebnosti (L11 3)

Sprememba razmišljanja v prihodnosti:

- Sprememba v čustvovanju in razmišljanju (Š8 8)

12. Ali se Vam je pri izvedbi tega eksperimenta zdelo kaj etično spornega?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	2	3	3	8	16 %
NE	19	10	12	42	84 %

Če DA, kaj?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V10 5	Odnos med njima	Odnos	Vloga igralcev
V14 4	Neprimerna komunikacija med nastopajočima	Komunikacija	Vloga igralcev
L4 8	Odnos med njima	Odnos	Vloga igralcev
L10 5	Neprimeren prizor	Neprimernost prizora	Prizor
Š6 8	Vse	Spornost celotnega dogajanja	Prizor
Š7 8	Odnos hčerke do matere	Odnos med igralci	Vloga igralcev
Š8 9	Obnašanje punce do mame	Obnašanje hčerke	Vloga igralcev

OSNO KODIRANJE

Vloga igralcev:

- Odnos med igralci (V10 5, L4 8, Š7 8)
- Komunikacija (V14 4)
- Obnašanje hčerke (Š8 9)

Prizor:

- Neprimernost prizora (L10 5)
- Spornost celotnega dogajanja (Š6 8)

13. Bi v prihodnje sodelovali kot udeleženec v takih eksperimentih?

	VELENJE	LJUBLJANA	ŠEMPETER	SKUPNO	SKUPNO (%)
DA	13	7	9	29	58 %
NE	9	6	6	21	42 %

14. Kaj bi nam morebiti še želeli sporočiti?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V4 4	Vse vredu	Pozitivnost	Socialni eksperiment
V6 6	Samo tako naprej	Pohvala	Spodbuda
V6 7	Zanimiva ideja	Zanimivost	Socialni eksperiment
V9 8	Super sta	Pohvala	Spodbuda
V10 6	Kul zadeva	Pozitivnost	Socialni eksperiment
V10 7	Mogoče bi lahko bilo malo manj glasno ,ker je bla v ozadju glasba	Moteči dejavnik pri izvedbi	Socialni eksperiment
V11 5	Bodi dober	Nepomembno	Nepomembni komentar

V12 8	Super je, ko je lušno	Nepomembno	Nepomembni komentar
V13 10	S tem eksperimentom sem se zamislila, mogoče bi se tudi drugi ljudje	Razmišljanje	Socialni eksperiment
L4 9	Zanimivo	Zanimivost	Socialni eksperiment
L4 10	Še več tega je potrebno	Razširjenost	Socialni eksperiment
L8 7	Čestitke za pogum	Pohvala	Spodbuda
L13 2	Škoda, da nisem tako dobro opazil prizora	Razočaranje nad zamujenim prizorom	Socialni eksperiment
Š5 6	Ničesar	Brez sporočila	Nepomembni komentar
Š10 8	Bravo, samo tako naprej	Pohvala	Spodbuda
Š10 9	Več se bo o tem govorilo, boljše bo	Ozaveščanje	Nasilje
Š12 5	Da se take stvari marsikje dogajajo, pa si vsi zatiskamo oči	Prisotnost nasilja	Nasilje

OSNO KODIRANJE

Socialni eksperiment:

- Pozitivnost (V4 4, V10 6)
- Zanimivost (V6 7, L4 9)
- Moteči dejavnik pri izvedbi (V10 7)
- Razmišljanje (V13 10)
- Razširjenost (L4 10)
- Razočaranje nad zamujenim prizorom (L13 2)

Spodbuda:

- Pohvala (V6 6, V9 8, L8 7, Š10 8)

Nasilje:

- Ozaveščanje (Š10 9)
- Prisotnost nasilja (Š12 5)

Nepomembni komentar:

- Nepomembno (V11 5, V12 8)
- Brez sporočila (Š5 6)

9.6. Analiza intervjujev

ODPRTO KODIRANJE

Kako ste se počutili ob zaigrani situaciji?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A1	Bilo mi je zanimivo, kako se je medicinska sestra obnašala do njega.	Zanimivo obnašanje medicinske sestre	Oseba, ki izvaja nasilje
A2	Ne vidiš tega ravno vsak dan.	Nevsakdanjost	Doživljanje prizora

A3	Ni mi bilo preveč prijetno, ko sem to videla in gledala.	Neprijetnost	Doživljanje prizora
A4	Nič mi ni bilo jasno, zakaj se ona tako grdo obnaša.	Nejasnost	Doživljanje prizora
A5	Sem videla, kako je oblečena, pa sem si mislila, da je to njena služba.	Uniformiranost medicinske sestre	Oseba, ki izvaja nasilje
A6	Bi morala biti bolj prijazna z njim.	Več prijaznosti	Oseba, ki izvaja nasilje
B1	Začuden sem bil.	Začudenost	Doživljanje prizora
B2	Začudil me je predvsem ta odnos med njima.	Začudenost nad odnosom igralcem	Doživljanje prizora
C1	Čudno mi je bilo.	Nenavadnost	Doživljanje prizora
C2	Sem se počutila kot da sem priča nečemu neprimernemu.	Neprimernost	Doživljanje prizora
D1	Bilo mi je malce neprijetno, ko sem ju opazovala.	Neprijetnost	Doživljanje prizora
D2	Ni se mi zdelo primerno, da se punca tako obnaša do svoje mame.	Neprimerno obnašanje hčerke	Oseba, ki izvaja nasilje
E1	Počutila sem se grozljivo.	Grozljivost	Doživljanje prizora
E2	Ker mi je takšno obnašanje do starša neprimerno, mislim v javnosti, v lokalu ...	Neprimerno obnašanje hčerke	Oseba, ki izvaja nasilje
E3	Meni to sploh ni primerno.	Neprimernost nasilja	Nasilje
E8	Strah me je bilo.	Strah	Doživljanje prizora
E9	Skrbelo me je za varnost gospe.	Skrb	Žrtev
F1	Prestrašen sem bil malo.	Strah	Doživljanje prizora
F2	Ni mi bilo jasno zakaj gre.	Nejasnost	Doživljanje prizora
F3	Bilo je zelo glasno vse skupaj.	Glasnost	Doživljanje prizora
F4	Ker bilo je res nesramno.	Nesramnost hčerke	Oseba, ki izvaja nasilje
F10	Gospa se mi je zasmilila.	Sočutje	Žrtev

Kaj je pritegnilo vašo pozornost?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A7	Oba sem videla kar hitro.	Hitro zaznavanje	Igrani par
A8	Edino sonce me je motilo, tako da sprva nisem bila prepričana kaj vidim.	Nejasnost	Prizor
A9	Videla sem slepega fanta na berglah.	Zunanje karakteristike - oviranost	Vloga žrtve
A10	Težko je hodil .	Zunanje karakteristike - oviranost	Vloga žrtve
A11	Zasmilil se mi je.	Sočutje	Vloga žrtve
A12	Prizor je bil malo čuden,	Nevsakdanjost	Prizor

	tak nevsakdanji.		
A13	Prvo mi je pozornost pritegnil on.	Pritegnitev pozornosti	Vloga žrtve
A14	Potem sem videla kako je bila ona oblečena.	Uniformiranost medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
A15	Bila je nesramna do njega. Sploh mu ni posvečala pozornosti, bila je zelo groba.	Neprimerno obnašanje medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
A16	Pa ne bi smela biti.	Neopravljanje službenih zadolžitev medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
B3	Obnašanje te sestre, delovala je kot medicinska sestra, ne vem točno kaj je, nad človekom, ki je na berglah.	Obnašanje medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
B4	Kar grdo se je obnašala do njega.	Neprimerno obnašanje medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
B5	Se mi je zdelo da je še slep.	Zunanje karakteristike-oviranost	Vloga žrtve
B6	Se ona niti malo ne trudi, da bi ga vodila.	Neprimerno obnašanje medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
B7	Se mi je zdelo kruto do človeka, ker si zagotovo ni tega zaslužil.	Sočutje	Vloga žrtve
C3	Dvojica, ki je prihajala do lokala.	Zaznavanje	Igrani par
C4	Delovalo mi je, kot da se kregata, oziroma bolj ona njega.	Komunikacija	Igrani par
C5	Drla se je nanj.	Vpitje medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
C6	Z rokami klatila okoli, da sem mislila, da še malo manjka pa bi ga udarila.	Neprimerno obnašanje medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
C7	Ni se mi zdelo primerno niti najmanj, glede na to, da je bila ona zadolžena za njega.	Neopravljanje službenih zadolžitev medicinske sestre	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
C8	Pač to sem predvidevala, glede na njena oblačila in priponko z imenom.	Uniformiranost medicinske sestre	Vloga medicinske sestre
D3	Najprej sem opazila punco, ki se je glasno pogovarjala po telefonu. Ko sem ji prišla postreči, je bila vidno razburjena.	Obnašanje hčerke	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
D4	Mojo pozornost je pritegnila šele mama, ko je prišla.	Pritegnitev pozornosti	Vloga žrtve
D5	Obnašala se je, kot da bi se bala punce.	Prestrašenost	Vloga žrtve
D6	Izstopali sta, zato sem ju začela bolj opazovati.	Opaznost	Igrani par

E4	Kar naenkrat sem slišala glasno vpitje.	Komunikacija	Igrani par
F5	To, da je dekle bilo besedno zelo nasilno do gospe.	Obnašanje hčerke	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
F7	Gospa je vsa prestrašena sedela za mizo.	Prestrašenost	Vloga žrtve
F8	Dekle pa mahalo z rokami.	Obnašanje hčerke	Vloga osebe, ki izvaja nasilje
F9	Šele po tem ko se je gospa obrnila, sem videl, da je imela modrico na očesu.	Zunanje karakteristike-posledice nasilja	Vloga žrtve

Na kakšen način ter zakaj ste se odzvali? Če se niste odzvali - zakaj ne?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
A17	Zdaj da bi šla do njiju, to nisem.	Brez pristopa	Pristop	Dejanski odziv
A18	Sem pa gledala ves čas.	Podrobno opazovanje	Opazovanje	Dejanski odziv
A19	Rekla sem prijateljici, naj pogleda.	Usmeritev pozornosti	Namig prijateljici	Dejanski odziv
A20	Obe sva se zgražali.	Zgražanje	Doživljanje prizora	Dejanski odziv
A21	Se spraševali, kaj sploh je to.	Iskanje razlage	Pogovor s prijateljico	Dejanski odziv
B8	Gledal sem začudeno.	Začudenje	Mimika obraza	Dejanski odziv
B9	Za mizo smo se začeli o tem pogovarjati.	Razprava	Pogovor z znanci	Dejanski odziv
B10	Samo so bili nekateri glasni, da je zelo pijan.	Značilnosti žrtve	Pogovor o značilnostih	Dejanski odziv
B11	Eni so rekli, da so ga že videli, pa da naj ne hodimo tja.	Priporočilo	Umik	Dejanski odziv
C9	Bila sem v nekakšnem šoku, nisem mogla kaj preveč funkcionirati.	Šok	Doživljanje prizora	Dejanski odziv
C10	Ostali za našo mizo so postali pozorni nanju, ker sem jaz buljila verjetno.	Strmenje	Opazovanje	Dejanski odziv
C11	V glavi se mi je že odvijal načrt, kako bi pristopila in kako bi ji lahko pomagala.	Nudenje pomoči	Možen odziv	Možen odziv
C12	Imela sem že izkušnjo z nasiljem, zato.	Izkušnja nasilja	Razmišljanje o nasilju	Razlog za neodziv
C13	Sošolkino mamo je mož pretepal in so	Izkušnja nasilja	Razmišljanje o nasilju	Razlog za neodziv

	z bratom šli v varno hišo.			
C14	Vem dovolj, da se zavedam, da nikakršno nasilje ni prav.	Nesprejemljivost nasilja	Razmišljanje o nasilju	Razlog za neodziv
C15	Ga moramo preprečiti, saj smo kot priče tudi sokrivi, če ne ukrepamo.	Nesprejemljivost nasilja	Razmišljanje o nasilju	Razlog za neodziv
C16	Samo vseeno mi je bilo posledice zame.	Zanemarjanje lastne varnosti	Možen odziv	Razlog za neodziv
C17	On je izgledal šibkejši.	Dojemanje podrejenega položaja	Žrtev	Dejanski odziv
C18	Tak ranljiv.	Dojemanje podrejenega položaja	Žrtev	Dejanski odziv
C19	Ona pa ga je kar na grdo, pa pustila ga je zadaj.	Odnos medicinske sestre	Oseba, ki izvaja nasilje	Dejanski odziv
C20	On pa slep in na berglah.	Zunanje karakteristike - oviranost	Žrtev	Dejanski odziv
C21	Res je izgledal malo pijan, ampak tudi to ni izgovor, da bi ona upravičeno tako delala z njim.	Neupravičeno ravnanje medicinske sestre	Oseba, ki izvaja nasilje	Dejanski odziv
D7	Samo bolj podrobno sem ju opazovala.	Podrobno opazovanje	Opazovanje	Dejanski odziv
D8	Vse skupaj trajalo premalo časa, da bi se odzvala kakorkoli drugače.	Kratkočasnost prizora	Doživljanje prizora	Razlog za neodziv
E5	Pogledala sem.	Pogled	Mimika obraza	Dejanski odziv
E6	Definitivno se ne bi vmešavala.	Brez pristopa	Pristop	Dejanski odziv
E7	Ostala bi na varni razdalji in jo po potrebi še podaljšala.	Odstranitev iz situacije	Možen odziv	Možen odziv
E10	Ne, enako bi me bilo strah. <i>(tudi če bi bilo v lokalni prisotnih manj ljudi).</i>	Strah	Doživljanje prizora	Dejanski odziv
E11	Ne bi se vmešavala v nobenem primeru. <i>(četudi bi kdo drug najprej pristopil do igralcev).</i>	Brez pristopa	Pristop	Dejanski odziv

F6	Ko sem slišal kričanje, sem se obrnil in začel gledati.	Podrobno opazovanje	Opazovanje	Dejanski odziv
F11	Avtomatsko sem pogledal tudi po prostoru.	Opazovanje drugih udeležencev	Opazovanje	Dejanski odziv
F12	Vsi so ju opazili, ampak ukrepal ni nihče, zato tudi jaz nisem.	Razpršena odgovornost	Pristop	Razlog za neodziv
F13	Verjetno bi, če bi le trajalo še malo dlje.	Ukrep ob nadaljevanju prizora	Možen odziv	Možen odziv

Če bi vedeli, da je situacija zaigrana, bi se odzvali drugače? Kako?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A22	Ja, zagotovo bi se.	Drugačen odziv	Sprememba odziva
A23	Če bi vedela, da situacija ni realna, po vsej verjetnosti sploh ne bi pritegnila moje pozornosti.	Neposvečanje pozornosti	Igran prizor
A24	Vedela bi, da je zaigrano in kaj ima sploh smisel.	Nesmiselnost odziva	Igran prizor
B12	Če bi vedel, da je to eksperiment, bi po moje še prej vstal pa šel tja.	Hitrejši odziv	Sprememba odziva
B13	Nekaj bi ji rekel, ne vem, da naj ga neha mučiti.	Soočenje	Sprememba odziva
B14	Bi mogoče prvo vprašal, kaj sta onadva.	Soočenje	Sprememba odziva
B15	Poskušal bi kaj izvleči iz njega.	Soočenje	Sprememba odziva
B16	Ga spravim na samo, če si pred njo ne bi upal.	Ločitev igralcev	Sprememba odziva
B17	Po moje, da ja (<i>dejstvo, da bi bil opazovan spodbudilo, da bi ravnal v skladu s svojo vestjo</i>).	Spodbuda moralnosti	Igran prizor
B18	Nasilje mi ni sprejemljivo nikakor.	Nesprejemljivost nasilja	Razmišljanje
B19	Bi verjetno kar burno reagiral.	Buren odziv	Sprememba odziva
C22	Nisem razmišljala o tem, da je situacija zaigrana.	Realnost situacije	Razmišljanje
C23	Nekako sem se kar poistovetila z njim.	Poistovetenje z žrtvijo	Razmišljanje
C24	Mogoče bi se manj zadrževala.	Hitrejši odziv	Sprememba odziva
C25	Bi vedela, da ne bo nič konfliktov pa težav.	Odsotnost nevarnosti	Igran prizor
C26	Mogoče bi se me manj dotaknil prizor, mislim, da si ga ne bi toliko k srcu vzela.	Manj intenzivno čustvanje	Razmišljanje
D9	Vse skupaj bi še bolj	Podrobno opazovanje	Sprememba odziva

	podrobno opazovala.		
D10	Bila bi pozorna tudi na igro.	Pozornost na igro	Igran prizor
F17	Spet odvisno, za kake potrebe.	Glede na potrebe	Sprememba odziva
F18	Če bi bil zaželen odziv, bi se verjetno v krajšem času odzval.	Hitrejši odziv	Sprememba odziva
F19	Po spet drugi strani bi vedel, da se ne more razviti v pretep in bi pristopil bolj agresivno.	Agresivnejši pristop	Sprememba odziva

Kako je udeležba v socialnem eksperimentu vplivala na vas?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A25	Ne bi mogla reči, da sem zdaj kakorkoli drugačna zaradi tega.	Nespremenjenost	Nevplivnost
A26	Mi je pa dalo misliti.	Tok misli	Razmišljanje
A27	Se mi zdi, da sploh ne razmišljamo o teh rečeh, nasilju pa tem, vse dokler nismo v taki situaciji.	Prisostvovanje	Razmišljanje o nasilju
A28	Da to vidimo, opazimo in potem se zamisliš.	Prisostvovanje	Razmišljanje o nasilju
A29	Realnost je taka, nasilje se dogaja.	Prisotnost	Razmišljanje o nasilju
A30	Tukaj je bila še bolj nenavadna situacija. Medicinska sestra pa ta slep fant.	Odnos medicinska sestra in uporabnik	Razmišljanje
B20	Mislim da bom bolj pozoren na take stvari.	Pozornost	spoznanje
B21	Pa jih bom bolj iskal.	Iskanje podobnih dogodkov	Spoznanje
B22	Da se to nekako dogaja okoli, samo si ne misliš, da je to ravno okoli tebe.	Prisotnost	Razmišljanje o nasilju
B23	Slovenija se zdi nekako prijazna glede tega ali kako naj rečem.	Toleranca družbe	Razmišljanje o nasilju
C27	Ja, je kar veliko vplivala.	Velik vpliv	Vplivnost
C28	To mi je nekako potrditev, da so moja čustva in razmišljanja pravilna.	Potrditev čustvovanja in razmišljanja	Spoznanje
C29	Da moramo reagirati na takšne stvari in pomagati šibkejšim, ker skupaj smo močnejši in se enostavno moramo podpirati.	Altruistično vedenje	Razmišljanje
C30	Upam, da bi meni kdo pomagal, če bi se znašla v takšni situaciji premoči.	Upanje na pomoč	Razmišljanje
D11	Doživela sem novo	Nova izkušnja	Vplivnost

	izkušnjo, kajti še nikoli prej nisem bila priča čemu takemu.		
D12	O tem se bom zagotovo pogovarjala s prijatelji.	Nadaljnji pogovori	Vplivnost
E12	Sem se malo zamislila.	Tok misli	Razmišljanje
F20	Mislim, da ni.	Brez vpliva	Nevplivnost
F21	Seveda nikoli ne bom enak kot pred tem dogodkom, ampak po nobeni preživeti minuti ne bom enak, kot sem bil prej.	izkušnja	Vplivnost
F22	Če je že kako vplivala name, mislim da je pozitivno.	Pozitiven vpliv	Vplivnost

Ste razmišljali o morebitnih nadaljnjih korakih za rešitev situacije. Če da - kakšni bi bili?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A31	Se je zgodilo tako hitro, da sploh nisem pomislila, da bi stopila do njiju ali pa karkoli rekla.	Kratkočasnost prizora	Dejavniki neodzivnosti
A32	Čeprav zdaj razmišljam, da bi bila to verjetno dobra ideja.	Obžalovanje	Verbalni pristop
A33	Samo po drugi strani nisem ravno tak tip človeka.	Osebnost	Dejavniki neodzivnosti
A34	Bi verjetno čakala da kdorkoli drug kaj reče.	Prelaganje odgovornosti	Dejavniki neodzivnosti
A35	Mogoče bi kaj rekla, če bi šlo res čez meje. Ko bi videla, da je za njega preveč.	Preseganje mej žrtve	Verbalni pristop
A36	Da naj pazi kako se obnaša (<i>medicinska sestra</i>), da to ni sprejemljivo za javnost. Kaj za javnost, nikjer ni sprejemljivo.	Nesprejemljivo obnašanje medicinske sestre	Verbalni pristop
A37	Se mi zdi, da mogoče mi vsi ne vemo vsega, kaj je med njima, kakšna je cela zgodba.	Nevednost	Dejavniki neodzivnosti
A38	Bi se res moralo zgoditi kaj hudega, da bi ga začela pretepati ali kaj takega, da bi šla tja in ji kaj rekla.	Nesprejemljivo obnašanje medicinske sestre	Verbalni pristop
A39	Se držim bolj za sebe in mislim, da ni vedno dobro, če se vmešaš v vsako stvar.	Osebnost	Dejavniki neodzivnosti
A40	Prej bi rekla sestri, ja. Da naj neha, da kako se to obnaša.	Nesprejemljivo obnašanje medicinske sestre	Verbalni pristop

A41	Bi ji rekla, naj se spravi k sebi, ker ni v redu, da ga ima tako grdo.	Nesprejemljivo obnašanje medicinske sestre	Verbalni pristop
A42	Kaj več ji pa verjetno ne bi pridigala, se mi zdi vseeno da ona pač ve kaj dela in zakaj to dela.	Vloga medicinske sestre	Dejavniki neodzivnosti
A43	Je le medicinska sestra, na nek način odgovorna za njega.	Vloga medicinske sestre	Dejavniki neodzivnosti
B24	Malo sem že imel v glavi, kako bi šel tja.	Oblikovanje načrta	Pristop
B25	Sem hotel še malo počakati, da vidim, a se bo umirila ženska ali bo še naprej takšna.	Pomiritev medicinske sestre	Pristop
B26	Jaz bi šel po moje tudi za njima gor, če ne bi prekinili pa povedali, da je zaigrano.	Nadaljevanje prizora	Pristop
D13	Razmišljala sem o tem, da bi šla do njiju, če bi se še nadaljevalo.	Nadaljevanje prizora	Pristop
D14	S tem bi lahko zmotili druge goste lokala. Moja naloga je, da skrbim za to, da lokal normalno dela.	Normalno funkcioniranje lokala	Pristop
F14	Verjetno bi najprej šel do njiju.	Oblikovanje načrta	Pristop
F15	Poskušal izvedeti, zakaj točno se gre.	Poizvedovanje	Verbalni pristop
F16	Pa vprašal bi gospo, če rabi kaj.	Nudenje pomoči	Verbalni pristop

Kako se počutite sedaj, ko veste, da ste bili udeleženi v socialnem eksperimentu?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A44	Nič posebnega ne čutim.	Brez vpliva	Nevplivnost
A45	Sem vesela, da je bilo samo zaigrano in sem si glede tega oddahnila	Olajšanje nad nereálnostjo prizora	Doživljanje
A46	Mislím, da mi nima za kaj biti neprijetno.	Dobro	Doživljanje
A47	To se vsepovsod dogaja, taka je realnost. Pa če to vidimo ali ne, ne moreš se za vsakega sekirati in obremenjevati.	Distanciranje od žrtev nasilja	Nasilje
B27	Malo mi je čudno, kar čakam, da bodo kamere skočile od nekod pa veliko ljudi.	Pričakovanje snemanja	Socialni eksperiment
B28	Nič pretresljivega.	Brez vpliva	Nevplivnost
B29	Bolj kot razmišljam o tem, bolj se mi zdi, da se me nekako dotakne tema.	Spodbuda čutenja	Socialni eksperiment
B30	Postanem bolj občutljiv	Spodbuda čutenja	Socialni eksperiment

	na to, mislim, kar malo me pogreje, ko podoživljam to.		
B31	Verjetno res ne (<i>ne bi razmišljal o tem, če ne bi bil priča socialnemu eksperimentu</i>).	Spodbuda razmišljanja	Socialni eksperiment
B32	Sem bil že velikokrat priča pretepom in to hudim, ampak to je nekaj drugega, ko se po navadi pijani ljudje stepejo zaradi punce ali neke moške ego stvari, kar je pri nas še preveč znano.	Osebna izkušnja	Nasilje
B33	Saj ne da doma nismo tudi tega meli, te je oče vsake toliko malo, ampak to so bile "vzgojne", po navadi si si jih zaslužil.	Osebna izkušnja	Nasilje
B34	Če bi pa mamu ali pa mene pa sestro kar tako po nepotrebnem, potem pa ne bi tega trpel.	Neupravičenost	Nasilje
B35	Nad šibkejšimi se ne smeš znašati, ker se ne more primerno braniti.	Neupravičenost	Nasilje
B36	Nad sebi enakimi pa, če te izziva pa ti ni druge.	Upravičenost	Nasilje
C31	Počutim se dobro.	Dobro	Doživljanje
C32	Malo sem nekako v nekem adrenalinu, šoku malo.	Šok	Doživljanje
C33	Ne vem če bom tole lahko kmalu pozabila.	Nepozabnost	Socialni eksperiment
C34	Najprej v slabem smislu, ker sem bila razočarana nad ljudmi, kaj počnejo.	Razočaranje nad odnosom medicinske sestre	Razmišljanje
C35	Zakaj gredo potem v take službe, če ti ni všeč in boš potem takšen?	Vloga zdravstvenega osebja	Razmišljanje
C36	Potem pa sem bila hvaležna in vesela, da je bilo zaigrano.	Olajšanje nad nerealnostjo prizora	Doživljanje
D15	Počutim se dobro.	Dobro	Doživljanje
D16	Sem presenečena, ker nikoli ne bi pričakovala, da bom priča čemu takemu.	Nepričakovana udeležnost	Socialni eksperiment
E14	Predvsem čutim olajšanje.	Olajšanje nad nerealnostjo prizora	Doživljanje
E15	Pomirjena sem bolj.	Olajšanje nad nerealnostjo prizora	Doživljanje
E16	Vesela, da gospa ni res v nevarnosti.	Olajšanje nad nerealnostjo prizora	Doživljanje
F23	Vesel sem, da sem imel možnost sodelovati v	Udeležnost	Socialni eksperiment

	nečem takem.		
F24	Počutim se prav pomembnega, kot pomemben člen v celi situaciji.	Udeleženosť	Socialni eksperiment

Menite, da bi sodelovali v eksperimentu, če bi bili vnaprej seznanjeni z njim in bi vas za to prosili?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A48	Ja, bi.	Pristanek za sodelovanje	Sprejem sodelovanja
B37	Bi sodeloval, zakaj pa ne?	Pristanek za sodelovanje	Sprejem sodelovanja
B38	Ampak potem nekako ne bi bilo smisla.	Nesmiselnost sodelovanja	Nesmiselnost ob vnaprejšnji seznaitvi
B39	Meni se zdi, da je bolje tako.	Prednost nepridobitve soglasja	Nesmiselnost ob vnaprejšnji seznaitvi
C37	Bi, seveda, zakaj pa ne.	Pristanek za sodelovanje	Sprejem sodelovanja
D17	Bi sodelovala z veseljem.	Pristanek za sodelovanje	Sprejem sodelovanja
D18	Da pridobim še kako novo izkušnjo.	Nova izkušnja	Razlogi za sodelovanje
D19	Da tudi preizkusim samo sebe.	Preizkušnje sebe	Razlogi za sodelovanje
E17	Pa bi sodelovala po moje.	Pristanek za sodelovanje	Sprejem sodelovanja
F25	Ja bi, ne vidim razloga proti.	Pristanek za sodelovanje	Sprejem sodelovanja

Kakšno je vaše mnenje o tem, da vas nismo predhodno vprašali o vašem soglasju za sodelovanje?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A49	Po moje je to boljše, ker je tako bolj zanimivo.	Zanimivost	Prednost ob nevnapejšnem soglasju
A50	Bolj so realne reakcije in čustva ljudi.	Realnost reakcij	Prednost ob nevnapejšnem soglasju
A51	Se vidi potem kdo bi kaj naredil, pa kdo je bolj občutljiv na te stvari.	Realnost reakcij	Prednost ob ne vnapejšnem soglasju
A52	Se mi zdi, da je boljše, če se ne ve, da je bolj pristno vse skupaj.	Pristnost	Prednost ob nevnapejšnem soglasju
B40	Seveda, boljše da me niste vprašali.	Nepotrebnost	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
B41	Drugače bi samo gledal in čakal, kaj se bo čudnega zgodilo.	Pričakovanje prizora	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
B42	Po mojem bi potem sumil vse okoli.	Pričakovanje prizora	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
B43	Bil še bolj živčen.	Živčnost	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
C38	Mislim, da ni potrebe po tem.	Nepotrebnost	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
C39	Smo na javnem prostoru.	Javni prostor	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
C40	Lahko bi se karkoli zgodilo, lahko bi zavrnila anketo in intervju.	Možnost zavrnitev anketiranja	Doživljanje

D20	Po eni strani mi je vseeno in me ne moti.	Nespremenjenost	Doživljanje
D21	Me niste postavili v situacijo, ki bi me zaznamovala za celo življenje.	Občutek neizpostavljenosti travmatičnemu dogodku	Doživljanje
D22	Po drugi strani pa mislim, da je prav, da človek ve in je obveščen, da nekje sodeluje.	Pravica do obveščenosti	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
E18	Ne, ne zdi se mi (<i>sporno</i>).	Nespornost	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
E19	Smo vsak dan postavljeni v takšne situacije, da nimamo vpliva na to.	Vsakdanjost situacije	Prednost ob nevneprejšnem soglasju
F26	Ne, ni mi sporno.	Nespornost	Pridobitev vnaprejšnjega soglasja
F27	Mislim, da drugače sploh ne bi dobili pravih odgovorov.	Pridobitev pravih odgovorov	Prednost ob nevneprejšnem soglasju
F28	Zagotovo bi se kdo kje zlagal, saj vesta kakšni smo ljudje.	Pridobitev pravih odgovorov	Prednost ob nevneprejšnem soglasju

Ste mnenja, da smo s tem posegli v vašo zasebnost? Kako?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A53	Nič me niste zmotili.	Nemotenje	Brez posega v zasebnost
A54	Če bi hotela imet zasebnost bi šla nekam res na samo, ne pa sem v lokal, kjer veš da nisi sam. Saj je javni prostor.	Zasebni pogovori	Ločevanje javnega in zasebnega prostora
B44	Ne, niste vdrl.	Neposeganje v zasebnost	Brez posega v zasebnost
B45	To je javni prostor.	Lokal kot javni prostor	Javni prostor
B46	Ne prideš sem imeti zasebnih pogovorov. Mislim pač takšne, za katere nočeš, da kdo izve, jih imaš doma ali nekje bolj zasebno.	Zasebni pogovori	Ločevanje javnega in zasebnega prostora
B47	Sem se prideš družiti in kar se dogaja tu, je pač za vse.	Prostor za druženje	Javni prostor
C41	Ne, ni tu zasebnosti.	Pomanjkanje zasebnosti	Javni prostor
C42	Mislim je nekako drugače ja, ampak nimam s tem problemov.	Neproblematičnost	Možen poseg v zasebnost
D23	Niste posegli v zasebnost.	Neposeganje v zasebnost	Brez posega v zasebnost
D24	Tukaj sem v službi, zasebnost dojemam kot prostor doma.	Službeno okolje	Ločevanje javnega in zasebnega prostora
E20	Ne, mislim da niste.	Neposeganje v zasebnost	Brez posega v zasebnost
E21	Tukaj je kar javni prostor, pač lokal.	Lokal kot javni prostor	Javni prostor
E22	Če pa bi bilo to recimo pred hišo, bi se mi zdelo	Vsiljivost pred domom	Ločevanje javnega in zasebnega prostora

	bolj vsiljivo.		
F29	Nimam problemov s tem.	Neposeganje v zasebnost	Brez posega v zasebnost
F30	Je že skoraj moj dom ta lokal, pa mislim da ste vsi dobrodošli vanj.	Poistovetenje doma z lokalom	Ločevanje javnega in zasebnega prostora

Kakšno mnenje imate o takšnem raziskovanju? Se vam zdi etično sporno ali ne ter zakaj?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A55	Ne, ne zdi se mi etično sporno.	Odsotnost etične spornosti	Etičnost raziskovanja
A56	Je to v redu, ker vidiš kako ljudje reagirajo in nasploh gledajo na to, na različne situacije.	Pristnost reakcij	Prednost tovrstnega raziskovanja
A57	Po mojem ni nič narobe s tem.	Odsotnost etične spornosti	Etičnost raziskovanja
B48	Malo je vprašljivo, ker, kot si rekla, jaz mogoče ne bi nikoli o tem razmišljal.	Spodbuda razmišljanja	Možna neetičnost raziskovanja
B49	Mogoče ima kdo kakšne zamere iz družine, pa bi lahko bolj grobo pristopil.	Fizični odziv udeleženca	Možna neetičnost raziskovanja
B50	Ampak če dobiš boljše odgovore, mislim da je vredno.	Pristnost odgovorov	Prednost tovrstnega raziskovanja
B51	Saj je danes vse javno, tam je kamera, lahko dobite posnetke, pa vse uredite, seveda so pa verjetno že kakšni na internetu.	Razširjenost dostopa	Tehnologija
B52	Dandanes vsi snemajo vse, vsi vejo vse, zato pa nič več skoraj ni zasebno.	Pomanjkanje zasebnosti	Tehnologija
B53	S tehnologijo je cela vrsta stvari, ki pridejo zraven, vedno ko je boljša, na vedno več načinov nam lahko sledijo.	Sledenje preko tehnologije	Tehnologija
B54	Recimo zdaj ta nagradna igra za zbiranje računov. Začelo se je kot ozaveščenost, da maš račune, da oni ne goljufajo, potem pa te že privabijo s tem, da je denarna nagrada če jih pošiljaš. In oni imajo tvoje osebne podatke, glede na račune pa vidijo točno direktno, kje vse hodiš, koliko denarja zapraviš, za kaj ga	Sledenje preko tehnologije	Tehnologija

	zapraviš, vse.		
B55	In ljudem je to normalno, tako da razvoj nas bokmalu pojedel.	Tehnološki razvoj	Tehnologija
B56	Nimam več občutka, da sem varen.	Pomanjkanje varnosti	Tehnologija
B57	Mislim v takem smislu, da vse kar naredim lahko vidijo vsi. Ne samo tisti k so bili zraven, ko se je to zgodilo, ampak dejansko vsi.	Razširjenost dostopa	Tehnologija
B58	Ker lahko en neumnež, ki dela kot varnostnik nekje da posnetek na internet, pa enkrat ko je gor, mu ne moreš slediti. Ker si ga nekdo nekje shrani pa je konec.	Razširjenost dostopa	Tehnologija
B59	Noben pogovor ni več čisto varen, ker se prehitro pride notri.	Pomanjkanje zasebnosti	Tehnologija
B60	Pa oblaki pa dropboxi kjer shranjuješ stvari na internetu.	Tehnološki razvoj	Tehnologija
B61	Še en dejavnik, da je lažje dostopati do stvari, ampak ne tako, da ti dostopaš do svojih, ampak lahko kar nekdo pride do njih, samo malo te mora poznati, ali pa imet kakšne hekerske izkušnje.	Razširjenost dostopa	Tehnologija
B62	Pač ni lahko, meni je bilo bolj všeč, ko smo bili majhni.	Razlikovanje v času	Tehnologija
B63	Dogovoril si se vse po domačem telefonu, točno, kje se dobimo, pa to tudi za en teden naprej, ne za pol ure, kot zdaj, pa vseeno zamudiš. Pa si prišel točno tja, pa si bil zunaj dejansko in se igral. Karkoli smo se igrali, samo, da smo bili zunaj. Zdaj pa se otroci notri, vsak na svojem telefonu, računalniku ali pa na tablici igrajo, da so zunaj nekje.	Razlikovanje v času	Tehnologija
B64	Tehnologija nam vdira notri bolj kot bi lahko katerikoli eksperiment, bolj te tisto zaznamuje, kot pa to.	Tehnološki razvoj	Tehnologija
B65	Danes otroci vidijo vse na internetu, ne bi jim tole bilo po moje nič kaj	Razširjenost dostopa	Tehnologija

	slabo videt.		
C43	Ne, ne zdijo se mi sporni (<i>socialni eksperimenti</i>).	Odsotnost etične spornosti	Etičnost raziskovanja
C44	Pač lahko je, če greš predaleč, pa se situacija razvije.	Preseganje meja	Možna neetičnost raziskovanja
C45	Tale je bil kar v okviru nekih zdravih mej.	Nepreseganje meja	Socialni eksperiment
D25	Se mi zdi, da je nekje na meji etičnega.	Preseganje meja	Možna neetičnost raziskovanja
D26	Predvsem zaradi tega, ker nismo vedeli, da smo udeleženi, kot sta nam kasneje povedali.	Udeleženos brez pristanka	Možna neetičnost raziskovanja
D27	Ne poznam dovolj teorije, da bi lahko razglabljala o tem.	Pomanjkanje znanja	Raziskovanje
E23	Ne (<i>zdi se mi etično sporno</i>).	Odsotnost etične spornosti	Etičnost raziskovanja
E24	Sej drugače pa ja ne moreš priti do pravih rezultatov.	Pridobivanje pravih rezultatov	Prednost tovrstnega raziskovanja
E25	Vsi bi se delali lepe, če bi vedeli, da jih opazuje kdo.	Pristnost reakcij	Prednost tovrstnega raziskovanja
F31	Zdi se mi da je tako raziskovanje več kot potrebno.	Potreba po tovrstnem raziskovanju	Raziskovanje
F32	In nekako morejo ti ta glavni, strokovnjaki, priti do nekih ugotovitev.	Pridobivanje znanstvenih ugotovitev	Prednost tovrstnega raziskovanja
F33	Če so le raziskave namenjene temu, da pomagajo ljudem.	Usmerjenost v reševanje problemov	Raziskovanje
F34	Nimam razloga, da bi mislil, da je etično sporno.	Odsotnost etične spornosti	Etičnost raziskovanja

Ali imate sedaj drugačen pogled na dotično situacijo, temo ali socialni eksperiment? Kakšen?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
A58	Zdaj, tako kot sem povedla glede nasilja, to se dogaja, pa če ga vidimo ali ne.	Prisotnost nasilja	Nasilje
A59	Ne strinjam se z njim (<i>nasiljem</i>).	Nestrinjanje	Nasilje
A60	Ste mi samo še bolj poglobili to mišljenje.	Spodbuda razmišljanja	Nasilje
A61	Če gledaš kaj takega po televiziji, vidiš ene ko samo gledajo, eni še to ne. Naredil pa ne bo nobeden nič.	Pomanjkanje odzivov udeležencev	Socialni eksperiment
A62	Nobeden nima dovolj	Oteževalni dejavniki pri	Socialni eksperiment

	poguma, da bi vstal pa kaj naredil, če ga moti.	odzivu	
A63	Vedno se samo čaka nekoga drugega, da bo rešil dan.	Prelaganje odgovornosti	Socialni eksperiment
A64	Bi pa takih eksperimentov moralo biti več.	Potreba po socialnih eksperimentih	Socialni eksperiment
A65	Če bi bilo več tega videti, se mi zdi, da bi se ljudje bolj zamislili.	Spodbuda mišljenja	Socialni eksperiment
A66	Verjetno bi vplivalo na to, da bi postali bolj pozorni na to.	Večja pozornost	Socialni eksperiment
A67	Da bi šli do nekoga, ki je v težavah in mu poskušali pomagati.	Altruistično vedenje	Socialni eksperiment
A68	Mogoče nas je preveč strah.	Oteževalni dejavniki pri odzivu	Socialni eksperiment
A69	Imamo premalo poguma.	Oteževalni dejavniki pri odzivu	Socialni eksperiment
A70	Se nočemo vmešavati v neke zadeve, ki nas ne zadevajo.	Oteževalni dejavniki pri odzivu	Socialni eksperiment
B66	Pa niti ne.	Nespremenjenost	Nespremenjen pogled
B67	Vedno so se mi zdeli zanimivi, zdaj sem bil še udeležen, noro.	Prva izkušnja	Socialni eksperiment
C46	Vidim, da nasilje ni nujno samo v družini, ampak je res vsepovsod očitno lahko.	Prisotnost nasilja	Nasilje
C47	Na eksperiment pa niti ne, to kar vidiš na Youtubeu pa v oddajah.	Dostopnost v medijih	Socialni eksperiment
D28	Pričela sem razmišljati, da se nasilje ne vedno dogaja samo za zaprtimi vrati.	Prisotnost nasilja	Nasilje
D29	Taki eksperimenti nam lahko odprejo oči.	Spodbujanje mišljenja	Socialni eksperiment
D30	Ne smemo biti tako egocentrični, moramo pomisliti in pomagati tudi drugim.	Altruistično vedenje	Socialni eksperiment
E26	Težko rečem, ker nikoli še kaj takega nisem doživela.	Prva izkušnja	Socialni eksperiment
E27	Ne, nisem <i>(se že kdaj prej srečala s socialnim eksperimentom)</i> .	Prva izkušnja	Socialni eksperiment
F35	Bi lahko rekel, da imam ja, predvsem glede nasilja.	Nov pogled	Nasilje
F36	Nasilje mi nikoli ni bilo všeč.	Nestrinjanje	Nasilje
F37	Sem tudi sam moral biti	Osebna izkušnja	Nasilje

	večkrat nasilen zaradi vojske.		
F38	Sem samo paznik bil, samo vseeno mi je prišlo do duše.	Osebna izkušnja	Nasilje
F39	Sej ni hudo samo nasilje, hude so posledice, ko moraš potem videti vse te obraze polne bolečine, poslušati jok itd.	Posledice nasilja	Nasilje
F40	Če kaj, sta spodbudili moje mišljenje.	Spodbujanje mišljenja	Socialni eksperiment
F42	Bom v prihodnje še bolj pozoren na to, na nasilje in vse.	Pozornost	Nasilje

Bi v prihodnje sodelovali kot udeleženec v podobnih eksperimentih?

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
B68	Mislim da ja, oboje <i>(kot udeleženec in igravec)</i> .	Pristanek	Pripravljenost sodelovanja
B69	Se mi zdi kar zanimiva izkušnja.	Zanimivost izkušnje	Razlogi za sodelovanje
B70	Malo se zamisliš nad seboj in nad svetom, pa tudi tako na splošno pač.	Spodbuda mišljenja	Razlogi za sodelovanje
C48	Ja bi, zakaj pa ne?	Pristanek	Pripravljenost sodelovanja
C49	Bi me bilo malo strah kaj vse se lahko zgodi, če bi kdo prehitro reagiral.	Strah pred možnimi reakcijami	Pripravljenost sodelovanja
D31	Bi sodelovala.	Pristanek	Pripravljenost sodelovanja
D32	Samo prej mi povejte, da bom vedela.	Privolitev pred začetkom	Razlogi za sodelovanje
E28	Da, bi.	Pristanek	Pripravljenost sodelovanja
F41	Jaz sem vedno za akcijo, seveda.	Pristanek	Pripravljenost sodelovanja

OSNO KODIRANJE

Počutje ob zaigrani situaciji

Doživljanje prizora:

- Nevsakdanjost (A2)
- Neprijetnost (A3, D1)
- Nejasnost (A4, F2)
- Začudenost (B1)
- Začudenost nad odnosom igralcev (B2)
- Nenavadnost (C1)
- Neprimernost (C2)
- Grozljivost (E1)
- Strah (E8)
- Glasnost (F3)

Vloga osebe, ki izvaja nasilje:

- Zanimivo obnašanje medicinske sestre (A1)
- Uniformiranost medicinske sestre (A5)
- Več prijaznosti (A6)
- Neprimerno obnašanje hčerke (D2, E2)
- Nesramnost hčerke (F4)

Žrtev:

- Skrb (E9)
- Sočutje (F10)

Nasilje:

- Neprimernost nasilja (E3)

Dejavniki pritegnitve pozornosti

Igrani par:

- Hitro zaznavanje (A7)
- Zaznavanje (C3)
- Komunikacija (C4, E4)
- Opaznost (D6)

Prizor:

- Nejasnost (A8)
- Nevsakdanjost (A12)

Vloga osebe, ki izvaja nasilje:

- Uniformiranost medicinske sestre (A14, C8)
- Obnašanje medicinske sestre (B3, B6, C6)
- Neprimerno obnašanje medicinske sestre (A15, B4, B6, C6)
- Vpitje medicinske sestre (C5)
- Neopravljanje službenih zadolžitev medicinske sestre (A16, C7)
- Obnašanje hčere (D3, F5, F8)

Vloga žrtve:

- Zunanje karakteristike
 - o oviranost (A9, A10, B5)
 - o posledice nasilja (F9)
- Sočutje (A11, B7)
- Pritegnitev pozornosti (A13, D4)
- Prestrašenost (D5, F7)

Način odziva in razlogi za neodziv

Dejanski odziv:

- Pristop:
 - o Brez pristopa (A17, E6, E11)
 - o Razpršena odgovornost (F12)
- Opazovanje:
 - o Podrobno opazovanje (A18, D7, F6)
 - o Strmenje (C10)
 - o Opazovanje drugih udeležencev (F11)
- Namig prijateljici:
 - o Usmeritev pozornosti (A19)
- Doživljanje prizora:
 - o Zgražanje (A20)

- Šok (C9)
 - Strah (E10)
- Pogovor s prijateljico:
 - Iskanje razlage (A21)
- Mimika obraza
 - Začudenje (B8)
 - Pogled (E5)
- Pogovor z znanci:
 - Razprava (B9)
- Pogovor o značilnostih:
 - Značilnosti žrtve (B10)
- Umik:
 - Priporočilo (B11)
- Žrtev:
 - Dojemanje (C17)
 - Dojemanje podrejenega položaja (C18)
 - Zunanje karakteristike-oviranost (C20)
- Oseba, ki izvaja nasilje:
 - Odnos medicinske sestre (C19)
 - Neupravičeno ravnanje medicinske sestre (C21)

Možen odziv (C11, E7, F13):

- Nudnje pomoči (C11)
- Odstranitev iz situacije (E7)
- Ukrep ob nadaljevanju (F13)

Razlogi za neodziv:

- Razmišljanje o nasilju:
 - Izkušnja nasilja (C12, C13)
 - Nesprejemljivost nasilja (C14, C15)
- Možen odziv:
 - Zanimanje lastne varnosti (C16)
- Doživljanje prizora:
 - Kratkočasnost prizora (D8)
- Pristop:
 - Razpršena odgovornost (F12)

Odziv ob zavedanju, da gre za igran prizor

Sprememba odziva:

- Drugačen odziv (A22)
- Hitrejši odziv (B12, C24, F18)
- Soočenje (B13, B14, B15)
- Ločitev igralcev (B16)
- Buren odziv (B19)
- Podrobno opazovanje (D9)
- Glede na potrebe (F17)
- Agresivnejši pristop (F19)

Igran prizor:

- Neposvečanje pozornosti (A23)
- Nesmiselnost odziva (A24)
- Spodbuda moralnosti (B17)
- Odsotnost nevarnosti (C25)
- Pozornost na igro (D10)

Razmišljanje:

- Nesprejemljivost nasilja (B18)
- Realnost situacije (C22)
- Poistovetenje z žrtvijo (C23)
- Manj intenzivno čustovanje (C26)

Vpliv socialnega eksperimenta na sodelujoče

Nevplivnost:

- Nespremenjenost (A25)
- Brez vpliva (F20)

Vplivnost:

- Velik vpliv (C27)
- Nova izkušnja (D11)
- Nadaljnji pogovori (D12)
- Pozitiven vpliv (F22)
- Izkušnja (F21)

Spoznanje:

- Pozornost (B20)
- Iskanje podobnih dogodkov (B21)
- Potrditev čustvovanja in razmišljanja (C28)

Razmišljanje:

- Tok misli (A26, E12)
- Odnos medicinska sestra in uporabnik (A30)
- Altruistično vedenje (C29)
- Upanje na pomoč (C30)

Razmišljanje o nasilju:

- Prisostvovanje (A27, A28)
- Prisotnost (A29, B22)
- Toleranca družbe (B23)

Koraki za rešitev situacije

Verbalni pristop:

- Obžalovanje (A32)
- Nesprejemljivo obnašanje medicinske sestre (A36, A38, A40, A41)
- Preseganje mej žrtve (A35)
- Poizvedovanje (F15)
- Nudjenje pomoči (F16)

Pristop:

- Oblikovanje načrta (B24, F14)
- Pomiritev medicinske sestre (B25)
- Nadaljevanje prizora (B26, D13)
- Normalno funkcioniranje lokala (D14)

Dejavniki neodzivnosti:

- Kratkočasnost prizora (A31)
- Osebnost (A33, A39)
- Prelaganje odgovornosti (A34)
- Nevednost (A37)
- Vloga medicinske sestre (A42, A43)

Počutje ob zavedanju, da so bili del eksperimenta

Doživljanje:

- Olajšanje nad nereálnostjo prizora (A45, C36, E14, E15, E16)
- Dobro (A46, C31, D15)
- Šok (C32)

Nevplivnost:

- Brez vpliva (A44, B28)

Socialni eksperiment:

- Pričakovanje snemanja (B27)
- Spodbuda čutenja (B29, B30)
- Spodbuda razmišljanja (B31)
- Nepozabnost (C33)
- Nepričakovana udeležnost (D16)
- Udeležnost (F23, F24)

Nasilje:

- Distanciranje od žrtev nasilja (A47)
- Osebna izkušnja (B32, B33)
- Upravičenost (B36)
- Neupravičenost (B34, B35)

Razmišljanje:

- Razočaranje nad odnosom medicinske sestre (C34)
- Vloga zdravstvenega osebja (C35)

Sodelovanje v eksperimentu

Sprejem sodelovanja:

- Pristanek za sodelovanje (A48, B37, C37, D17, E17, F25)

Razlogi za sodelovanje:

- Nova izkušnja (D18)
- Preizkušanje sebe (D19)

Nesmiselnost ob vnaprejšnji seznaitvi:

- Nesmiselnost sodelovanja (B38)
- Prednost nepridobitve soglasja (B39)

Mnenje o odsotnosti predhodnega soglasja

Prednost ob nevnapijšnem soglasju:

- Zanimivost (A49)
- Realnost reakcij (A50, A51)
- Pristnost (A52)
- Vsakdanjost situacije (E19)
- Pridobitev pravih odgovorov (F28)

Pridobitev vnaprejšnjega soglasja:

- Pričakovanje prizora (B41, B42)
- Živčnost (B43)

- Nepotrebnost (C38, B40)
- Javni prostor (C39)
- Nespornost (E18, F26)
- Pravica do obveščenosti (D22)

Doživljanje:

- Možnost zavrnitve anketiranja (C40)
- Nespremenjenost (D20)
- Občutek neizpostavljenosti travmatičnemu dogodku (C21)

Poseg v zasebnost

Brez posega v zasebnost:

- Nemotenje (A53)
- Neposeganje v zasebnost (B44, D23, E20, F29)

Možen poseg v zasebnost:

- Neproblematičnost (C42)

Javni prostor:

- Lokal kot javni prostor (B45, E21)
- Prostor za druženje (B47)
- Pomanjkanje zasebnosti (C41)

Ločevanje javnega in zasebnega življenja:

- Zasebni pogovori (A54, B46)
- Službeno okolje (D24)
- Vsiljivost pred domom (E22)
- Poistovetenje doma z lokalom (F30)

Etični vidik raziskovanja

Etičnost raziskovanja:

- Odsotnost etične spornosti (A55, A57, C43, E23, F34)

Prednost tovrstnega raziskovanja:

- Pristnost reakcij (A56)
- Pristnost odgovorov (B50)
- Pridobivanje pravih rezultatov (E24)
- Pridobivanje znanstvenih ugotovitev (F32)

Možna neetičnost raziskovanja:

- Spodbuda razmišljanja (B48)
- Fizični odziv udeleženca (B49)
- Preseganje meja (D25, C44)
- Udeležnost brez pristanka (D26)

Raziskovanje:

- Pomanjkanje znanja (D27)
- Potreba po tovrstnem raziskovanju (F31)
- Usmerjenost v reševanje problemov (F33)

Tehnologija:

- Razširjenost dostopa (B51, B57, B58, B61, B65)
- Pomanjkanje zasebnosti (B52, B59)
- Sledenje preko tehnologije (B54)
- Tehnološki razvoj (B55, B60, B64)
- Pomanjkanje varnosti (B56)
- Razlikovanje v času (B62, B63)

Pogled na socialni eksperiment

Nasilje:

- Prisotnost nasilja (A58, C46, D28)
- Nestrinjanje (A59, F36)
- Spodbuda razmišljanja (A60)
- Osebna izkušnja (F37, F38)
- Nov pogled (F35)
- Posledice nasilja (F39)
- Pozornost (F42)

Socialni eksperiment:

- Pomanjkanje odzivov udeležencev (A61)
- Oteževalni dejavniki pri odzivu (A62, A68, A69, A70)
- Prelaganje odgovornosti (A63)
- Potreba po socialnih eksperimentih (A64)
- Spodbujanje mišljenja (A65, D29, F40)
- Večja pozornost (A66)
- Altruistično vedenje (A67, D30)
- Prva izkušnja (B67, E26, E27)
- Dostopnost v medijih (C47)

Nespremenjen pogled:

- Nespremenjenost (B66)

Prihodnje sodelovanje v socialnih eksperimentih

Pripravljenost sodelovanja:

- Pristanek (B68, C48, D31, E28, F41)
- Strah pred možnimi reakcijami (C49)

Razlogi za sodelovanje:

- Zanimivost izkušnje (B69)
- Spodbuda mišljenja (B70)
- Privolitev pred začetkom (D32)